

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

MUHASEBE VE FİNANSMAN BİLİM DALI

**MUHASEBE BİLGİ KALİTESİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLER: KAZANÇ YÖNETİMİ UYGULAMALARI İLE
ÖLÇÜMÜNE İLİŞKİN LİTERATÜR TARAMASI VE
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS

KÜBRA ATÇEKEN

PROF. DR. HALUK DUMAN

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANSMAN BİLİM DALI

**MUHASEBE BİLGİ KALİTESİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLER: KAZANÇ YÖNETİMİ UYGULAMALARI
İLE ÖLÇÜMÜNE İLİŞKİN LİTERATÜR TARAMASI VE
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS

KÜBRA ATÇEKEN

DANIŞMAN : PROF. DR. HALUK DUMAN

JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. MUSTAFA AY

JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. MEHMET YÜCENURŞEN

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : KÜBRA
Soyadı : ATÇEKEN
Bölümü : İŞLETME
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Faktörler: Kazanç Yönetimi Uygulamaları İle Ölçümüne İlişkin Literatür Taraması Ve Bibliyometrik Analizi

İngilizce Adı : Factors Affecting Accounting Information Quality: Literature Review And Bibliometric Analysis On Earnings Management Applications And Measurement

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: KÜBRA ATÇEKEN

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Kübra ATÇEKEN tarafından hazırlanan “Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Faktörler: Kazanç Yönetimi Uygulamaları İle Ölçümüne İlişkin Literatür Taraması ve Bibliyometrik Analizi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: (Prof. Dr. Haluk DUMAN) (İşletme, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: (Prof. Dr. Mustafa AY) (İşletme, Selçuk Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: (Doç. Dr. Mehmet YÜCENURŞEN) (Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi:21/04/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde ve hazırlanma sürecinin her aşamasında değerli bilgilerini ve zamanını benden esirgemeyerek her fırsatta çalışmamla ilgilenen, eleştirileriyle yol gösteren danışman hocam HALUK DUMAN' a teşekkürlerimi sunarım.

KÜBRA ATÇEKEN

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı, muhasebe bilgilerinin kalitesini etkileyen kazanç yönetimi ve tekniklerini ele almak ve hem ulusal hem uluslararası literatürdeki çalışmaların bibliyometrik analizini sunmaktır. İlk bölümde muhasebe bilgi kalitesi kavramsal çerçevede incelenmiş ve söz konusu bilgi kalitesini etkileyen unsurlar açıklanmıştır. İkinci bölümde kazanç yönetimi kavramı, amaç ve nedenleri ile sunularak teknikleri üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise ulusal ve uluslararası alanda yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi sunulmuştur.

Kazanç yönetimi kavramının ulusal ve uluslararası alanda olmak üzere iki farklı veri tabanı özelinde yapılan bibliyometrik analizde 2002-2024 yılları arasında toplam 1483 bilimsel çalışma incelenmiştir. Veri seti oluşturulurken ulusal yayınlar için Dergi park, uluslararası yayınlar için Scopus veri tabanı kullanılmıştır. Her iki alan yazın için anahtar kelime ağ haritası, ortak yazarlık ağ haritası, yoğunluk haritası ve katman haritası VOSviewer yazılımı aracılığı ile oluşturulmuştur. Ulusal ve uluslararası literatürün bibliyometrik analizinde; ulusal literatürde karşılaştırma yapabilecek yeterli bir veri seti elde edilemediğinden iki alan yazın birlikte ele alınmıştır.

Çalışmanın sonucu olarak; kazanç yönetimi uygulamaları, muhasebe bilgilerinin kalitesini negatif yönde etkileme kapasitesindedir. Bununla birlikte finansal raporlama sürecinde yöneticiler, takdir yetkisi kapsamında şirketlerin mali durumunu olduğundan farklı gösterme eğilimine sahiptir. Raporlar üzerindeki yönetici müdahaleleri tahakkuklar sayesinde yapılmaktadır. Kazanç yönetimi tekniklerinin ölçümü ve tespiti, literatürde de bu kapsamda incelenmektedir.

Bibliyometrik analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, muhasebe bilgi kalitesi ve kazanç yönetimi konusunun uluslararası literatürde daha kapsamlı ve mikro bakış açısıyla ele alındığı görülmektedir. Ulusal literatürde çalışma sayısının çok az dolayısıyla dar kapsamda olduğundan uluslararası literatür ile doğrudan bir kıyaslama yapılamamıştır.

Anahtar Kelimeler : Muhasebe bilgi kalitesi, kazanç yönetimi, kazanç yönetimi teknikleri, bibliyometrik analiz

Bilim Kodu :

Sayfa Adedi : 84

Yazar : KÜBRA ATÇEKEN

Danışman : PROF. DR. HALUK DUMAN

ABSTRACT

The aim of this thesis is to address the earnings management and techniques that affect the quality of accounting information and to present a bibliometric analysis of studies in both national and international literature. In the first section, accounting information quality is examined within a conceptual framework and the factors that affect the quality of the information in question are explained. In the second section, the concept of earnings management is presented with its purposes and reasons, and its techniques are emphasized. In the last section, a bibliometric analysis of academic studies conducted in national and international fields is presented.

In the bibliometric analysis of the earnings management concept conducted in two different databases, national and international, a total of 1483 scientific studies were examined between the years 2002-2024. While creating the data set, Dergipark was used for national publications and Scopus database was used for international publications. Keyword network map, co-authorship network map, density map and layer map were created for both literature fields using VOSviewer software. In the bibliometric analysis of national and international literature; since a sufficient data set could not be obtained to make comparisons in the national literature, the two literature fields were considered together.

As a result of the study; earnings management practices have the capacity to negatively affect the quality of accounting information. However, managers tend to present the financial status of companies differently within the scope of their discretion during the financial reporting process. Managerial interventions on reports are made through accruals. The measurement and determination of earnings management techniques are also examined in this context in the literature.

According to the findings obtained as a result of the bibliometric analysis, it is seen that the subject of accounting information quality and earnings management is addressed more comprehensively and from a micro perspective in the international literature. Since the number of studies in the national literature is very few and therefore narrow in scope, a direct comparison with the international literature could not be made.

Keywords : Accounting information quality, earnings management, earnings management techniques, bibliometric analysis

Science Code :

Number of Pages : 84

Author : KÜBRA ATÇEKEN

Supervisor : PROF. DR. HALUK DUMAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ	3
1.1-Muhasebe Bilgi Kalitesi Kavramsal Çerçevesi.....	4
1.2-Muhasebe Bilgisinin Taşınması Gereken Özellikler	5
1.3-Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Faktörler.....	8
1.3.1- Muhasebe Uygulamalarının Muhasebe Bilgi Kalitesi Üzerine Etkileri .	10
1.3.2-Ülkelere Özgü Faktörlerin Muhasebe Bilgi Kalitesi Üzerine Etkileri	11
1.3.2.1-Yasal ve Politik Sistem	11
1.3.2.2-Sermaye Piyasalarının Gelişmişliği	13
1.3.2.3-Ekonomik Gelişmeler	13
1.3.2.4-Vergi Sistemi.....	14
1.3.2.5-Kültür	14

1.3.3-İşletmelere Özgü Faktörlerin Muhasebe Bilgi Kalitesi Üzerine Etkileri	15
1.3.3.1-Sermaye Yapısı	15
1.3.3.2-Sahiplik Yapısı	16
1.3.3.3-Kurumsal Yönetim.....	17
1.3.3.4-Yabancı Menkul Kıymet Borsalarına Kote Olma	17
1.3.3.5-Denetim.....	18
1.4-Muhasebe Bilgi Kalitesi Literatür Taraması	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	23
KAZANÇ YÖNETİMİ	23
2.1- Kazanç Yönetimi Tanım ve Açıklaması.....	24
2.2- Kazanç Yönetimi Amaç ve Nedenleri	26
2.2.1. Düzenleyici Kurumlardan (Kural Koyuculardan) Kaynaklanan Motivasyonlar.....	28
2.2.2. Sözleşmelerden Kaynaklanan Motivasyonlar.....	29
2.2.3. Sermaye Piyasasından Kaynaklanan Motivasyonlar	30
2.3- Kazanç Yönetimi Teknikleri	31
2.3.1- Kurabiye Kavanozu Rezervi	33
2.3.2- Büyük Temizlik	34
2.3.3- Gelecek İçin Büyük Bahis	35
2.3.4- Yatırım Portföyünü Kabartma	35
2.3.5- Problem Çocuğu Dışarı At	36
2.3.6- GKGMİ' ni Değiştirme.....	37
2.3.7- Amortisman İtfa ve Tükenme Payları.....	37
2.3.8- Satma/ Daha Sonra Leasingle Geri Alma	38
2.3.9- Faaliyet/Faaliyet Dışı Kar	39
2.3.10- Borcun Vadesinden Önce Ödenmesi	39
2.3.11- Türev Ürünlerin Kullanımı	40
2.3.12- Gemiyi Batırma	40
2.4- Kazanç Yönetimi Ölçüm ve Tespiti	40
2.4.1- Toplam Tahakkukları Kullanan Modeller.....	42
2.4.2- Özel (Belirli) Tahakkukları Kullanan Modeller	44

2.4.3- Sıklık (Frekans) Dağılımı Yaklaşımını Kullanan Modeller.....	45
2.5. Kazanç Yönetimi Literatür Taraması.....	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	51
MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ VE KAZANÇ YÖNETİMİNE AİT	
LİTERATÜRÜN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ.....	51
3.1. Çalışma Amacı	52
3.2. Çalışma Kapsamı ve Yöntemi	52
3.3. Muhasebe Bilgi Kalitesi ve Kazanç Yönetimi Üzerine Bibliyometrik Analiz	
Bulguları.....	53
SONUÇ.....	73
KAYNAKÇA.....	76
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU.....	84

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Muhasebe Kalitesini Etkileyen Faktörler.....	9
Tablo 2. Kazanç Yönetimi Tanımlamalarının Özeti.....	26
Tablo 3. Kazanç Yönetimi Koşulları ve Motivasyonları.....	28
Tablo 4. Kazanç Yönetimi Uygulama Nedenleri	30
Tablo 5. Türüne Göre Çalışma Sayıları.....	55
Tablo 6. Uluslararası Anahtar Kelime Bağlantı Gücü Sayısı.....	65
Tablo 7. Ulusal Anahtar Kelime Bağlantı Gücü Sayısı.....	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Konu Alanına Göre Yüzdelik Dağılım.....	53
Şekil 2. Yıllara Göre Çalışma Sayısı.....	54
Şekil 3. Türüne Göre Çalışmaların Dağılımı	55
Şekil 4. En Fazla Çalışma Yapan Ülkeler	56
Şekil 5. Üniversitelere Göre Yayın Sayıları	57
Şekil 6. En Çok Yayın Yapan Yazarlar	58
Şekil 7. Makale Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı.....	59
Şekil 8. Yayıncı Kurumlara Göre Dağılım	60
Şekil 9. En Çok Yayın Yapılan Dergiler	61
Şekil 10. Uluslararası Ortak Yazarlık Ağı	62
Şekil 11. Ulusal Ortak Yazarlık Ağı	63
Şekil 12. Uluslararası Anahtar Kelime Ağı	64
Şekil 13. Ulusal Anahtar Kelime Ağı	66
Şekil 14. Uluslararası Anahtar Kelime Yoğunluk Haritası.....	69
Şekil 15. Ulusal Anahtar Kelime Yoğunluk Haritası.....	70
Şekil 16. Ulusal Anahtar Kelime Katman Görselleştirme	71
Şekil 17. Uluslararası Anahtar Kelime Katman Görselleştirme.....	72

KISALTMALAR

AAERS:	Accounting And Auditing Enforcement Releases
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE:	Araştırma ve Geliştirme
BİST:	Borsa İstanbul
FASB:	Financial Accounting Standards Board
GKGMİ:	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
IASB:	International Accounting Standards Board
IASC:	International Accounting Standards Committee
IFRS:	International Financial Reporting Standards
İSO:	İstanbul Sanayi Odası
KGK:	Kamu Gözetimi Kurumu
SEC:	Securities and Exchange Commission
SPK:	Sermaye Piyasası Kurulu
SPSS:	Statistical Package for the Social Sciences
TFRS:	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS:	Türkiye Muhasebe Standartları

GİRİŞ

Muhasebe bilgi kalitesi kavramı, pek çok ölçüt ve boyut içerdiğinden tek bir olgu şeklinde ifade edilemeyebilir. Bu sebeple literatürde sabit bir tanımı bulunmamaktadır. Bir muhasebe bilgisinin yararlı ve dolayısıyla kaliteli olarak ifade edilmesi, finansal bilgiyi kullanan taraflara sağlayacağı fayda ile doğru orantılıdır. Denetim ve kontrol aşamalarından geçen muhasebe bilgilerinin tarafsız, güvenilir, zamanında, tam, gerçeğe uygun sunulması, hile ve hatalardan arındırılması, bilgi kullanıcılarının ihtiyacına cevap vermesi muhasebe bilgisinin kalitesinde belirleyici olmaktadır. Muhasebe bilgi sisteminin meydana getirdiği ve sunumu finansal raporlarla gerçekleştirilen muhasebe bilgisi; eksiksiz, anlaşılabilir, şeffaf bir şekilde oluşturularak, karar verme aşamasındaki iç ve dış çevrede konumlanan bilgi kullanıcılarına yararlı olduğu ölçüde kaliteli sayılmaktadır.⁰

Literatürde “belirli yöntemler ya da süreçler aracılığıyla karların yöneticiler tarafından çeşitli çıkarlar doğrultusunda kasıtlı biçimde manipüle edilmesi” olarak tanımlanan ve muhasebe manipülasyon yöntemi olan kazanç yönetimi uygulamaları ile muhasebe bilgi kalitesi arasındaki ilişki negatif korelasyona sahiptir. Çeşitli yöntem ve ölçümlerle tespit edilen kazanç yönetimi uygulamaları muhasebe ilke ve standartlarının esnek bıraktığı alanlarda gerçekleştirilmekte, bu uygulamalar ise finansal tabloların yanıltıcı bir biçimde sunulmasına imkân tanımaktadır. Böylece kazanç yönetimi uygulamaları finansal tabloların doğruluğunu ve güvenilirliğini azaltan bir etkiye sebep olmaktadır.

Kazanç kalitesi kavramına ilişkin literatürde net bir tanım bulunmamakta, kavram üzerine yapılan araştırmalar sonucu ölçüm araçları ile uyumlu tanımlar yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla kazanç kalitesi çok boyutlu ve göreceli bir kavram olarak nitelendirilmektedir. Kazanç kalitesi belirlenirken, kazanç olarak ele alınan net karın belirlenmesinde muhasebe politikalarının seçimi temel çıkış noktasıdır. Kazanç kalitesi kavramı net karın yüksek veya düşük olmasından ziyade beyan edilen karın oluşmasına etki eden farklı muhasebe politika seçimlerinin etkilerinin belirlenmesidir.

Çalışmanın amacı; muhasebe bilgi kalitesini etkileyen faktörlerin ele alınıp, kazanç yönetimi uygulamaları ve ölçüm teknikleri doğrultusunda alan araştırması yapılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, karar almak için muhasebe bilgilerine ihtiyaç duyan paydaşların kullandığı bilgilerin kalitesi üzerinde etkili olan kazanç yönetimi uygulamalarına ilişkin literatür taraması ve söz konusu veriler üzerinde bibliyometrik analiz yapılacak olup konu ile ilgili ele alınan çalışmalara ait veriler sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ

Literatürde muhasebe bilgi kalitesinin çok çeşitli tanımları bulunmaktadır. Bunun nedeni bilgi kalitesinin birbirinden farklı bilgi kullanıcılarının farklı ihtiyaçlarına göre şekillenmesidir.

Muhasebe bilgi kalitesi, hissedar çıkarları ile şirket çıkarların adil yönetimi açısından ele alınmalıdır (Penman, 2002, s. 5). Chen vd. (2010) ise muhasebe bilgi kalitesini, finansal tablolardaki verilerin ekonomik durumu hangi ölçüde yansıttığı ile ilgili olarak tanımlamaktadır.

Muhasebe bilgilerinin kalitesi arttıkça yatırım riskleri dolayısıyla da şirketlerin öz sermaye maliyetleri azalır. Daha kaliteli muhasebe bilgisi şirket yöneticilerinin uygunsuz kararlarına engel teşkil ederek vekalet maliyetlerinin azalmasına imkân sağlar (Bhattacharya, Daouk, ve Welker, 2003, s. 644).

Ayrıca kaliteli muhasebe bilgisi şirket içi ve şirket dışında bulunan paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltır ve şeffaf raporlamaya katkı sağlar; şirketlerin finansman ihtiyacını karşılama noktasında pozitif değer yaratarak, rekabet gücünü artırır ve şirket değerinin artışına fayda sağlar (Cohen, 2003, s. 28).

Muhasebe bilgi kalitesi şirketlerin mevcut performansının yanında geleceğe ilişkin performansının açıklanmasında önem arz etmektedir. Ek olarak gelecekteki nakit akışlarının tahminin de muhasebe bilgilerinin kalitesi etkin bir rol oynamaktadır (Pirveli, 2014, s. 284).

Literatürde muhasebe bilgi kalitesini saptamak amacıyla çeşitli göstergeler ele alınmıştır. Bu göstergeler genellikle şirket karlarının incelenmesi yoluyla ele alınmıştır. Bahsedilen bu göstergeler karların; muhasebe temelli nitelikleri (öngörülebilirliği, sürekliliği, kar yönetimi ve tahakkukların kalitesi) ve pazar temelli nitelikleri (zamanlılık, muhafazakarlık, değer

ilişkisi vd) şeklinde sınıflandırılarak belirlenmektedir (Dauth, Pronobis, ve Schmid, 2017, s. 73).

1.1-Muhasebe Bilgi Kalitesi Kavramsal Çerçevesi

Şirketler açısından bilgi, faaliyetleri planlama, yürütme, kontrol etme ve karar verme aşamalarında kullanılmaktadır. Stratejik bir kaynak olarak kabul edilen bilgi, geleneksel üretim faktörlerinden yani hammadde, sermaye ve işgücünden daha ön plandadır. Karar almada etkili bir rol oynayan bilginin kaliteli olması en önemli özelliklerindendir. Bilginin kalitesi, doğruluğu ve gerçeğe uygun sunumu ile ölçülür. Ayrıca bilginin anlaşılabilirliği, açık ve eksiksiz olması, kullanıcılara sunulabilirliği ile ihtiyaca uygun olması kaliteli olmasının şartlarındandır (Karakaş, 2022, s. 4-5).

Muhasebe bilgisi, meydana gelen finansal işlemlerin belgelendirilerek kaydedilme, sınıflandırılma ve raporlanma şeklindeki muhasebe süreciyle finansal tablolarda birtakım hesaplar altında özetlenmiş şekilde sunulan rakamsal ifadelerin karşılaştırılması ve yorumlanması ile ortaya çıkan veriler olarak tanımlanmaktadır (Yazan, 2015, s. 61).

Şirketlerin, daima gelişen rekabet atmosferinde, önemli bir etken olan kaliteli bilgiye sahip olmaları, faaliyetlerinin sürekliliği ve etkili bir performans gösterebilmeleri açısından gereklidir. Şirketlerin kaliteli muhasebe bilgisine sahip olmaları, finansal durumlarını daha iyi analiz etmelerini ve geleceğe dair doğru kararlar almalarını sağlamaktadır. Muhasebe bilgi kalitesi, finansal raporlarda yer alan verilerin, şirketin içinde bulunduğu ekonomik durumu yansıtırma ölçüsüdür. Ayrıca muhasebe bilgi kalitesi, uluslararası sermaye piyasalarında kullanılan bilgilerin temel niteliği şeklinde tanımlanmaktadır. Finansal tablolar aracılığıyla sunulan bilgilerin faydası hem doğruluklarının kesinlik derecesine hem de yatırımcıların karar verme ihtiyaçlarına uygun olma seviyesine bağlıdır. Bilgi ne kadar az belirsizlik içerirse o kadar kalitelidir (Dalkılıç, 2019, s. 11). Bu durum muhasebe bilgisinin geçmişe dönük kontrolü için teyit boyutunu, geleceğe yönelik tahmin boyutunu ifade etmektedir. Böylece geleceğe yönelik öngörülen riskler ve belirsizliklerin minimize edilmesi ve yönetilmesi için ihtiyaç duyulan bilgi sağlanmaktadır.

Muhasebe bilgi kullanıcısı olan finans kuruluşları, mevcut hissedarlar ve yatırımcılar ile şirket yöneticileri arasındaki bilgi asimetrisini engelleyerek doğru ve etkin yatırım kararları için kaliteli muhasebe bilgisi büyük önem taşır. Bu çerçevede sürdürülen yatırımların verimlilik seviyesi yüksek olur. Süreç itibarıyla muhasebe bilgi kalitesinin tespit ve ölçümü

zordur. Literatüre göre muhasebe bilgi kalitesinin ölçümü için genel kabul görmüş bir yaklaşım yoktur. Bununla birlikte muhasebe bilgi kalitesinin ölçümleri; bilgi açıklama düzeyi, süreklilik, şeffaflık, kazanç yönetimi, şirket karının hisse senedi performansı ile ilişkisi, tahakkuk yönetimi, şirketlerin raporladığı piyasa defter değeri gibi faktörlerle ölçülebilmesi mümkündür (Moura, Zanchi vd 2017, s.322).

Muhasebe bilgi kalitesi ölçümü iki temel yaklaşıma dayanmaktadır. İlk olarak; finansal tablo temelindeki kazanç karakteristik ölçümü olan tahakkuk kalitesi, kazanç sürekliliği, tahakkukun tahmin edilebilirliği ile istikrarı, kaybın önlenmesi şeklindeki yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise; defter değeri, piyasa değeri, hisse başı kar gibi faktörler aracılığıyla ölçülen hisse senedi fiyatlarındaki kullanımdır. Söz konusu bu yaklaşım kişisel uzmanlık bilgisi ve sermaye piyasasının gelişim seviyesine bağlı olarak muhasebe bilgi kalitesinin yansıtılmasında yatırımcı refleksine dayanır (Zhai ve Wang, 2016, s. 255).

Muhasebe bilgi kalitesi kavramı; muhasebe kalitesi, finansal bilgi kalitesi ve finansal raporlama kalitesi ile benzer anlamlarda kullanılabilmektedir (Beatty, Liao ve Weber, 2010; Callen, Khan ve Lu, 2013; Geçici ve Can, 2022; Gençoğlu ve Ertan, 2012; Verdi vd., 2006 aktaran Geçici, 2022. s. 7) Gelişen rekabet ortamı ve teknolojik gelişmeler şirketlerin devamlılığını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu bağlamda şirket faaliyetlerinin etkinliği, verimliliği ve doğru-eksiksiz olarak performansın; sonucunda da finansal durumun ve değişikliklerin ölçülmesi açısından muhasebe bilgilerinin kalitesi şirketler için hayati önem taşımaktadır (Kurnaz, 2018, s. 151).

Muhasebe bilgi kalitesinin tanımı, finansal tablolarda yer alan bilgilerin gerçeğe uygun olması ya da sermaye yatırımcılarının da kullandığı finansal raporlarda bulunan şirket faaliyetleri ile ilgili bilgilerin doğruluğu ve hassaslığı şeklindedir. Finansal tablolarda sunulan bilgilerin finansal tablo kullanıcılarının ihtiyacına uygun olması ve gerçeğe uygun sunumu muhasebe kalitesini ifade etmektedir. Bununla birlikte, finansal bilgi kullanıcıları ile bu bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duydukları bilgilerin değişkenlik göstermesi muhasebe kalitesi kavramının kapsamını değiştirmekte ve muhasebe kalitesinin ölçümünü bir standarttan uzaklaştırmaktadır (Geçici, 2022, s. 7-8).

1.2-Muhasebe Bilgisinin Taşınması Gereken Özellikler

Muhasebe bilgisi, ekonomik bir değeri olan, birbirinden farklı amaçlar için kullanıcıları bulunan ve söz konusu bu kullanıcıların davranışlarına etki eden süreçlerin bir araya gelerek

oluşturduğu sistemli bir bütünü ifade etmektedir. Şirket ile ilgili iç ve dış çevrelere ihtiyaç duydukları bilgileri sunma amacı güden muhasebe, verileri bilgiye dönüştürmektedir. Bu özelliğiyle muhasebe, bir bilgi sistemi şeklinde tanımlanmaktadır. Bir muhasebe bilgi sistemi karar alma aşamasında kullanılan bilgiyi üç grupta ele almaktadır; özel analizler, işlemlerle ilgili sayısal veriler ve finansal tablolar. Bu verilerden her biri diğeri ile veya bir bilgi kullanıcısı tarafından kullanılan muhasebe sisteminin dışındaki bilgi ile de gruplandırılabilir (Kalmış ve Dalgın, 2010, s. 114).

Muhasebe, şirketlerin temel bilgi kaynağı olarak, bilgi kullanıcılarının kararlarına etki edecek bilginin üretimi, üretilen bilginin kullanıcılara ulaşmasını sağlama ve sunulan bilginin yorumlanması şeklinde üç süreçten oluşmaktadır (Özdemir, 2024, s. 40).

Bilgi kullanıcıları şirketler ile ilgili kararlar alırken muhasebe sistemlerinden çıkan bilgileri veri olarak kullanmaktadırlar. Bu sebeple bilgilerin kalitesi önem taşımaktadır. Güvenilir bilgiye olan ihtiyaç, muhasebe ve denetim hizmetlerine olan gereksinimi ortaya çıkarmaktadır. Örneğin; hisse senedi yatırımı yapmak isteyen bir yatırımcının veya şirkete kredi verecek bir bankanın güvenilir ve kaliteli bilgiye ihtiyacı vardır (Elitaş, 2013, s. 45).

Muhasebe standartlarını hazırlayan FASB ve IASB tarafından muhasebe bilgilerinin karar verme sürecinde bilgi kullanıcılarına fayda teşkil etmesi bakımından ele alınmıştır. IASB, yayımladığı Kavramsal Çerçeve 'de muhasebe bilgilerinin faydalı sayılabilmesi için taşınması gereken niteliksel özellikleri belirtmiştir. Söz konusu bu Kavramsal Çerçeve finansal tabloların usul ve esaslarını belirtmekte ve kapsam itibarıyla faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri, finansal raporlamanın amacı, finansal tablo unsurları, tahakkuk-ölçümleme esasları, sermaye ve sermayenin devamlılığını oluşturmaktadır (Demirel Arıcı, 2014, s. 11).

Muhasebe bilgilerinin taşınması gereken özellikler Kavramsal Çerçeve 'de 'Niteliksel Özellikler' ve 'Destekleyici Niteliksel Özellikler' olarak ikiye ayrılmıştır. Temel niteliksel özellikler, ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum; destekleyici niteliksel özellikler ise karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirliktir. Bu bağlamda Kavramsal Çerçeve' de belirtildiği üzere "Finansal bilginin faydalı olması için, ihtiyaca uygun olması ve sunmayı amaçladığı hususu gerçeğe uygun olarak sunması gerekir. Finansal bilginin faydası; söz konusu bilginin karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, zamanında sunulmuş ve anlaşılabilir olması durumunda artırılmış olur." (KGK, 2024, s. 10).

Bir muhasebe bilgisinin, bilgi kullanıcılarının kararlarını etkileme gücüne sahip olması ihtiyaca uygunluğunu ifade eder. İhtiyaca uygunluk özelliğini taşıyan bir muhasebe bilgisinin teyit etme ve tahminlerde kullanılabilme niteliklerini taşıması gerekmektedir. Bilgi kullanıcıları, bir öngöründe bulunurken tahminlerde kullanılabilme özelliğine sahip finansal bilgiden yararlanırlar. Bununla birlikte önceki değerlendirmelere yönelik geri bildirim sağlayan finansal bilgi teyit etme özelliği taşımaktadır (Alkan, 2018 (a), s. 117).

Faydalı finansal bilginin temel özelliklerinden biri olan gerçeğe uygun sunum; tam (eksiksiz) sunum, hatasız sunum ve tarafsız sunum şartlarını sağlandığında gerçekleşmektedir. Kavramsal Çerçeve’de tarafsız sunumun ihtiyatlı davranmak ile mümkün olacağı vurgulanmıştır. İhtiyatlı davranış ise varlıklar ile gelirlerin olduğundan az; yükümlülükler ile giderlerin olduğundan fazla gösterilmemesi şeklinde ifade edilmiştir (Çelik ve Turan, 2019, s. 95).

Eksiksiz bir sunum, finansal olayın bilgi kullanıcısı açısından doğru bir şekilde anlaşılması için gerekli tüm bilgileri içermelidir. Hatasız sunum, finansal olayı tanımlama aşamasında ihmale ve hataya yer vermeme ve raporlardaki bilgilerin oluşturulma aşamasının hatasız olmasını ifade etmektedir (Alkan, 2018 (a), s. 117).

“Karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik hem ihtiyaca uygun olan hem de gerçeğe uygun olarak sunulması amaçlanan bilginin faydasını arttıran niteliksel özelliklerdir. Ayrıca destekleyici niteliksel özellikler, bir ekonomik olayın sunumunda kullanılabilecek iki yöntemin de aynı derecede ihtiyaca uygun bilgi ürettiği ve gerçeğe uygun sunum sağladığı durumlarda, yöntemlerden hangisinin kullanılması gerektiğinin belirlenmesine yardımcı olabilir.” (KGK, 2024, s. 12).

Karşılaştırılabilirlik özelliği, finansal bilgi kullanıcılarının ilgili kalemler arasında var olan benzerlik ve farklılıkları saptayabilmelerine ve kavrayabilmelerine imkân vermektedir. Karşılaştırma yapılabilmesi için en az iki kalem ya da en az iki şirket gereklidir. Karşılaştırma yapılan farklı dönemlerin ya da şirketlerin tutarlı karşılaştırmaya imkân sağlayacak özellikte olması gerekmektedir. Doğrulanabilirlik özelliği, bir ekonomik olayın ölçülmesi ve raporlanmasında aynı yöntemleri kullanan ve birbirinden farklı bilgi seviyelerine sahip bağımsız taraflarca gerçeğe uygun sunum konusunda görüş birliğinde olunmasını ifade eder. Bununla birlikte bir muhasebe bilgisinin doğrulanabilirliği söz konusu bilginin kanıtlanabilirliğini de yansıtır (Alkan, 2018 (b), s. 832).

Zamanında sunum özelliği, iyi veya kötü bir bilginin karar vericilerin kararlarını etkileyebilecek bir dönemde sunulmasını ifade eder. Genel olarak eskiyen bilginin faydası

azalır. İstisna olarak, bazı bilgiler, kullanıcıların ihtiyacına göre raporlama dönemlerinin ardından bir süre daha kullanılabilir nitelikte olabilir. Anlaşılabilirlik özelliği ise, bilginin açık ve net olarak tanımlanması ve sunulmasını ifade etmektedir. Anlaşılması zor ve karmaşık ekonomik olayların, finansal raporların dışında tutulması eksik bilgi sağlayarak yanıltıcı niteliğinde olacağından; bilgi kullanıcılarının söz konusu finansal olayların analizi için danışman hizmeti alması mümkündür (KGK, 2024, s. 13).

Muhasebe bilgi kalitesi kavramı özellikle küresel anlamda gerçekleşen muhasebe skandallarından sonra dikkate alınmış, güvenilir finansal ve finansal olmayan bilgi ihtiyacı sebebiyle muhasebe ve denetim faaliyetlerine verilen önem artmıştır. Karar vericilerin şirketler hakkında edindiği fikirlerin temelini oluşturan muhasebe bilgilerinin kalite düzeyi büyük önem taşımaktadır. Muhasebe bilgi kalitesi, finansal tablolarda bulunan bilgilerin bu bilgilerden yararlanan kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap vermesi durumudur. Söz konusu ihtiyaçların çeşitliliği de düşünüldüğünde muhasebe kalitesinin kapsamı değişim göstermekte, ölçümü komplike bir hale gelmektedir. Bu bağlamda bir yatırımcının kullandığı muhasebe bilgileri, yatırım kararında direkt ve pozitif bir etki yaratıyorsa bu bilgi yatırımcı için fiyata duyarlı yani kaliteli bilgi olarak ifade edilir. Muhasebe bilgi kalitesinin yüksek olduğu bir şirketin sermaye maliyetinde düşüş görülür. Bununla birlikte şirketler açısından, finansal görünümün sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi, tasarrufların sermaye yatırımlarına dönüşmesi gibi süreçler muhasebe bilgilerinin kalite düzeyi ile doğru orantılıdır. Bilgi kalitesinin düşük olduğu bir şirket için fon kaynağı belirleme önceliği de düşük olacaktır. Çünkü yanıltıcı ya da yanlış bilgiler nedeniyle bankalar, faiz ve vade koşullarında sert tavır alarak şirketin fon kaynağında yüksek maliyetlere katlanmasına yol açacaktır (Keleş, 2018, s. 20-21).

1.3-Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Faktörler

Muhasebe bilgi kullanıcılarının en fazla dikkat ettiği nokta sunulan finansal raporlardan en doğru ve kaliteli bilgileri almak olduğundan; muhasebe bilgilerinin, uluslararası muhasebe standartları doğrultusunda raporlanması finansal uyum noktasında kolaylık sağlayacaktır. Buna karşın bazı şirketler muhasebe standartları ile muhasebe ilkelerinde yer alan çeşitli esnek ifadelerden faydalanarak finansal raporlarını esas durum ve sonuçlarından farklı sunarak muhasebe bilgi kullanıcılarını yanıltıcı davranışlarda bulunabilmektedirler (Çalışan, 2021, s. 22).

Tablo 1. Muhasebe Kalitesini Etkileyen Faktörler

	Mueller (1968)	Previt (1975)	Frank (1979)	Nobes-Parketr	Choi-Meek	Soderstrom-Sun	Alexander-Nobes (2007)	Hassab Elnaby ve diğ (2003)	Akgüç (2017)	TOPLAM
Eğitim Düzeyi	x	x			x					3
Enflasyon Seviyesi				x	x					2
Finans Sağlayıcıları				x			x			2
Finansal Piyasaların Gelişmişlik Düzeyi						x		x	x	3
Finansman Kaynakları					x				x	2
Kültür				x	x					2
Muhasebe Mesleği		x	x	x			x			4
Muhasebe Standartları				x		x				2
Sahiplik Yapısı	x	x	x			x			x	5
Sermaye Yapısı						x				1
Politik Çevre					x			x		2
Vergi Sistemi				x	x	x	x			4
Yasal Sistem	x	x		x	x		x		x	6
Yasal ve Politik Sistem			x			x				2
Ekonomik Sistem	x	x	x		x			x		5
Üst Yönetim Desteği			x						x	2

(Geçici, 2022, s. 16)

Araştırmacılar tarafından yıllar itibari ile yapılan çalışmalarda muhasebe bilgi kalitesi üzerinde 16 faktörün etkili olduğunu ve bu faktörler içerisinde ise muhasebe bilgi kalitesini en çok etkileyen faktör olarak;

Yasal Sistem (6 kez): Bu durum yasal düzenlemelerdeki cezaların ve müeyyidelerin kazanç yönetimi uygulamaları ve dolayısıyla muhasebe bilgi kalitesi üzerindeki en önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik sistem (5 kez): Bu durum yapısal sistem ve buna ek olarak ekonomideki kayıt dışılık, krizler, enflasyon, yapısal problemler kazanç yönetimi uygulamaları ve dolayısıyla muhasebe bilgi kalitesi üzerinde etkili olmaktadır.

Sahiplik Yapısı (5 kez): Şirketlerin ortaklık yapısı., başka bir ifade ile aile şirketinden kurumsal bir yapıya geçmiş olmaları kazanç yönetimi üzerinde etkilidir. Çünkü aile şirketlerinde hesap verilebilirlik ve şeffaflık ile yetki devri/sorumluluk kurumsal yapıya sahip olmadığından muhasebe politikaları kazanç yönetimi uygulamaları için esnetilebilmekte ve değiştirilebilmektedir.

Vergi Sistemi (4 kez): Vergi sisteminde yer alan muafiyet ve istisnaların yanında şirket sahiplerinin ve yönetiminin vergi yükünden kaçınma ve kaçırma saikleri kazanç yönetimi uygulamalarını ve muhasebe bilgi kalitesini bozucu bir faktör olmaktadır.

Muhasebe Mesleği (4 kez): Meslek mensubu gerek bağımsız gerekse bağımlı olarak defterlerini tuttuğu ve beyanlarını verdiği şirketlerin ticari faaliyetlerini yasal mevzuat çerçevesinde tüm toplumun menfaatini gözeterek şekilde yerine getirmesi gerekmektedir. Buna karşılık kazanç yönetimi uygulamalarının şirket sahipleri, üst yönetim ve meslek mensupları tarafından yapıldığı görülmektedir.

Değişen ihtiyaç çeşitliliği ve gelişen sistemler nedeniyle muhasebe bilgi kalitesinin farklı boyutlarla ele alınması gereksinimi doğmuştur. Bu bağlamda; Tablo 1’de sunulan faktörler genel itibariyle muhasebe uygulamaları, ülkeye özgü etkenler ve şirkete özgü etkenler başlıkları altında incelenmiştir.

Yapılan çalışmaların sonuçları Türkiye açısından incelendiğinde elde edilen sonuçların günümüzde geçerli olduğu ekonomik sistemin yasal mevzuatın, vergi sisteminin, şirket kurum kültürünün yeniden düzenlenmesi gerektiği görülmektedir. Ve en önemlisi denetimin etkinleştirilmesi ve caydırıcı cezaların getirilmesi gerekmektedir.

1.3.1- Muhasebe Uygulamalarının Muhasebe Bilgi Kalitesi Üzerine Etkileri

Muhasebe uygulamaları ülkeler arasında gruplandırılırken genel olarak ilke bazlı ve kural bazlı olarak ikiye ayrılmıştır. İlke bazlı IFRS’ler ve kural bazlı Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleridir. IFRS’ler konu ile alakalı ilke ve standartların amacına göre hazırlanmakta olup, muhasebe uygulamalarına yorumların da eklenebildiği özelliğindedir. Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri ise kesin hükümler ve katı kuralları içeren, yorum yapılamayan türdendir. IFRS’ler ilke bazlı olduğundan finansal raporlamaların şekli yerine özüne açıklık getirmektedir. Kural esaslı muhasebe uygulamalarında ise denetçilerin ve finansal tablo hazırlayıcılarının yapması gerekenler kesin olduğundan standartlar kapsamındaki analizler sınırlandırılmaktadır. İlke bazlı muhasebe uygulamaları

çerçevesinde hazırlanmış olan finansal tablolar muhasebe bilgi kullanıcılarının yorumlamalarına açıktır ve söz konusu bu yaklaşımda ‘özün önceliği’ ve ‘mesleki yargı’ kavramları önem taşımaktadır. Kural esaslı muhasebe uygulamaları finansal tablo hazırlayıcılarının yorumlamasına imkân vermemekte böylece olası fırsatçı davranışları engellemektedir. ABD’ de gerçekleşen muhasebe skandallarının ardından kural bazlı muhasebe uygulamaları yerini ilke bazlı muhasebe uygulamalarına bırakmıştır. Yaşanan ‘Enron Skandalı’ sonrasında hazırlanmış olan Sarbanes Oxley Yasası ile ilke bazlı standartların önü açılmıştır. İlke bazlı standartları hazırlayan IASC ve IASB, sınırlı alternatif içeren muhasebe standartları ile muhasebe kalitesinin artacağını belirtmişlerdir. Şirketlerin finansal görünümelerini daha gerçekçi yansıtan muhasebe tutarları, ilke bazlı yaklaşımlar ile yatırımcılar için daha işlevsel olduğundan muhasebe kalitesinin artmasına neden olacaktır (Köse, 2019, s. 36-37).

Şirketlerde muhasebe bilgi kalitesini etkileyen faktörler ülkelere özgü ve şirketlere özgü faktörler olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır.

1.3.2-Ülkelere Özgü Faktörlerin Muhasebe Bilgi Kalitesi Üzerine Etkileri

Muhasebe bilgilerinin kalitesinde rol oynayan ülkeye özgü faktörler bu çalışmada; yasal ve politik sistem, sermaye piyasalarının gelişmişliği, ekonomik gelişmeler, vergi sistemleri ve kültür başlıkları çerçevesinde ele alınmıştır.

1.3.2.1-Yasal ve Politik Sistem

Yasal sistemler, ortak hukuk sistemi ve yasalara dayalı hukuk sistemi olarak ikiye ayrılmıştır. Ortak hukuk sistemi, ilke esaslı muhasebe uygulamalarını kapsadığından olaylara özgü çözümler sunmaktadır. Yasalara dayalı hukuk sistemi ise kural esasına dayandığından tüm olaylarda standart kurallar uygulanmaktadır (Demirkan, 2020, s. 32).

Ortak hukuk sisteminin işlediği bir ülkede finansman tercihi ilk olarak sermaye piyasalarıdır. Yasalara dayalı hukuk sisteminin işlediği bir ülkede ise finansman önceliği bankalardır. Bu nedenle ortak hukuk sisteminin olduğu ülkelerde yatırımcılar daha fazla korunmaktadır (La Porta, Lopez De Silanez, Shleifer, ve Vishny, 1998, s. 1121). Yasalara dayalı hukuk sisteminde şirketler hem hükümet hem bankalar tarafından baskı altında kalabilmektedir. Hükümet ve bankalar ihtiyaç duydukları finansal bilgileri direkt olarak şirketten alabildiğinden bu şirketlerin muhasebe ve finansal raporlama kalitesine

güvenilmemektedir (Nobes ve Parker, 2008, s. 120). Ortak hukuk sisteminde ise finansal raporlar, bilgiye direkt ulaşım imkânı bulunmayan yatırımcılara sunulduğundan şirketler açısından tam açıklama, gerçeğe uygun sunum ve denetim baskısı bulunmaktadır. Bu sebeple raporlama ve muhasebe bilgi kalitesi düzeyinin yüksek olması beklenmektedir (Demirkan, 2020, s. 33).

Ortak hukuk sistemine sahip ülkelerdeki muhasebe sistemi gerçeğe uygun sunum, tam açıklama ve şeffaflık kavramlarını esas almakta ve finansal muhasebe ile vergi muhasebesi birbirinden ayrıştırılmaktadır. Bu sistemlerde şirketler ihtiyaç duydukları finansmanı genel olarak sermaye piyasalarından tedarik etmektedir. Finansal raporlar yatırımcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmaktadır. Muhasebe ve finansal raporlama standartlarını hazırlayan kuruluşlar özel sektör girişimleriyle ilgilenmektedir. Muhasebe standartlarının ve uygulamalarının hazırlanmasında muhasebe mesleğinin payı büyük olmaktadır (Soderdstorm ve Sun, 2007: 689; Saudagaran, 2000: 6; Alexander ve Nobes, 2004: 28 aktaran Demirkan, 2020, s.35).

Yasalara dayalı hukuk sistemine sahip olan ülkelerdeki muhasebe sistemi hem yetersiz hem de şeffaf olmayan açıklamalar ile tasarlanmış, finansal muhasebe ve vergi muhasebesi iç içe geçmiş durumdadır. Bu ülkelerde şirketler sıklıkla hükümetlerden, bankalardan ve kredi kurumlarından finansman sağlamaktadırlar. Ayrıca bu sistemde muhasebe düzenlemeleri, yatırımcıları değil kreditörleri korumaya yöneliktir. Muhasebe ve finansal raporları hazırlayan kuruluşlar kamu faaliyetleriyle ilgilenmektedir. Standartların hazırlanmasında meslek mensuplarının payı daha az olmaktadır (Soderdstorm ve Sun, 2007: 689; Saudagaran, 2000: 6; Alexander ve Nobes, 2004: 28 aktaran Demirkan, 2020, s.35). Bu bağlamda ortak hukuk sistemine sahip ülkelerde muhasebe bilgi kalitesinin daha yüksek olacağı belirtilmektedir (Lindahl ve Schadéwitz, 2008, s. 2).

Ülkelerdeki politik sistemlerin işleyişi muhasebe kalitesini doğrudan etkileyen bir faktördür. Etik anlayıştan uzak politik sistemlerde, şirketler kamu ihalelerini almak, devlete daha az vergi ödemek gibi çıkar amaçlarıyla finansal tablo bilgilerini gerçeklikten uzak biçimde sunarak muhasebe bilgi kalitesinin olumsuz etkilenmesine yol açabilirler. Ülkelerdeki politik özgürlük düzeyi demokrasi düzeyini de etkilediğinden bunların düşük olması muhasebe politikaları seçiminin baskı altında olmasına yol açacaktır. Bu sebeple muhasebe standartlarının gelişim göstermesi ve dolayısıyla muhasebe kalitesinin iyileşmesi eşitlik temelinde demokratik politikalarla sağlanacaktır. Politik ve parasal istikrar ekonomik

atmosferi ciddi ölçüde etkilemekte; sonuç olarak muhasebeyi geliştiren etken olarak ortaya çıkmaktadır (Köse, 2019, s. 38-39).

1.3.2.2-Sermaye Piyasalarının Gelişmişliği

Fon arz ve talebinin karşılandığı sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyi, muhasebe bilgi kalitesini doğrudan etkileyen bir faktördür. Sermaye piyasasının gelişmiş olduğu ülkede, sermaye küçük ve büyük yatırımcı aracılığıyla sağlandığından buradaki muhasebe bilgileri genel itibariyle daha şeffaf ve doğru olmaktadır. Bir diğer açıdan şirketler, yeni finansman kaynaklarına ulaşabilmek ve yatırımcıları çekmek için yüksek kalitede raporlama yapmak isteyecektir. Finansman kaynaklarının genel olarak bankalardan borçlanma aracılığıyla sağlandığı ülkelerde ise, bankalar ile şirketler arasında yakın ilişkiler bulunduğu için bankalar şirketlerin stratejik bilgilerine direkt ulaşabilmektedir. Dolayısıyla finansal bilgilerine daha az gereksinim duymaktadır. Bu sebeple kamuya bilgi açıklama isteği oluşmayacaktır. Yatırımcının gerekli seviyede korunduğu ve devlet müdahalesinin az olduğu piyasalarda, yatırım üzerinden sağlanacak kazanç korunarak yatırımcı sayısında artış sağlanmış olacaktır (Demirel Arıcı, 2014, s. 21).

1.3.2.3-Ekonomik Gelişmeler

Bir ülkedeki ekonomik gelişmişlik seviyesi, ekonomik kriz, enflasyon ve refah seviyesi muhasebe bilgi kalitesini etkileyen faktörler arasındadır. Öyle ki ekonomi gelişim gösterdikçe şirketler daha fazla sermaye artırımını yapma eğilimi göstermektedirler. Şirketlerin artan kaynak ihtiyacıyla birlikte kaliteli finansal raporlama düzeyi de artış göstermektedir. Gelişmiş ülkelerdeki finansal bilgi açıklama oranları gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha yüksektir. Bir diğer faktör olarak ekonomik kriz dönemlerinde şirket sahipleri ve yöneticileri finansal durumlarını gizleme veya yanlış raporlama girişiminde bulunarak muhasebe bilgi kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Enflasyon faktörünün ise finansal tablolar üzerindeki etkisi dikkate alınmadığı takdirde nominal karın yüksek çıkmasıyla bu kar üzerinden hesaplanan verginin de yüksek tutarda hesaplanması finansal bilgi kullanıcılarını yanıltacaktır. Refah seviyesinin yüksek olduğu ülke ekonomilerinde ise muhasebe manipülasyonlarına sık rastlanılmamaktadır. Sonuç olarak ekonomik gelişmişlik ve refah seviyesi muhasebe bilgi kalitesini olumlu olarak; ekonomik kriz ve enflasyon olumsuz olarak etkilemektedir (Karakaş, 2022, s. 21).

Günümüz dünya ekonomisinde en büyük muhasebe skandallarının gelişmiş, iyi bir ekonomik ve finansal sistem ile muhasebe alt yapısına sahip ülkelerde gerçekleşmesi kazanç yönetiminin farklı bir boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum kazanç yönetimi uygulamalarının denetiminde oluşan çıkar ilişkileri, denetçilerin bilgi seviyesi, tecrübesi ve en önemlisi ahlaki erdem seviyesinin de göz önünde bulunması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çünkü ne kadar mükemmel bir sistem inşaa edilirse edilsin bunun uygulayıcısının “insan olması” kaçınılmaz bir durumu ifade etmektedir.

Gelişmekte olan ve diğer ülkelerde ise bu tür yolsuzlukların tespit edilmemiş olması; ülkelerde bu tür yolsuzlukların olmadığı anlamına gelmeyeceği gibi kayıt dışılığın yüksek olduğu ülkelerde kazanç yönetimi uygulamalarının hangi seviyede olduğunun belirlenmesi neredeyse imkânsız bir durumu da ifade etmektedir.

1.3.2.4-Vergi Sistemi

Muhasebe uygulamaları organizasyonun vergisel bakış açısıyla yapılması veya düzenlemelerde vergi odaklı gerçekleştirilmesi finansal raporlama kalitesini azaltmaktadır. Çünkü vergi odaklı muhasebe anlayışı, bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamak yerine vergi matrahının belirlenerek vergi otoritelerinin ihtiyacını karşılamak üzere kurgulanmaktadır. Ayrıca vergi odaklı muhasebe sistemlerinde düşük ya da yüksek oranlı vergiler, şirket yöneticilerinin finansal raporlarda manipülasyon uygulama ihtimaliyle yakından ilişkilidir (Durak ve Gürel, 2014, s. 104). Yüksek vergi oranları, şirketlerin daha az vergi ödemek amacıyla düşük gelir yüksek gider göstererek muhasebe bilgi kalitesinin düşmesine neden olacaktır. Ayrıca finansal raporların salt vergiye göre hazırlanması, yayımlanan finansal verilerin kalitesini düşürerek piyasada bilgi eksikliğine neden olacaktır (Köse, 2019, s. 40).

1.3.2.5-Kültür

Kültürel özellikler bir ülkedeki muhasebe uygulamalarını bununla birlikte muhasebe bilgi kalitesini de etkilemektedir. Kültürün muhasebe bilgi kalitesi üzerinde etkisi, sermaye piyasaları veya yasal sistemlere göre daha dolaylı bir etkidir. Vergi sistemlerinin veya yasal sistemlerin doğrudan etkileri kültürle birleşerek finansal raporlama biçimini değiştirecektir (Durak ve Gürel, 2014, s. 99).

Bu bağlamda Hofstede'nin kültür sınıflandırması ile muhasebe değerleri dört grupta incelenmektedir (Gray, 1988):

Profesyonellik ya da Yasal Kontrol: Muhasebe uygulamalarında önceliğin yasal zorunluluklara mı yoksa mesleki yargıya mı verildiğinin ölçütüdür. Uygulamadaki esneklik profesyonellikle artış göstermektedir.

Tekdüzen ya da Esneklik: Tekdüze muhasebe uygulamalarını veya olaya özel uygulamaların tercih edilme durumunu gösterir. Belirsizliği tercih etmeyen, kolektif toplumlar tekdüze muhasebe uygulamalarına yönelecektir.

İhtiyatlılık ya da İyimserlik: Belirsizlikten kaçınma ve ihtiyatlılık düzeyleri doğru orantılıdır. Bu değerler risk alma eğilimi ile ilişkilidir.

Gizlilik ya da Şeffaflık: Finansal verilerin ilgili şirket içerisinde tutulma ya da kamuya sunulma tercihinin yansıtır. Belirsizliği seçenek kabul etmeyen toplumlar gizlilikten yanadır.

Gray'in (1988) biçimlendirdiği çerçevede, dış etkenlerin fiziksel çevreyi etkilediği gözlemlenmektedir. Örnek olarak; küreselleşme ile savaş, toplumsal düzeydeki fiziksel ya da ekolojik çevreleri etkilemektedir. Bireyler, gruplar veyahut toplum tarafından kontrol edilemeyen dış güçler, toplumun gelişimini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Gray (1988), toplumsal değerlerin muhasebe değerlerini ve uygulamalarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilediği ilişki olduğunu ve muhasebe değerleri ile uygulamaları arasında da doğrudan bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Gray'e (1988) göre, muhasebe toplumsal değerlerin çıktısıdır. Bu nedenle, muhasebe toplumsal kültür içerisinde bir alt-kültür konumundadır (Yücenurşen ve Karakuş, 2021, s. 483).

1.3.3-İşletmelere Özgü Faktörlerin Muhasebe Bilgi Kalitesi Üzerine Etkileri

Bu bölümde, muhasebe bilgi kalitesi üzerinde etkisi bulunan ve şirket nezdinde ele alınmış olan diğer faktörler; sermaye yapısı, sahiplik yapısı, kurumsal yönetim, menkul kıymet borsalarına kote olma ve denetim kategorilerinde incelenecektir.

1.3.3.1-Sermaye Yapısı

Sermaye yapısı şirketlerin finansal durum tablosunda pasifte yer alan kaynak dağılımını ifade etmektedir. Bu dağılımın muhasebe kalitesine etkisiyle ilgili birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. İlk görüş; şirketin kaynak dağılımındaki yüksek borç oranı, kreditorler için

risk göstergesi olup şirketin geri ödeme konusunda dezavantaj sahibi olacağından bu durumun muhasebe kalitesini azalttığı yönündedir. Borç/sermaye oranında borcun yüksek olması halinde şirketin finansman ihtiyacını gidermek adına kar tutarını olduğundan yüksek göstereceği savunulmaktadır. Ayrıca finansman ihtiyacını bankalardan karşılayan şirketlerin finansal raporlama hususundaki istekleri, bankalar gerekli verileri direkt olarak şirketten sağlayabildiğinden, daha azdır. Böylelikle sermaye yapısı içerisinde borç oranının fazla olduğu şirketlerde muhasebe kalitesinin azalacağı savunulmaktadır (Demirkan, 2020, s. 39-40).

Bir şirketin sahip olduğu borç ve özkaynak oranları şirkete finansal esneklik veya finansal stres yaratabilme gücüne sahiptir. Borç oranlarının yüksek olması, şirketler için kredi verenlerle ilişkilerini korumak veya rutin faaliyetlerini finanse etmek için finansal tablolarındaki birtakım bilgilerin manipüle edilmesine neden olup muhasebe bilgi kalitesi üzerinde negatif bir etki oluşturabilmektedir (Melik, 2024, s. 57).

Diğer bir görüş ise; şirketin sermaye yapısında borç oranının fazla olması halinde, borç veren tarafların tahsilat kapasitesini saptamak için finansal tabloları daha dikkatli incelemek isteyeceği dolayısıyla şirketlerin muhasebe kalitelerini artırmak eğiliminde olacaktır. Muhasebe bilgi kalitesinin yüksek olması yatırımcıların şirkete güven duymasını sağlayacaktır. Bu durum şirketler açısından fon teminini kolaylaştırarak sermaye maliyetini düşürecektir (Demirkan, 2020, s. 39-40).

Ayrıca borç/özkaynak dağılımında borçlanma oranı yüksek olan şirketler borçlanma seviyesini düşük göstermek suretiyle kendilerine düşük sermaye maliyeti, yeni borçlanma kaynaklarına ulaşma amacını benimseyebilirler. Bu durum muhasebe bilgi kalitesi üzerinde eksik ve/veya yanıltıcı bilgi ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla şirket içinde ve dışındaki karar alıcıların yanlış karar almalarına yol açacaktır.

1.3.3.2-Sahiplik Yapısı

Yoğun sahiplik yapısında olan diğer bir deyişle büyük paya sahip az sayıda hissedar bulunan şirketlerde kontrolü elinde tutan hissedar, finansal raporları şahsi menfaatleri yönünde değiştirerek muhasebe bilgi kalitesinde düşüşe neden olabilmektedir. Sahiplik yapısının uluslararası yatırımcılar barındırdığı şirketler, yatırımcılarının talepleri doğrultusuyla yüksek maliyetli bilgi sistemleri ile daha kaliteli muhasebe bilgisi üretmektedirler. Yatırımcıların korunduğu ülkelerde sahiplik yoğunlaşması daha az olacaktır. Dolayısıyla

küçük paylardan oluşan çok sayıda yatırımcının oluşturduğu sahiplik yapısına sahip şirketlerde finansal durumu tam olarak gösteren bilgilerin sunularak muhasebe bilgi kalitesinin artması sağlanacaktır (Dalkılıç, 2019, s. 36-37).

1.3.3.3-Kurumsal Yönetim

Kurumsal yönetimin temeli şirket yöneticileri ile şirket iç ve dış çevresi arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini ele alır. Kurumsal yönetimin amacı, kurumsal performansın sağlanması, yatırımcı çıkarlarının korunması ve hissedar kazancının artırılması yönündedir. Ayrıca şirketlerin güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesinde önemli bir etken olmakla birlikte finansal raporlama kalitesi için kurumsal yönetim performansı dikkat edilmesi gereken bir husustur. Şeffaflık, hesap verebilirlik, adalet ve sorumluluk kurumsal yönetimin temel ilkelerini oluşturmaktadır. Kurumsal yönetim uygulamaları sayesinde küçük pay sahiplerinin hakları korunur, şirket değeri ile ilgili gerçek bilgilere ulaşılması sağlanır ve yönetici menfaatleri değil şirketin kurumsal değeri önceliklendirilir. Böylece şirket performansını olumlu etkileyen başarılı kurumsal yönetim uygulamaları aracılığıyla muhasebe bilgilerinin kalitesi artacaktır (Özçelik, 2018, s. 534).

1.3.3.4-Yabancı Menkul Kıymet Borsalarına Kote Olma

Şirketlerin büyük ve gelişmiş dünya borsalarına kote olmaları için finansal tablo hazırlama noktasında şeffaf, gerçeği yansıtan bilgi sunumuyla birlikte muhasebe ilke ve standartlarının uygulanması hususunda hassas davranmaları gereği muhasebe bilgi kaliteleri yüksek olacaktır. Şirketlerin sundukları finansal tablolar farklı ülkelerin borsalarında bulunan yasalara tabi olduğu için muhasebe kalitelerinin yüksek olması beklenmektedir. Şirketlerin yabancı menkul kıymet borsalarına kote olma seviyesi ülke ekonomisini pozitif yönde etkilemektedir. Ekonomik büyüme artış gösterirken farklı uygulamalara sahip mevzuatlar nedeniyle uluslararası baskı ölçeği yönünden riskler meydana getirmektedir. Bu noktada şirketlerin finansal tablo hazırlarken IFRS'yi baz alması yabancı borsalarda kote olurken maruz kalacakları baskıyı azaltacak, yeni yatırımcı edinmek için uluslararası sermaye pazarına ulaşımı kolaylaştıracaktır. Sonuç olarak yabancı menkul kıymet borsalarında işlem gören şirketler, birbirinden farklı yasa ve sınırlamalara bağlı olduğu için söz konusu bu şirketlerin muhasebe bilgi kaliteleri yüksek olmakla birlikte bu durum ülkeden ülkeye farklı finansal raporların ortaya çıkmasına da yol açabilmektedir. Bu bağlamda son yıllarda bu

durumun önüne geçebilmek, tek düzeliği ve ülkeden ülkeye finansal raporların karşılaştırılabilirliğini sağlamak için uluslararası finansal raporlama standartları oluşturulmuş ve ülkelerin de bunu uygulaması istenmiştir. (Çalışan, 2021, s. 28-29).

1.3.3.5-Denetim

Muhasebe bilgilerinin kalitesini etkileyen bir diğer faktör denetimdir. Muhasebe süreçlerinde meydana gelen hile, hata veya yolsuzlukların bağımsız denetim yoluyla tespit edilip düzeltilmesi muhasebe bilgi kalitesinin artmasını sağlar. Büyük denetim şirketlerin itibar ve gelir kaybı riski sebebiyle faaliyetlerine gösterdikleri özen denetimde kaliteyi sağlayacak dolayısıyla muhasebe bilgilerinin kalitesini de pozitif yönde etkileyecektir. Muhasebe bilgi kalitesinin temel dayanaklarını muhasebenin temel kavramları oluşturmaktadır. Söz konusu temel kavramlar üzerinde bağımsız denetimin etkili olması muhasebe bilgi kalitesini artıran bir etmendir. Bağımsız denetim, muhasebe bilgi kalitesini oluşturan çevresel bir faktördür. Bu nedenle bağımsız denetim ne kadar kaliteli olursa muhasebe bilgilerinin kalitesi de aynı düzeyde artacaktır. Şirketlerin iç kontrol sistemi ile bağımsız denetimi birbirini etkileyen süreçler olduğundan iç kontrol sisteminin etkin olması muhasebe bilgi kalitesinin artmasını sağlayacaktır (Koca ve Güngör Karyağdı, 2022, s. 161).

Dünyanın en büyük şirketlerinden biri sayılan; emtia, enerji ve hizmet sağlayıcısı olan, yaklaşık 20.000 çalışana sahip Amerikan şirketi Enron, bünyesinde ortaya çıkan birtakım yolsuzluklar ve muhasebe hileleri sebebiyle 2001 yılında iflas etmiştir. Bu iflasla birlikte ABD sermaye piyasasına ve kamuya açıklanan mali tablolara olan güven derinden sarsılarak ABD sermaye piyasalarında fiyat dalgalanmaları yaşanmıştır. Bu iflasın etkileri tüm dünyada gündem olmuştur. Enron skandalı sadece muhasebe hilelerinden kaynaklı değildir. Yanlış yönetim kararları, muhasebe bilgi eksiliği, muhasebe ve denetim standartlarındaki boşluklar ile yanlış muhasebe uygulamaları gibi birçok unsurun birlikte gerçekleştirilmesi olayı karmaşık hale getirmiştir. Enron' un iflasıyla modern muhasebe sistemi, bağımsız denetim şirketleri ve de denetçiler sorgulanmaya başlamıştır. İflas sonucunda Enron şirketinin 16 yıldır denetimini sürdüren Arthur Andersen isimli denetim şirketinin bağımsız olarak denetim gerçekleştirmediği ve etik kurallara bağlı danışmanlık vermediği saptanmıştır (Ayboğa, 2021, s. 182-184).

Arthur Andersen şirketi, vergi danışmanlığı, bağımsız denetim ve yönetim danışmanlığı alanlarında faaliyet göstermekte olup Enron yöneticilerinin yanlış kararlarına ortaklık

etmiştir. Enron, hileli muhasebe işlemleri ile yanıltıcı finansal raporlarını aklayarak yatırımcılarının güvenini kazanmak için bir bağımsız denetçiye gereksinim duymuştur. Bu aşamada Enron' un finansal raporlarının gerçeği yansıttığının Arthur Anderson şirketi tarafından teyit edilmesi yatırımcıların güvenini kazanmada önemli bir rol oynamıştır. Enron' un 2000 yılında Arthur Andersen' e ödediği 25 milyon dolar bağımsız denetim bedeli ile 27 milyon dolar yönetim danışmanlığı bedeli hem ödenen tutarın yüksek olması hem de bağımsız denetim ve yönetim danışmanlığının aynı şirket tarafından yapılması bakımından finansal tablo hilelerine göz yumulmasındaki en önemli etkindir (Koban ve Karakaya, 2022, s. 95-96).

1.4-Muhasebe Bilgi Kalitesi Literatür Taraması

Çalışan (2021), çalışmasında şirketler tarafından hazırlanan ve yayımlanan finansal raporların muhasebe bilgi kalitesi incelemiştir. Çalışmada bağımsız değişken olarak Değer İlişkisi, Karların Kalitesi ve Toplam Tahakkuklar yaklaşımına ve Bağımsız Denetçi Görüşü yaklaşımı kullanmış ve bu bağımsız değişkenleri tek yönü ile değil birleşik bir model kurgulayarak etkisini incelemiştir. Sonuç olarak teorik beklentilere uygun, birbiriyle tutarlı sonuçlara ulaşmıştır. Elde edilen bulgularda, çalışma dönemi, gözlem kümesi ve incelenen kalite boyutları bağlamında BIST50'de raporlanan muhasebe bilgilerinin genel olarak kaliteli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dalkılıç (2019), çalışmasında muhasebe bilgi kalitesinin şirket performansı ve şirket değeri üzerinde etkisi olup olmadığının tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda, 2005-2017 yılları arasında Borsa İstanbul'da kesintisiz işlem gören 111 imalat şirketi verisi kullanmıştır. Çalışmanın veri seti panel veri analizi yöntemi ile incelenmiştir. Teorik beklentilere uygun sonuçlara ulaşıldığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, muhasebe bilgi kalitesi göstergelerinin şirket performansı ve şirket değeri göstergeleri üzerinde genel olarak anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Demirel Arıcı (2014), çalışmasında sermaye piyasalarında raporlanan muhasebe bilgilerinin kalitesinin ölçülmesini amaçlamıştır. Bu çalışmada muhasebe kalitesinin ölçümünde çok boyutlu bir yaklaşım sergilenmiştir. Analizlerde Gretl Ekonometri Yazılımı 1.9.14 versiyonu kullanılmıştır. Uygulama sonuçları teorik beklentilere uygun ve birbirleriyle tutarlıdır. Elde edilen bulgular neticesinde, çalışma dönemi, gözlem kümesi ve ele alınan kalite boyutları

bağlamında Borsa İstanbul'da raporlanan muhasebe bilgilerinin genel olarak kaliteli olduğu sonucuna varılmıştır.

Karakaş (2022), çalışmasında, muhasebe bilgi kalitesinin, bilginin ihtiyaca uygunluğu ve gerçeğe uygun sunumu açısından ele alınmasını, aynı zamanda ihtiyaca uygunluk açısından finansal başarısızlık olasılığını, gerçeğe uygun sunum açısından hileli finansal raporlama olasılığını değerlendirerek, finansal başarısızlık ile hileli finansal raporlama ilişkisinin tespitini amaçlamıştır. Bu amaçla Borsa İstanbul (BİST) Sınai endeksinde faaliyet gösteren ve verilerine eksiksiz ulaşılabilen şirketlerin 2019 yılı verilerini kullanarak yaptığı analizde finansal başarısızlık tahmininde Altman Z” Skor modeli, hileli finansal raporlama olasılığının tespit edilmesinde ise Beneish modelini kullanmıştır. Finansal başarısızlığın hileli finansal raporlamayla ilişkisinin tespitinde ise çapraz tablo analizi yöntemini kullanmıştır. Analizler sonucunda, hileli finansal raporlama ihtimali yüksek ya da düşük olan şirketleri Beneish modeli yardımı ile tespit etmiştir. Sonuç olarak finansal açıdan başarısız olduğu tahmin edilen şirketlerin hileli finansal raporlama ihtimali yüksek olan şirketler ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu gözlemlemiştir.

Demir ve Onocak (2021), çalışmasında muhasebe bilgisinin çevresini açıklamayı ve muhasebe bilgi kalitesini artıran ve azaltan faktörleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda öncelikle muhasebe bilgi kalitesinin önemi üzerinde durulmuştur. Ardından muhasebe bilgi kalitesinin şekillendiği çevresel yapıyı oluşturan unsurlar hakkında bilgiler verilmiştir. Son olarak bu konularda yapılan çalışmalar incelenmiş ve muhasebe bilgi kalitesini olumlu veya olumsuz yönde etkileyen faktörler açıklanmaya çalışılmıştır. Muhasebe bilgi kalitesinin; bağımsız, tarafsız ve mesleki yeterliliğe sahip muhasebe mensuplarına sahip olmak; tekdüzen muhasebe sistemine, muhasebe ilke ve standartlarına ve yasalara uygun bilgiler üretmek; etkin bir iç kontrol ve iç denetim sistemi kurmak gibi faktörlerin varlığında artacağı ifade edilmiştir. Fakat söz konusu konularda taviz verildiğinde ve yasalardaki eksiklik ve esnekliklerin belli bir grubun çıkarı doğrultusunda kullanıldığı ve etik problemlerin yaşandığı durumlarda muhasebe bilgilerinin kalite düzeyinin düşük olacağı sonucuna varılmıştır.

Kaya (2019), çalışmasında 2005-2017 yılları için Borsa İstanbul’ da muhasebe bilgi kalitesini ölçmeyi amaçlamıştır. Muhasebe bilgi kalitesini dört boyutuyla incelemiş ve panel veri analizi kullanmıştır. Elde edilen bulgular; karların sürekli olduğuna, tahakkukların karların sürekliliği üzerinde azaltıcı etkisinin olduğuna ve değer ilişkisinde defter değerinin

hisse senedi fiyatlarını açıklamada önemli bir faktör olduğuna işaret etmektedir. Bu durumlar ise; çalışma dönemi için muhasebe bilgilerinin kaliteli olduğunu göstermektedir.

Çetenak, Köse ve Bekçi (2021), çalışmalarında yolsuzluk ve muhasebe kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamış ve söz konusu ilişkiyi verilerine ulaşılabilen 11 farklı ülke için test etmişlerdir. Araştırmada, 2009-2019 yılları arasında Türkiye ve 10 farklı ülkenin yolsuzluk endeksleri ile bu ülkelerde faaliyet gösteren 3816 şirketin isteğe bağlı tahakkukları incelenmiş araştırma sonucunda yolsuzluğun muhasebe kalitesini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada isteğe bağlı tahakkukların hesaplanmasında Düzeltilmiş Jones Modelinden faydalanılmış yolsuzluk endeksi ise Dünya Bankası veri tabanından alınmıştır.

Bhattacharya, Daouk ve Welker (2003), çalışmalarında 1984-1998 dönemine ait 34 ülkenin finansal tablolarını analiz ederek her ülke için bildirilen muhasebe kazançlarının üç boyutunu (kazanç saldırganlığı, zarar önleme ve kazanç düzeltme) ölçen bir panel veri seti oluşturmuştur. Söz konusu bu üç ölçütün bir ülkedeki hisse senedi piyasasının iki özelliğini etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Bu özellikler; hissedarların talep ettiği getiri (hisse senedi maliyeti) ve ne kadar işlem yaptıklarıdır(ciro). Üç ayrı ölçüt için tüm sonuçlar tutarlı olmasa da panel veri testleri, diğer etkiler kontrol edildikten sonra, bir ülkedeki genel kazanç opaklığındaki artışın, öz sermaye maliyetinde ekonomik açıdan önemli bir artış ve o ülkenin borsasında ekonomik açıdan önemli bir işlem azalmasıyla bağlantılı olduğunu belgelemektedir.

Yücenurşen ve Karakuş (2021), Gray'in teorik olarak öne sürdüğü muhasebe değerlerine yönelik ampirik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmalarında meslek mensupları üzerinde anket uygulaması yapmışlardır. Araştırma sonucunda Gray'in muhasebe değerleri modelinin kısmen desteklendiği gözlemlenmiştir.

Dauth, Pronobis ve Schmid (2017), çalışmalarında üst düzey yönetim uluslararasılaşmasının muhasebe kalitesiyle ilişkili olup olmadığını ve nasıl ilişkili olduğunu incelemektedir. Üst düzey yönetimin uluslararasılaşmasının finansal raporlamada yönetsel takdir yetkisi düzeyini azalttığı belirtilmektedir. Daha yüksek muhasebe kalitesi düzeylerinin CEO'nun uluslararasılaşmasıyla değil, CFO'nun uluslararasılaşmasıyla ilişkili olduğu ortaya koyulmaktadır. Özellikle, CFO'nun uluslararası eğitiminin ve uluslararası iş deneyiminin daha yüksek muhasebe kalitesinde önemli faktörler olduğu açıklanmıştır.

Gülmez Özdemir (2024), çalışmasında 2008-2022 yılları arasında BIST TÖM endeksinde yer alan ve verilerine eksiksiz ulaşılabilen 318 şirketi ele almıştır. Çalışmasında muhasebe

bilgi kalitesi göstergesi olarak tahakkuk temelli kâr yönetimi tespit modellerinden Jones Modeli ve Modifiye Edilmiş Jones Modelini ele almıştır. Her iki kâr yönetimi modeli için de şirketlerin muhasebe bilgi kaliteleri ile sürdürülebilirlik raporu yayınlamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

Sonuç olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde şirket sahiplerinin, yöneticilerin ve muhasebe meslek mensuplarının ticari faaliyetlerini yürüttükleri ülkenin ekonomik koşulları, yasal mevzuatı, sermaye piyasalarının gelişmişliği vb. faktörlere bağlı olarak muhasebe bilgisini yasal sınırlar içinde veya dışında değiştirme konusunda esnek bir davranışa sahip oldukları görülmektedir. Bu bağlamda muhasebe bilgi kalitesini bozan yöntemlerin uygulanmasını ortadan kaldıracak yapının inşaa edilmesi gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAZANÇ YÖNETİMİ

Muhasebe bilgi kalitesine ilişkin yaklaşımlar, finansal bilgilerin direkt olarak şirketler tarafından sunulan raporlara ulaşılabilirliği ile doğru orantılıdır (Bulmuş, 2019, s. 21). Bununla birlikte muhasebe bilgi kalitesi ölçümüne ilişkin en fazla tercih edilen ve getirisinin yüksek olduğu bilinen yatırım araçlarından biri hisse senetleridir. Hisse senetlerinin getirisi veya fiyatı ile muhasebe bilgileri arasındaki ilişki ‘değer ilgisi’ yaklaşımı ile açıklanmaktadır. Değer ilgisi yaklaşımına göre sunulan muhasebe bilgilerinin hisse senetlerinin getirisini ya da fiyatını veya daha genel itibarıyla şirketin piyasa değerini açıklama gücüyle muhasebe bilgilerinin kalitesi doğru orantılıdır (Adetunji, 2016, s. 3).

Diğer taraftan yatırımcılar açısından yatırım kararı alma sürecinde en önemli faktörlerden birisi o yatırım aracının gelecekteki nakit akışlarının tahmin edilebilirlik düzeyidir. Bu açıdan muhasebe bilgilerinin önemi nakit akışlarının tahmin sürecinde ortaya çıkmaktadır. Bu noktada nakit akışlarının tahmin süreci ile muhasebe bilgisi arasındaki doğrudan ilişki muhasebe bilgilerinin kalitesini ortaya çıkarmaktadır (Adetunji, 2016, s. 4).

Kazanç yönetimi, şirket yöneticilerinin şirket ve/veya şahsi menfaatlerine yönelik finansal bilgilere uyguladıkları müdahaleleri ifade etmektedir. Şirket yöneticilerinin hedeflediği karlılığı veya sürdürülebilir karlılığı göstermek için mevcut kar durumunu değiştirmeleri söz konusu olabilmektedir (Özden ve Ataman, 2014, s. 14). Karlılık üzerine yapılan bu müdahaleler muhasebe bilgi kalitesini olumsuz etkileyen bir durumdur.

Müdahale edilen finansal bilgiler şirketlerin reel finansal durumunu göstermeyeceği için yatırımcıların kararları da manipüle edilmiş olacaktır. Ayrıca kazanç yönetimi uygulamaları ile yatırımlar doğru bir şekilde verimli kanallara aktarılmadığından kaynak israfı ortaya çıkacak, toplumsal refah azalacak, etkin ve güvenilir piyasa kavramı bozulacak en son aşama olarak kaynak kıtlığı baş gösterecektir (Bulmuş, 2019, s. 22).

Muhasebe bilgi kalitesi ile ilişkili ve yatırımcı açısından önemli olan bir diğer faktör kazanç ya da tahakkuk kalitesidir. Kazanç kalitesi, mevcut finansal raporlardaki kazançların gelecekte elde edileceği umulan kazançları tahmin etme gücünün yararlılığı olarak açıklanmaktadır (Schipper ve Vincent , 2003, s. 101).

2.1- Kazanç Yönetimi Tanım ve Açıklaması

Şirketler tarafından düzenlenmiş olan finansal raporları etkilemek için yapılan faaliyetler kazanç yönetimi olarak ifade edilmektedir. Veyahut şirketin finansal görünümünü olduğundan çok daha iyi ya da çok daha kötü göstererek finansal tablo kullanıcılarının kararlarında değişiklik yapmaya yönelik işlemler kazanç yönetiminin genel tanımını göstermektedir (Erdil, 2014, s. 3).

Kazanç yönetimi, muhasebe düzenlemelerinin şirketlere sunduğu birtakım boşluklar, esneklikler veya alternatif uygulamalardan yararlanarak dönem karının daha önceden belirlenen amaçlara uygun şekilde artırılması ya da azaltılmasına fırsat veren; daha çok gelirlerin ya da giderlerin zamanlamasını değiştirmek için uygulanan muhasebe manipülasyonudur (Yazan, 2015, s. 43).

Şirketler yürüttükleri faaliyetler ile ilgili verileri Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GKGMİ) ve Finansal Raporlama standartlarına uygun olacak biçimde kaydeder. Elde edilmiş olan veriler ışığında şirketin finansal durumu bilgi kullanıcıları ile paylaşılmaktadır. Paylaşılan verilerin doğru, güvenilir ve şeffaf olması daima önem arz eden bir konudur (Tunç, 2023, s. 2). Söz konusu veriler, şirketin durumunun sürdürülebilir olduğunu ya da hedefleri doğrultusunda devam ettiğini çıkar gruplarına göstermek amacıyla muhasebe yöntemlerine uygulanan müdahaleler ile değiştirilebilmektedir. Yapılan bu müdahaleler kazanç yöntemi olarak ifade edilmektedir (Peltier-Rivest, 1999).

Tahakkuk esasına göre kayıt tutan şirketler, verilerini GKGMİ’nce belirlenen kurallara göre kaydetmekte; böylece yöneticilerin bu ilkelere müdahalesi kolay olmaktadır. Bahsedilen bu müdahaleler, muhasebe ilkeleri tarafından yöneticilere tanınmış olan şahsi yargıları kullanma inisiyatifini kastetmektedir. Bu bağlamda kazanç yönetimi, şirket yöneticilerinin muhasebe kurallarında bulunan esneklik ya da boşlukları şahsi amaçları için kullanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Kazanç yönetimi uygulamasıyla finansal verilere müdahalenin sonucunda gerçek olmayan durum oluşturulmaktadır. Bu uygulama GKGMİ çerçevesinde

yapılıyor olsa da bilgi kullanıcılarının kararlarını etkileme gücüne sahip olduğundan büyük zararlara sebebiyet verebilir. (Tunç, 2023, s. 3).

Literatürde kazanç yönetiminin kavram ve tanımına dair kesin bir ifade bulunmamakla beraber kazanç yönetimini ifade eden kavramlara ait örnekler şu şekildedir (Duman, 2010, s. 63):

- Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi (Income Smoothing)
- Muhasebede Hokus- Pocus (Accounting Hocus- Pocus)
- Finansal Tablo Yönetimi (Financial Statement Management)
- Numaralar Oyunu (The Numbers Game)
- Agresif (Saldırgan) Muhasebe (Aggressive Accounting)
- Gelir Tablosunun Yeniden Düzenlenmesi (Reengineering The Income Statement)
- Hokkabazlık Kitapları (Juggling The Books)
- Yaratıcı Muhasebe (Creative Accounting)
- Finansal Tablo Manipülasyonu (Financial Statement Manipulation)
- Muhasebe Sihri (Accounting Magic)
- Finansal Şangaylar (Financial Shenanigans)
- Muhasebe Kimyası (Accounting Alchemy)

Kazanç yönetimi, şirketlerin ya da şirketler ile yöneticilerinin aynı anda menfaatleri doğrultusunda kısa dönemli olarak ve gelecek dönemde; yaratılmış olan bu etkinin nötrleşmesini sağlayan karar ve davranışlarla belirlenmiş, GKGMİ çerçevesinde uygulanan eylemler ve manipülasyonlar olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda GKGMİ' ne olan bağlılık ve yapılan işlemin bir sonraki dönem nötrleştirilecek olması kazanç yönetimi uygulamalarını, yolsuzluk, aldatma veya muhasebe hilesi kavramlarından ayırmaktadır (Kuşunel, Büyüksalvarcı, ve Alkan, 2005, s. 175).

Kazanç yönetimi kavramına dair kesin bir tanımlama bulunmamasının nedeni, bu kavramın tespitine ve teşviklerine yönelik araştırma sonuçlarının birbirinden farklı yorumlanmasıdır. Farklı yorumlamalardan birisi; kazanç yönetiminin, sadece finansal raporlama süreciyle ilgili olması ya da finansman kararları şeklinde çeşitli faaliyetlere ilişkin olmasıdır. Diğer farklı bakış açıları ise; yatırımcıları yanlış yönlendirmeyi ifade eden fırsatçı bakış ile şirketin gelecek dönemlere ait nakit akışlarına ilişkin beklentilerin açıklandığı ve kazanç yönetiminin

bir araç olarak kullanıldığı faydacı bakış açısıdır. Kazanç yönetimine ait farklı tanımlamaların özeti Tablo 2’de sunulmuştur.

Bu tanımlar beyaz, gri ve siyah olarak üç grupta ele alınmaktadır. Beyaz grup faydacı kazanç yönetimidir ve amacı finansal raporların şeffaflığını artırmaktır. Siyah grup fırsatçı kazanç yönetimidir; hileler ve yanlış beyanlar içermektedir. Gri alan ise hem fırsatçı hem faydacı kazanç yönetimini ifade etmekte olup muhasebe ilkeleri çerçevesinde finansal raporların manipüle edilmesi şeklinde tanımlanır (Avcı, 2022, s. 24-25).

Tablo 2. Kazanç Yönetimi Tanımlamalarının Özeti

Beyaz	Gri	Siyah
Kazanç yönetimi, yöneticinin gelecekteki nakit akışlarına ilişkin özel bilgileri işaret etmek için muhasebe uygulaması seçimindeki esneklikten yararlanmaktadır.	Kazanç yönetimi, ya fırsatçı (yalnızca yönetimin faydasını maksimize eden) ya da ekonomik açıdan verimli bir muhasebe yöntemini seçmektir.	Kazanç yönetimi, finansal raporların şeffaflığını yanlış göstermek veya azaltmak için hileler kullanma uygulamasıdır.

(Avcı, 2022, s. 25).

Faydacı yaklaşımda yönetim, karları gelecekteki nakit akışlarına yönelik bilgi aktaracak biçimde yönetmektedir. Fırsatçı yaklaşımda direkt olarak yatırımcı kararlarını etkileyecek düzeyde hareket edilerek manipülasyona sebebiyet verilip çıkar grupları yanlış yönlendirilmektedir. Faydacı yaklaşımda sadece yönetim ekibinin sahip olduğu bilgilerin gelecekteki nakit akışlarına yansımaları hedeflenerek buna uygun muhasebe yönteminin seçilip uygulanması söz konusudur (Bulmuş, 2019, s. 35-36)

2.2- Kazanç Yönetimi Amaç ve Nedenleri

Kazanç yönetimi temelde iki amaç çerçevesinde uygulanmaktadır. İlk olarak şirketin ekonomik performansı hakkında ilgili çıkar gruplarını yanlış yönlendirmek hedeflenmiştir. İkinci olarak raporlanan hesap bilgilerine göre gerçekleştirilen sözleşmelerin sonuçlarını etkilemektir. Bu amaçla, yöneticiler finansal raporları değiştirmek için finansal raporlama sürecinde takdir yetkilerini kullandıklarında kazanç yönetimi ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede kazanç yönetimi, şirket yöneticileri tarafından raporlanan kısa vadede dönem karını etkileyecek faaliyetler olarak, diğer bir ifadeyle finansal bilgi kullanıcılarının ya da

çıkar gruplarının kararlarını etkilemeye yönelik muhasebe bilgilerinin yanlış açıklanması ya da hiç açıklanmaması şeklinde ifade edilmektedir (Memiş ve Çetenak, 2012, s. 209).

Şirket yöneticileri farklı nedenlerle kazanç yönetimi uygulamalarına başvurabilmektedirler. Kazanç yönetimi olgusunu daha iyi analiz edebilmek için kazanç yönetimi yapılmasına neden olan durumların incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca kazanç yönetimine başvuran bir yöneticinin elde edeceği kazanımlar olarak nitelendirilecek motivasyonların açıklanması da bu bağlamda önem arz etmektedir. Örneğin; piyasa analistlerinin fikir birliği içinde oldukları kar tahminlerine ulaşma veyahut bu tahminleri geçme isteği, şirket yöneticileri adına bir motivasyon kaynağıdır. Çünkü şirketin piyasa değerinde meydana gelecek önemli bir düşüşün sebebi, şirketin piyasa analistlerince yapılan kar tahminine ulaşamamış olmasıdır (Ayarlıoğlu, 2007, s. 48).

Bununla birlikte kazanç yönetimi yapılmasına imkân sağlayan durumlar ile hileli finansal raporlamaya neden olan durumlar arasındaki farkı göz ardı etmemek gerekir. Kazanç yönetimine imkân sağlayan durumlar; şirketin etkin olmayan iç kontrol sistemi, yeterince deneyime sahip olmayan yönetimi ile karmaşık işlemleri veyahut etkin olmayan yönetim kuruludur (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 60).

Şirket yöneticileri tarafından raporlanan kar, kredi ve yatırım kararlarını etkilediğinden yöneticiler raporlanan karı bilinçli şekilde değiştirme eğilimindedirler. Pek çok yönetici, amaçlanan kar düzeyine ve finansal analistlerin şirket için yaptıkları kar tahminlerine ulaşabilmek için baskı altında kalmıştır. Bu baskılar sonucunda bazı yöneticiler, çeşitli finansal raporlama yöntemlerine başvurarak raporlanan dönem karını hedeflenen kara ulaştırmıştır. Bu bağlamda kazanç yönetimi uygulamaları yönetici ücret ve primlerini artırmaya, hisse senedi piyasasını etkilemeye, borçlanma maliyetlerini düşürmeye ve piyasa düzenleyicilerinin müdahalelerinden kaçınmaya yönelik olmaktadır. Dolayısıyla kazanç yönetimi teknikleri, raporlanan karları artırmak/azaltmak ya da şirketin sermaye maliyetini azaltmak için uygulanmaktadır (Demir ve Bahadır, 2007, s. 111).

Tablo 3. Kazanç Yönetimi Koşulları ve Motivasyonları

Koşullar	Motivasyonlar
Şirketin elde edeceği kar, tahminlerden düşüktür	Hisse senedi fiyatında düşüşten kaçınmak
İlk hisse senedi arzı için karı yükseltmek	Halka arzda hisse senedi fiyatını maksimize etmek
Şirketin elde edeceği kar yöneticilerin prim alacağı düzeyde değildir	Yöneticiler karları yöneterek, karların prim alabilecek düzeyde olmasını sağlarlar
Şirketin kredi sözleşmelerindeki şartlara uymayan düzeyde kar elde etme olasılığı vardır	Şirket kar yönetimi yaparak kredi sözleşmesinin şartlarını karşılayan kar düzeylerini sağlar
Şirketin elde edeceği kar düzeyi, yıllar itibarıyla süregelen istikrarı bozacak düzeydedir.	Kar yönetimine başvurularak karlardaki istikrarsızlık ortadan kaldırılır.
Şirketin üst yönetim kadrosu yenilenmiştir.	Yeni yöneticiler, kötü sonuçları eski yönetime yansıtarak geleceklerini garanti altına almak isterler
Geçmiş dönemlerde tahakkuk etmiş yüksek tutarlarda karşılıkların bulunması	Sonraki dönemlerde, şişirilmiş tahakkuklar tersine çevrilerek arzu edilen kar hedeflerine ulaşma sağlanır.

(Memiş & Çetenak, 2012, s. 211).

Davidson vd. (1985)'ne göre şirket yöneticileri tarafından gelirlerin istikrarlı gösterilmek amacıyla raporlanan kar rakamlarının kasıtlı biçimde değiştirildiği, anormal düzeyde yüksek ya da düşük kazanç raporlamak yerine rezerv hesaplarından nakit ekleyerek veya çıkararak kazançları yönettikleri bilinmektedir. Watts ve Zimmerman (1978)'a göre yüksek kar oranlarına sahip şirketler, kazançlarını vergiye karşı korumak veyahut politik incelemelerden kaçınmak amacıyla kazançlarını olduğundan düşük gösterecek muhasebe politikalarını seçme eğilimindedirler.

Bu çerçevede Healy ve Wahlen (1999) kazanç yönetimi uygulamalarının motivasyon kaynakları üzerine yapılan ampirik çalışmalara ilişkin motivasyon kaynakları üç grupta toplanmıştır.

2.2.1. Düzenleyici Kurumlardan (Kural Koyuculardan) Kaynaklanan Motivasyonlar

Watts ve Zimmerman (1978)'in ifadelerine göre büyük çaplı şirketler, siyasi görünürlüklerinin yüksek olmasından dolayı siyasi maliyetlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Yüksek kar oranlarına sahip olan bu şirketin, çıkar gruplarına sağladıkları servet transferi sebebiyle siyasi otoritelerin hedefi haline gelmekte dolayısıyla şirket

yönetimleri muhasebe politikalarını gelir azaltacak biçimde seçmektedir. Monem (2003) ve Holthausen ve Leftwich (1983) çalışmalarında, politik duyarlılığı ve kazanç artışını azaltma yoluna giren büyük ölçekli şirketlerin, gelir azaltıcı tahakkuk yönetimlerini uyguladıklarını öne sürmüşlerdir. Böylece şirket büyüklükleri ve şirket kazançları ile kazanç yönetimi arasında pozitif bir ilişki doğmaktadır. Yani büyük çaplı ve yüksek kara sahip şirketlerin kazanç yönetimi uygulamalarına başvurma olasılığı daha yüksektir.

2.2.2. Sözleşmelerden Kaynaklanan Motivasyonlar

Jensen ve Meckling (1976)' in geliştirdiği vekalet teorisine göre yöneticiler ile kendisine vekalet veren şirket sahipleri arasında istek ve amaçlar bakımından çatışmalar yaşanabilmekte, bu kapsamda vekalet sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple vekalet veren, birtakım önlemlerle -ücret ve ödül- kendisinden daha bilgili olan vekilin (yöneticinin) şirket faaliyetleri ile ilgili olan davranışlarını yönlendirmeye çalışır. Bu kapsamda yöneticiler ile hissedarlar çıkar çatışması yaşamamak adına yönetim sözleşmeleri yaparlar. Aynı şekilde hissedarlar dışında şirkete kaynak sağlayan taraflar da (kreditörler, borç verenler) kendi çıkarlarını korumak amacıyla yönetici faaliyetlerini sınırlamak için kredi ya da borç sözleşmesi yaparlar.

Gaver vd. (1995)' ne göre, yöneticiler şirketin kazançları, ikramiye sınırı altında olduğunda gelir artırıcı tahakkukları ya da ikramiye sınırı üstünde gerçekleştiğinde gelir azaltıcı tahakkukları seçmektedirler.

Watts ve Zimmerman (1986)' a göre borç verenler tarafından borçların geri ödenmesini sağlamak için şirket faaliyetlerini düzenlemek ya da sınırlamak amacıyla borç sözleşmeleri yapılmaktadır.

Borç sözleşmeleri, şirket yönetimlerini borç sözleşmelerinde yer alan muhasebe verilerine dayalı sınırlamaları hafifletmek veya olası sözleşme ihlallerinin ortaya çıkaracağı maliyetlerden kaçınmak amacıyla kazanç yönetimine yönlendirmektedir. (Dechow vd.,1996; Healy ve Wahlen, 1999; Mulford ve Comiskey, 2002; aktaran Suadiye, 2021, s.30). Bu nedenle şirket yükümlülükleri (borçları) ile kazanç yönetimi arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmekte, şirketlerin yükümlülükleri arttıkça kazanç yönetimi uygulamalarına başvurma olasılığı da artmaktadır.

2.2.3. Sermaye Piyasasından Kaynaklanan Motivasyonlar

Şirketlerin piyasa değeri ile raporladıkları kazançlar arasında pozitif bir ilişki bulunduğu literatürde kabul gören güçlü bir varsayımdır. Dechow ve Skinner (2000)'ın ifade ettiğine göre yüksek kazanç raporlamanın, hisse fiyatlarındaki artışa bağlı olarak şirketin piyasa değeri üzerinde de artışa neden olacağı bilinmektedir. Bu durumda sermaye maliyetlerini azaltmak isteyen şirketler için hisse senedi ihraçları, yöneticileri kazanç yönetimine teşvik etmektedir. Şirket yöneticileri raporladıkları kazançlar üzerinde tespit edilemeyecek artışlar yaptıklarında halka arzın koşulları iyileşecek böylece hem şirket için hem de kişisel menfaatleri için finansal fayda sağlayabileceklerdir.

Ayrıca yönetim ekibinin ya da piyasanın kazanç üzerindeki beklentilerini karşılamak, çıkar gruplarına istikrarlı büyüme izlenimi vermek, halka arz yöntemiyle sermaye artırıma gitmek ya da mevcutta dolaşımda bulunan hisse senetlerini satın almak gibi nedenler kazanç yönetimine teşvik eden unsurlardır. Bu sebeple şirketlerin piyasa değeri ve sermaye artırımı ile kazanç yönetimi arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Yani şirketlerin piyasa değeri arttıkça ve şirketler sermaye artırımına gittikçe kazanç yönetimi uygulama olasılığı artmaktadır. (Suadiye, 2021, s. 231).

Kazanç yönetimi uygulama motivasyonlarının literatürde dışsal faktörler, şirket kültürü ve kişisel faktörler olarak sınıflandırıldığı görülmektedir.

Tablo 4. Kazanç Yönetimi Uygulama Nedenleri

Dışsal Faktörler	İşletme Kültürü	Kişisel Faktörler
Analistlerin Öngörülleri	Birleşmenin Çekiciliği	Kişisel İkramiyeler
Kredi Verenlerin Beklentileri	Yönetim Tavizleri	Promosyonlar
Rekabet	Kısa Dönemli Odaklanma	Takım çalışması (takımlara da promosyon verilebilir)
Kontrat Yükümlülükleri	Gerçek Olmayan Plan ve Bütçeler	İş Kaybı Korkusu
Ayı Piyasası	Amirlerin Dönem Sonu Beklentileri	Kahramanlık
Yeni Finansal İşlemler	Aşırı kar sonrası düşüş korkusu	Denetçileri Önemsememe
Pazarın İşletmeye İlgisizliği	Hukuk dışı işlemleri gizleme	

(Yayla, 2006, s. 177)

Dışsal faktörler pazar/piyasa odaklı, şirket kültürü şirket içi, yönetim ve hissedar odaklı iken kişisel faktörler ise yöneticilerin kendi performansları üzerine odaklanmaktadır. Nihayetinde bu üç motivasyonda da finansal ve finansal olmayan bilginin gerçeğe uygun sunumunu engellenme üzerine odaklanmaktadır.

2.3- Kazanç Yönetimi Teknikleri

Kazanç yönetimi teknikleri en genel tabiriyle GKGMİ kapsamındaki esneklikleri kullanmak şeklinde tanımlanmaktadır. Şirket yöneticileri muhasebe süreçlerinde şirket ile ilgili muhasebe politikalarına ilişkin kararlar alırken takdir yetkisine sahip olduklarından kazanç yönetimi uygulamalarına başvurabilirler. SEC (Securities and Exchange Commission)' e GKGMİ çerçevesindeki esnekliklere uyularak yapılan kazanç yönetimi teknikleri sorunlu bir durum olarak görülmemektedir. Fakat bahsedilen bu ilke ve standartlar dışındaki teknikler problem sayılmakta ve cezai, hukuki ve idari dava konusu niteliği taşımaktadır (Akçay, 2017, s. 109).

Kazanç yönetimi teknikleri GKGMİ kapsamında yasal ve yasal olmayan şeklinde gruplandırılmaktadır. Söz konusu ilke ve standartlar kapsamındaki tekniklerde sınır aşma durumu görülmemekte; esneklik ve boşluklardan faydalanma söz konusu olmaktadır. Örnek olarak, şirketin 5 yıl ömrü bulunan duran varlığının kapasitesi altında çalışma durumu mevcutsa veya atıl halde ise tamamına amortisman ayrılıp gider yazılacaktır. Ancak raporlama döneminde şirket yönetiminin kar beklentisi düşükse duran varlığın tamamına amortisman ayırmayacak yıllar itibariyle giderleştirecektir. Aksi ihtimalde şirketin kar beklentisi yüksek ise karı düşürmek amacıyla duran varlığın tamamı için amortisman ayrılması söz konusu olacaktır. Maddi duran varlık için Azalan Bakiyeler Yönetimini uygulayan şirket gelecek yıllarda normal amortisman yöntemine geçerek muhasebe politikasını değiştirebilir. Bu yöntemi vergi yasaları gereği en az 3 yıl uygulamalıdır. Bu politika değişikliği ile giderlerin yazılması yıllar itibari ile eşit dağıtılarak ertelenmiş ve karın düşük gösterilmesinin önüne geçilmiştir. Bu yöntem değişikliğinin sonuçlarının mali tablo dipnotlarında açıklanması gerekir. (Duman, 2010, s. 78).

Şirket sahipleri ve yöneticileri hedefledikleri kar düzeyine ulaşmak amacıyla kullandıkları, düzenleyici kurumların sunduğu alternatif muhasebe politikalarını ve yöntemlerini hazırladıkları finansal raporların eklerinde gerekçe ve etkileri ile birlikte sunmakla

yükümlüdürler. Bazı koşullarda seçilen yöntemler hedeflenen kara ulaşmada yeterli olmayabilir. Bu durumda yöneticiler, finansal çıkarlarını gözeterek Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Standartları ile mevcut yönetmeliklerin belirlediği esneklikler ve sınırlar dışına çıkarak oluşturmuş oldukları finansal tablolardaki rakamları değiştirerek hileli finansal raporlamanın ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedirler (Doğan, 2022, s. 78).

Yapılan işlemlerin kasıtlı biçimde bir kazanç yönetimi uygulaması olduğunu saptamak zordur. Öyle ki; şirket yönetimi tarafından amortisman yöntemlerinde bir değişikliğe gidilmesine karar verildiğinde bu durum varlığın kullanım alanını değiştirmek veya dayanaklılığı ya da verimliliğine ilişkin beklentide bir değişimden kaynaklanabilir. Kazanç yönetimi teknikleri, GKGMİ çerçevesinde yapılan rutin muhasebe faaliyetlerini kapsamaktadır. İlkeler kapsamında muhasebeleştirme işlemleri ya takdir yetkisi kullanılarak ya da tahmin yoluyla yapılmaktadır. Örneğin tahsil edilemeyen alacaklar için karşılık ayrılması durumunda, şirket karında beklenen olası bir azalış sebebiyle düşük tutulmuş olabilir. Fakat yönetici, şirket faaliyetlerini göz önünde bulundurarak takdir yetkisini bu yönde kullanmış da olabilir. Dolayısıyla bahsedilen bu kazanç yönetimi tekniklerinin GKGMİ esneklik sınırlarını aşıp aşmadığı yönünde bir saptama söz konusu değildir. İlkelerin dışına çıkılması SEC başkanına göre “gri alan” olarak ifade edilmektedir. Gri alan, muhasebe uygulamalarının yöneticiler tarafından saptırıldığı, raporlanan karın şirket performansı yerine yönetimin istekleri doğrultusunda şekillenmesidir. Gri alanın ilerisi siyah alanı oluşturmaktadır. Siyah alanda ise SPK ya da benzeri kurumlarca alınan tedbirlerle karşılaşma ihtimali artmaktadır (Avcı, 2022, s. 37-38).

SEC’in, Muhasebe ve Denetim Uygulama Tebliğlerinde (AAERs) GKGMİ’ nin esneklik kriterlerini aşan, suistimale dayalı veya hileli finansal raporlama kapsamına giren kazanç yönetimi teknikleri örneklendirilmiştir. Bu bağlamda bahsedilen tebliğlerde yer alan uygulamaların bir kısmına ait örnekler; satışların gerçekleşme zamanı, maliyetlerin aktifleştirilmesi, giderlerin tahakkuku gibi rutin muhasebeleştirme faaliyetlerinin amaç dışında kullanılmasını ifade etmektedir. Fakat SEC, bahsedilen bu muhasebe faaliyetlerini GKGMİ’ nin çizdiği yasal sınırların dışına çıkılması olarak kabul etmektedir. Buradan hareketle, SEC ve diğer düzenleyici kurumlar, faaliyet sonuçlarının ve/veya finansal durumun olduğundan farklı bir şekilde sunumunu yanıltıcı bularak bu teknikleri kazanç yönetimi olarak değerlendirmiştir (Yaşar, 2011, s. 103).

McKee (2005), en etkin olan ve en çok kullanılan kar yönetimi tekniklerini on iki kategori şeklinde sınıflandırmıştır;

- “Kurabiye kavanozu rezervi” teknikleri (“Cookie jar reserve” techniques),
- “Büyük temizlik” teknikleri (“Big bath” techniques),
- “Gelecek için büyük bahis” teknikleri (“Big bet on the future” techniques),
- “Yatırım portföyünü “kabartma” (“Flushing” the investment portfolio),
- “Problem çocuğu “dışarı at” (“Throw out” A problem child),
- “GKGMİ’i değiştirme (Change GAAP),
- “Amortisman, itfa ve tükenme payları (Amortization, depreciation, and depletion),
- “Satma/daha sonra leasingle geri alma teknikleri (Sale/Leaseback and asset exchange techniques),
- “Faaliyet / faaliyet dışı kar (Operating versus non-operating income),
- “Borcun vadesinden önce ödenmesi (Early retirement of debt),
- “Türev ürünlerin kullanımı (Use of derivatives),
- “Gemi batırma (Shrink the ship).

2.3.1- Kurabiye Kavanozu Rezervi

Kurabiye Kavanozu Rezervi Tekniği, gelecek dönemde meydana gelecek olayların tahminleriyle alakalıdır. Şirket yönetimlerinin, cari mali yılda gerçekleşen olaylar ya da işlemlere ait sonucu ifade eden; gelecek dönemde ödenmesi gereken yükümlülükleri tahmin ederek kaydetmesi gerekliliği GKGMİ çerçevesinde tahakkuk esaslı muhasebenin klasik özelliğidir. Gelecek dönemlere ait olaylar tahmin sürecinde belirsiz olduğunda tek bir doğru cevaba değil en makul olası cevaba sahiptir. GKGMİ, şirket yönetiminin tahmin yoluyla olası cevaplardan birini seçmesini isteyerek kazanç yönetimi için fırsat yaratmaktadır. Giderler açısından bakıldığında seçilen gider tahminin en üst sınırdan yapılması, cari mali dönemde daha çok gider kaydederek, gelecek mali dönemde daha az gider kaydı yapma imkanı yaratacaktır. Bu şekilde şirket yönetimi, kar artışı sağlamak için daha sonra faydalanabilecekleri bir kurabiye kavanozu rezervi (mali gevşeklik) oluşturacaktır (McKee, 2005, s. 13).

Şirket yönetimleri iyi dönemlerinde satış iadelerini artırabilir ya da maliyetleri garanti altına alabilir ve kötü dönemlerinde söz konusu abartılı artış tutarları benzer nitelikli harcamaları azaltmak amacıyla kullanabilir (Sevin ve Schroeder, 2005, s. 49).

Fakat harcamalar tahmin aralığının maksimum noktasında gerçekleşirse kurabiye kavanozu boş kalacak dolayısıyla kar artışı söz konusu olmayacaktır. Diğer bir ihtimalle gelecekteki harcamalar tahmin aralığının orta ve dip noktasında gerçekleşirse, bir önceki dönemin fazla tahakkukları kazançlara eklenebilecektir. Kurabiye kavanozu rezervi tekniğinin kullandığı alanlar şu şekilde listelenebilir (McKee, 2005, s. 14):

- Satış iadeleri ile indirimlerinin tahmin edilmesi,
- Stok değer düşüklüğünün tahmin edilmesi,
- Kıdem tazminatının tahmin edilmesi,
- Tahsili mümkün olmayan alacakların tahmin edilmesi,
- Garanti maliyetlerinin tahmin edilmesi,
- Uzun vadeli sözleşmeler için tamamlanma yüzdesinin tahmini,
- Emeklilik planlarının sonlandırılması.

2.3.2- Büyük Temizlik

Kazanç yönetimi tekniklerinden olan büyük temizlik, şirket yönetimlerinin değiştiği dönemlerde görülen; göreve gelen yeni yönetimin birtakım verimsiz durumdaki aktifleri gider yazarak bilançodan çıkarmasıyla geçmiş dönemi daha zararlı ve gelecek dönemi daha karlı gösterme işlemlerini kapsamaktadır (Demir ve Bahadır, 2007, s. 113).

Bazı şirketler piyasa rekabetine girebilmek amacıyla faaliyetlerini ya da yan kuruluşlarını yeniden yapılandırma veya ortadan tamamen kaldırma tercihinde bulunabilirler. GKGMİ, yapılan bu değişiklikleri uygulama masrafı olarak tahmini bir meblağının gider yazılmasına izin verir. Söz konusu bu tahmini gider, şirketin faaliyetleri sonucu meydana gelmediği için gelir tablosunda tek seferlik bir gider olarak gösterilmektedir. Şirket giderleri arasında bu şekilde yüksek tutarlı bir gider kaydı yapmak şirketin hisse senedi fiyatlarının düşmesine neden olacaktır. Çünkü piyasada rekabet gücü açısından negatif bir izlenim oluşturacaktır. Bir diğer açıdan ise faaliyetler ve masraflarla ilgili yapılan değişikliklerin, piyasada pozitif karşılandığı dönemde hisse fiyatlarında artış görülebilecektir. Yeniden yapılandırmadan meydana gelen kayıpları bildirmek gibi olumsuz durumları açıklamak için “tümünü tek seferde raporlamak daha iyidir” yaklaşımı, büyük temizlik tekniği mantığını ifade etmektedir (Akçay, 2017, s. 113).

Büyük temizlik tekniğinin uygulandığı bazı alanlar şu şekildedir (McKee, 2005, s. 14);

- Sorunlu borçları yeniden yapılandırma,

- Faaliyetleri yeniden yapılandırma,
- Varlık değeri düşüklüğü ve varlıkları kayıttan çıkarma,
- Bazı faaliyetleri ortadan kaldırma.

2.3.3- Gelecek İçin Büyük Bahis

Bir şirketin bir başka şirketi satın almasıyla “gelecek için büyük bahis” tuttuğu kabul edilir. Eğer bu satın alma uygun bir biçimde planlanmış ise satın alma yapan şirketin kar göstergelerinde mutlaka bir artış gözlemlenecektir. Gelecek için büyük bahis tekniği, bir şirketin farklı bir şirketi devralmasıyla cari dönemdeki veya gelecek dönemdeki karında kesin bir artışı satın almasıdır. Büyük bahis teknikleri şu şekildedir (Yaşar, 2011, s. 107-108);

Satın alınan şirketin devam eden AR-GE maliyetlerinin gider olarak yazılması: Devir bedelinin büyük bir bölümü devralmanın yapıldığı mali döneme gider olarak yazılıp, gelecek dönem karı bu giderlerden kurtularak daha yüksek tutarda olabilecektir.

Satın alınan şirketin karının ortaklığın konsolide karına entegre edilmesi: Devralınan şirketin karı, devralan şirketin karı ile birleştirilebilir.

2.3.4- Yatırım Portföyünü Kabartma

Şirketler genel olarak fazla sermayeyi yatırıma çevirmek veya stratejik ortaklık amacıyla diğer şirketlerin hisse senetlerini satın alırlar. GKGMİ, diğer şirketin hisse senetlerine yapılan %20’den daha az orandaki yatırımları pasif kabul etmektedir. Bu sebeple yatırım yapılan şirketin kar ya da zararı yatırım yapmış olan şirketin finansal tablolarında gösterilmez. Söz konusu bu pasif yatırımların raporlamasıyla ilgili detaylı kurallar bulunmaktadır. Bu pasif yatırımlar, GKGMİ çerçevesinde birbirinden farklı muhasebeleştirme tekniklerini kapsayan iki farklı gruba ayrılmıştır (Yaşar, 2011, s. 108).

- Kısa süreli hisse senetleri alım ve satımı: Hisse senetlerinin, en kısa sürede kar sağlamak amacıyla alım ve satımının yapılmasını ifade eder. Bu hisse senetlerinin, dönem içerisinde piyasa değerinde gerçekleşen bir değişim veya satışlarından meydana gelen kazançlar ya da kayıplar, şirketin faaliyet gelirleri içerisinde gösterilir.
- Satılmaya hazır hisse senetleri: Bu kategorideki hisse senetlerinin dönem içerisinde piyasa değerinde meydana gelen değişim, olumlu ise satışa bağlı olarak menkul

kıymet satış karı veya menkul kıymet satış zararı hesabında gösterilir. Satış olmadan yapılan ve piyasa değerinde meydana gelen değer düşüklüğü önemli ve kalıcı ise karşılık ayrılır ve gider olarak kaydedilir.

Bahsedilen pasif yatırımlar için GKGMİ kapsamındaki muhasebeleştirme yöntemleri, şu teknikler aracılığıyla kazanç yönetimi için fırsat vermektedir (Erdil, 2014, s. 17-18);

- Değer kazanan hisse senedi satışlarının zamanlaması; Şirket ek olarak kar gereksinimi duyduğu dönemlerde, değeri artan hisse senetlerini satarak hedeflediği kara ulaşacak ve bu karı faaliyet karları içinde gösterebilecektir.
- Değer kaybeden hisse senetlerinin satışının zamanlaması; Şirket kar rakamını olduğundan düşük göstermek istediğinde, değeri azalan hisse senetlerini satarak ortaya çıkan zararı faaliyet giderleri içinde gösterebilecektir.
- Elde tutma niyetini değiştirme; Bu teknik sayesinde şirket elinde bulundurduğu hisse senetlerini ne zaman satılacağı belli olmayan hisse senedi sınıfından kısa sürede satılacak hisse senedi sınıfına veya tam tersi şekilde yer değiştirebilir. Böylece ortaya çıkacak kar ya da zararın faaliyet gelir ve giderleri arasında gösterilip gösterilmeyeceği tercihinde bulunabilir.
- Değeri olmayan hisse senetlerinin zarar olarak gösterilmesi; Şirket elinde bulundurduğu hisse senetlerinin piyasa değerinde uzun süreli bir düşüş gördüğünde ya da hiç değeri kalmayan hisse senetleri için portföy gruplandırmasına bakmadan zarar olarak kaydedip hesaplardan çıkarabilir.

2.3.5- Problem Çocuğu Dışarı At

Şirketin cari dönem karı; sahip olduğu iştiraki veya bağlı ortaklıkları nedeniyle düşüş gösteriyorsa ve eğer gelecek dönem için bu finansal durumun iyileşme ihtimali görülüyorsa problem çocuk olarak nitelendirilen iştirak veya bağlı ortaklık aktiflerden çıkarılarak bu sorun çözülebilir. Problem çocuk olarak görülen iştirakin veya bağlı ortaklığın şirket aktifinden çıkarılması şu şekillerde gerçekleştirilmektedir (Demir F. , 2021):

- Sahip olunan iştirak ya da bağlı ortaklık satılabilir. Bunun sonucunda meydana gelecek kar ya da zarar konsolide finansal tablolarda yer alır. Eğer oluşan zarar yüksek tutarda ise şirket bölünmeye gidebilir. Böylece zarar rakamı düşürülecektir. GKGMİ kapsamında özel amaçlı girişimlerin kurulması mümkündür.

- Sahip olunan iştirak ya da bağı ortaklık bölünebilir. Bu bölünmeyle iştirak veya bağı ortaklığın hisseleri şirket ortaklarına dağıtılır veyahut ortaklar arasında el değiştirir. Böylece problem çocuğun yeni sahibi şirket ortakları olur. GKGMİ ışığında şirketin geçmiş mali dönemine ait finansal raporlarında bölünme sonrası meydana gelen kar ve zararların açıklanması istenmemektedir.

Problem çocuk niteliğinde olan iştirak ya da bağı ortaklığın hisse senetlerinin, şirket öz kaynak yöntemiyle finansal raporlarda kar veya zarar açıklamadan takas işlemi mümkündür.

2.3.6- GKGMİ' ni Değiştirme

Bir şirket kullanacağı muhasebe yöntemlerinde değişiklik yaparken borsada olumsuz karşılanmamaya özen göstermeli, hisse senetleri fiyatının düşmesine neden olmamalıdır. Hisse senedi fiyatlarını olumsuz etkilenmeden yapılabilecek muhasebe yöntemlerindeki değişiklikler şu şekilde ifade edilebilir (Ayarlıoğlu, 2007, s. 75-76):

- Yeni bir muhasebeleştirme standardı için gönüllü olma: Finansal Muhasebe Standartları Kurulu belirli aralıklarla yeni standartlar yayımlar ve genel olarak iki veya üç yıllık sürelerle şirketlerin bu standartları uygulamasını bekler. Belirlenen azami süreden daha erken bir dönemde benimsenen standart, kazanç yönetimi için fırsat yaratacaktır.
- Geliştirilmiş gelir tanımlama kuralları: Birçok sektörün alternatif şekilde gelir tanımlama kuralları mevcuttur. Bu kurallardan bazıları şirketin ekonomik gerçekliliğini daha iyi gösterir. Şirketler farklı gelir tanımlamalarını, kullanılma zamanlarını ayarlayarak kazanç yönetimi için kullanabilir.
- Geliştirilmiş gider tanımlama kuralları: Bazı giderlerini nakit temelinde muhasebeleştirilen şirketler, tahakkuk temelli bir teknik uygulamasına geçerek kazanç yönetiminde bulunabilir. Örnek olarak; şirket yöneticilerine nakit şeklinde prim ödemesi yapıp kaydını da aynı dönem gerçekleştiriyorsa, ertelenen prim uygulamasına geçtiğinde tahakkuk temelli kayıt yapması gerekecektir. Bu yöntemle uygulama şirket uygulamaya geçtiği yılın karını düşük gösterme imkânı bulacaktır.

2.3.7- Amortisman İtfa ve Tükenme Payları

Hali hazırda kullanılan ya da tüketilmiş olan şirket varlıklarının maliyeti, faydalanılması öngörülen dönemler itibariyle gider olarak kaydedilmektedir. Bu bağlamda, maddi duran

varlıklar (makineler, binalar, teçhizatlar) için amortisman gideri, maddi olmayan duran varlıklar (patent, telif hakkı, şerefîye, marka) için itfa gideri, çıkarılan ya da hasat edilen doğal kaynaklar (kömür, petrol, doğal gaz, kereste) için tükenme gideri şeklinde ifade edilmektedir. Bu şekilde uzun vadeli varlıkları muhasebe hesaplarından çıkararak kazanç yönetimi yaratan fırsatlar şu şekillerde ele alınır (Avcı, 2022, s. 44-45):

Amortisman metodunun seçilmesi: Şirket yönetimi, henüz elde edilmiş uzun vadeli şirket varlıklarını hangi yöntemi kullanarak elden çıkaracaklarını seçmelidir. Söz konusu yöntemlerden bazıları cari dönemde diğer yöntemlere göre daha fazla gider kaydedilmesine neden olacaktır.

Örneğin; 31 Aralık'ta alınan bir makine için Türk Vergi Sistemine göre 1 yıllık, Türkiye Muhasebe Standartlarına göre 1 ay amortisman gideri ayrılmaktadır.

Amortisman döneminin seçilmesi: Şirketin uzun vadeli varlığına istinaden yönetim tarafından tahmin edilmesi beklenen yararlı ömrü, gerçek ömründen büyük ölçüde daha kısa olmalıdır.

Hurda değerinin tahmin edilmesi: Uzun vadeli varlıklardan bazıları tahmini yararlı ömürlerinin sonunda değerlerini büyük ölçüde koruyabilirler. Yıllık amortisman tutarını belirlemek için bu değer makul ölçüde tahmin edilmesi gerekir.

Kullanım dışı bırakma: Eğer şirket, kullandığı uzun vadeli varlığını faaliyet dışı kullanım statüsüne alırsa yani esas amacı dışında kullanmaya karar verirse itfa gideri ya da amortisman gideri kaydetmesine gerek kalmayacaktır.

2.3.8- Satma/ Daha Sonra Leasinge Geri Alma

Boş arsa veya arazi gibi amortisman tabi olmayan varlıkları leasing yöntemiyle amortisman giderine dönüştürme işlemi kazanç yönetimine fırsat vermektedir. Şirket bilançosunda tarihi maliyetiyle kaydedilen uzun dönemli varlıkların erken satışı, henüz gerçekleşmemiş kar ya da zarar kaydı yapılmasını sağlayacaktır. Bu durumu gerçekleştirmek için şu iki yöntem kullanılmaktadır (Yaşar, 2011, s. 112-113):

- Doğrudan Satış: Bir şirketin uzun dönemde kullanacağı aktifini satarak gerçekleşmemiş kar ya da zarar kaydetmesi olanağıdır. Böyle bir uygulama cari dönem karını şişirebilir veyahut cari dönem zararını yükseltebilir.

- Sat / Geri Kirala: Şirketin kayıtlı aktifini farklı bir şirkete satarak hemen ardından aynı şirketten kiralaması olağan bir durum değildir. Yapılan kiralamanın, faaliyet kiralaması mı yoksa finansal kiralama mı olduğu GKGMİ kapsamında açıklanmıştır. Bu çerçevede sat / geri kirala tekniğinde oluşacak zararlar, varlığı satan şirketin kayıtlarında bulunacaktır. Ancak yapılan kiralama; bir faaliyet kiralaması ise kira ödemesine göre, bir finansal kiralama ise ve sonuçta bir kar meydana geldiyse, varlığın faydalı ömrü üzerinden itfa edilmesi gerekmektedir.

2.3.9- Faaliyet/Faaliyet Dışı Kar

Faaliyet karı diğer bir ifadeyle çekirdek kar, gelecek dönemlerde de devamlılığı beklenen kardır. Gelecekteki karları etkileyeceği düşünülmeyen, tekrarlanmayan faaliyetlerin oluşturduğu karlar ise faaliyet dışı kar olarak ifade edilmektedir. Faaliyet karlarının büyüme oranları finansal analistler tarafından tahmin edilir ve bir hisse senedinin fiyatını öngörmek için karlar bugüne indirgenir. GKGMİ çerçevesinde faaliyet kalemleri ile faaliyet dışı kalemlerin gelir tablosunda rapor edilmesi birbirinden ayrılarak faaliyet karlarının tahmini kolaylaştırılır. Olağan faaliyet gelirleri kapsamına alınmayan olağandışı faaliyet kalemlerini raporlamak için gelir tablosundaki unsurlar; olağandışı karlar ve zararlar, durdurulan faaliyetler, muhasebe ilkelerinde yapılan değişikliğin kümülatif etkisi ve özel ya da olağandışı masraflardır. Bu unsurlardan, özel ve olağandışı masraflar devam etmekte olan faaliyetlerden ortaya çıkan karın bir bileşeni olarak raporlanmaktadır. Fakat diğer üç unsur bu şekilde raporlanmaz. Bazı faaliyetlerin gruplandırılmasında çeşitli belirsiz alanlar bulunur ve bunlarla ilgili karar verilirken kazançları yönetmek mümkündür (Akçay, 2017, s. 119-120).

2.3.10- Borcun Vadesinden Önce Ödenmesi

Şirketler ihraç etmiş oldukları tahvilleri defter değerleri ile muhasebeleştirir. Bu tahvillere ait anapara ve faiz ödeme tutarları defter değerlerinden düşürülür. Eğer şirketler tahvillerin erken ödenmesi kararı alırsa borcun kapanması için gereken tutar ile tahvilin defter değeri arasında farklılık oluşacaktır. Oluşan bu farklılık gelir tablosunda olağandışı gelir veya karlar / olağandışı gider veya zararlar kaleminde gösterilir. Borcun erken kapatılmasıyla oluşacak nakit akımları önceden tahmin edilebileceğinden burada kazanç yönetimi fırsatı doğacaktır (Kağıtçı, 2023, s. 29). Fakat bu tür bir finansal faaliyet GKGMİ ile TMS' na uygun beyaz bir kazanç yönetimi uygulamasıdır.

2.3.11- Türev Ürünlerin Kullanımı

Türev ürünler, değeri farklı bir varlıktan türetilmiş veya piyasa endeksine belirlenmiş finansal anlaşma ya da ürünlerdir. Türev ürünler; faiz oranlarındaki, emtia fiyatlarındaki, petrol fiyatlarındaki, döviz kurundaki değişiklikler gibi risklere karşı korunmak amacıyla kullanılır. Swap sözleşmeleri, opsiyon sözleşmeleri, futures (vadeli işlem) ve forward sözleşmeleri türev ürünlerinden bazılarıdır. Türev ürünleri bilançoda varlık ya da borç olarak gösterilir ve piyasa değeri üzerinden değerlendirilir. Türev ürün işlemlerinden meydana gelen kar veya zararlar ise gelir tablosundaki faaliyetlerle ilgili gelir/gider kalemlerinde gösterilir. Türev ürünlerin kazanç yönetimi için yarattığı bir fırsatı örneklendirmek gerekirse; bir şirketin sabit faiz ödemeli yüklü miktarda tahvil çıkardığı varsayalım. Sabit faiz ödemeli tahvili değişken faiz ödemeli tahvile çevirmek için faiz oranı swapına girmek gerekir. Faiz oranlarında düşüş olduğunda tahvillerin faiz giderlerinde azalış; artış olduğunda faiz giderlerinde artış kaydedilecektir. Bu bağlamda şirket yönetimi zamanlama seçeneğini de kullanarak takasa gireceği tarihi belirleyerek kazanç yönetimi fırsatı elde edecektir (Ayarlıoğlu, 2007, s. 80-81). Bu finansal uygulama GKGMİ ve TMS' na göre yasal muhasebe uygulaması başka bir ifade ile beyaz bir kazanç yöntemidir. Şirketin lehine bir durumu ifade etmektedir.

2.3.12- Gemiye Batırma

Şirketlerin kendi hisse senetleri piyasadan geri satın alarak yaptığı işlemlerle ilgili gelir tablosunda herhangi bir kar ya da zarar kaydı yapmalarına gerek yoktur. Burada gelir oluşmadığından kar/ zarar kaydı yapılmamasına rağmen hisse başına düşen kar tutarı değişeceğinden kazanç yönetimi fırsatı doğacaktır. Örneğin; 100.000 adet hisse senedi bulunan ve cari mali dönemde 300.000,00 TL kara sahip bir şirketin hisse başına karı 3,00 TL 'dir. Gelecek yıl karının da 300.000,00 TL olacağı tahmin ediliyorsa hisse başına kar sabit kalacak demektir. Şirket gelecek dönem başında 9.100 adet hissesini geri alırsa o yıl içinde 3,30 TL hisse başına kar elde edecek, toplam kar sabit kalsa dahi %10'luk büyüme oranına sahip olacaktır (Erdil, 2014, s. 23).

2.4- Kazanç Yönetimi Ölçüm ve Tespiti

Literatür incelendiğinde kazanç yönetimi, yöneticilerin kazançları neden ve nasıl manipüle ettiği ve bunun sonucunda nelerle karşılaşıldığını tespit etmeye yöneliktir. Kazanç yönetimi

uygulamaları, farklı amaçlarla ve farklı yöntemlerle yapıldığından tespitini yapmak oldukça zordur. Literatür incelendiğinde kazanç yönetiminin birbirinden farklı metot ve araçlarla ölçülmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımlar (Önder, 2012, s. 36);

- Toplam tahakkukları kullanan modeller: İhtiyarı ve ihtiyari olmayan tahakkukların regresyon modeli kullanılarak hesaplanmasına yönelik,
- Özel tahakkukları kullanan modeller: Şüpheli alacak karşılığı gibi belirli bir tahakkukun veya belirli sektörlerdeki tahakkukların kullanılmasına yönelik,
- Sıklık dağılımı yaklaşımını kullanan modeller: Kar dağılımının düzensizliklerinin incelenmesi ile kazanç yönetimi uygulamalarının ölçülmesine yöneliktir.

Şirket yönetimlerinin kişisel yargılarıyla finansal raporlama süreçlerine müdahale etmelerinden dolayı kazanç yönetimi uygulamalarının finansal tablolar üzerinden direkt saptanması zordur. Bu sebeple kazanç yönetiminin ölçümünde bir gösterge belirlemek gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmacılar tarafından kazanç yönetimi ölçümü için istatistiki modeller ve tanımlayıcı çalışmalar geliştirilmiştir (Ayarlıoğlu, 2007, s. 92).

Tanımlayıcı çalışmalar, şirketlerin açıklamış oldukları kar ya da zarar tutarlarında yıllar itibariyle gözlemlenen değişikliklerin simetrik bir şekilde dağılması gerektiği varsayımını ele almaktadır. Ayrıca finansal analistlerin tahminde bulunduğu kar tutarları ile şirketlerin açıkladıkları karın uyumlu olması ya da tahminlerin aşılmasının da simetrik olarak dağılması gerekliliğini varsayar. Diğer bir ifadeyle şirketlerin düşük kar açıklaması ile düşük zarar açıklamasının veyahut analistlerin tahmini kar tutarlarına ulaşması ile ulaşamamasının incelenen örnek kapsamında aynı sıklıkla görülmesi gerekliliği temel hipotezdir. Örnek olarak 100 şirketin açıkladığı karlılık tutarları dikkate alınır ve düşük kar ya da düşük zarar açıklama sıklıklarına bakılır (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 72).

İstatistiki modeller ise akademik çalışmaların çoğunda kullanılır ve kazanç yönetiminin ölçümünde tahakkuklar üzerinden hesaplama yapar. İstatistiki modellerle, finansal raporlama süreçlerinde şirket yöneticilerinin kişisel yargı güçlerini kullanma seviyeleri tespit edilmeye çalışılır (Ayarlıoğlu, 2007, s. 93).

GKGMİ kapsamında şirket faaliyetlerinden kaynaklanan işlemler tahakkuk esasına göre kaydedilmektedir. Bahsedilen işlemlerin kaydı nakit girişleri ve çıkışlarından bağımsız olmakla birlikte aynı tarihte gerçekleşmeyebilmektedir. Gerçekleşen işlemler ile nakit giriş ve çıkışlarının kayıt zamanlarının farklı olması tahakkukları meydana getirir. Bir satış faaliyeti nakit veya vadeli olarak yapılabilir ya da bir bölümü avans alınıp kalan ödeme mal

teslimi sonrasında gerçekleştirilebilir. Bu bakımdan kazanç yönetimi uygulamalarının tespitinde tahakkukların ayrımı önem taşımaktadır. Şirketlerin cari dönemde gerçekleşen olaylardan sağladığı nakit akışları ihtiyari olmayan tahakkukları, şirket yönetimince seçilmiş olan nakit akışları ise ihtiyari tahakkukları oluşturmaktadır. Kazançlar, tahakkuk bileşenleri ve nakit bileşenlerinden oluşmakta ve kazanç yönetiminin tespitinde genellikle tahakkukların hesaplanması tekniği benimsenmektedir. Tahakkukların hesaplanmasında ise bilanço yaklaşımı ve nakit akış tablosu yaklaşımı kullanılmaktadır (Tunç, 2023, s. 21-22):

- Bilanço yaklaşımı: Bu yaklaşımda bilanço hesapları kullanılarak kazanç yönetimi tespiti yapılır. Kazançların nakit bileşenler ile tahakkuklardan oluştuğu varsayımıyla toplam tahakkukları hesaplayan tekniğe göre toplam tahakkuklar hesaplanır. Formül şu şekildedir;

Toplam tahakkuklar = (t dönemindeki dönen varlıklardaki değişim - t dönemindeki nakit ve nakit benzerlerindeki değişim) – (t dönemindeki kısa vadeli yükümlülüklerdeki değişim - t dönemindeki uzun vadeli borçtan kısa vadeye dönenler arasında meydana gelen değişim)

- Nakit akış tablosu yaklaşımı: Kazanç yönetiminin tespitinde ihtiyari tahakkukların tespit edilmesi önemli ancak güçtür. Araştırmacıların birçoğu kazanç yönetimi tespitinde nakit akış tablosunda oluşan değişimleri kullanmış ve bilanço yaklaşımına göre daha az hata payı olduğunu belirtmiştir. Nakit akış tablosu kullanılarak tahakkukların hesaplanması yöntemi;

Nakit akış tablosundan sağlanan toplam tahakkuklar = Olağan üstü ve durdurulan faaliyetler öncesi kar - Devam eden faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışları

2.4.1- Toplam Tahakkukları Kullanan Modeller

1980'lerden sonra kazanç yönetimi tahmininde kullanılan modellerin çoğu toplam tahakkuklar üzerine yoğunlaşmıştır. Çünkü kazanç, tahakkuk esasında nakit akımına göre daha kolay yönetilebilir ve kazanç yönetimi karın nakit kısmı yerine tahakkuk kısmında gerçekleştirilir. Kazanç yönetimi tahmin modelleri incelendiğinde literatürdeki çoğunluğu toplam tahakkukları kullanan modeller oluşturmaktadır. Literatürün başlangıcında isteğe bağlı tahakkukların tahmininde toplam tahakkukları kullanan Healy (1985) ile DeAngelo (1986) modelleri yer almaktadır. İlerleyen zamanlardaki çalışmalarda toplam tahakkuklar, isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar olarak iki ayrı bileşenle hesaplanmıştır.

Jones (1991) modeli, tahakkukları etkileyen isteğe bağlı olmayan etkenleri kontrol altına alan, maddi duran varlıklar ve satışlardaki değişim ile toplam tahakkuklar arasındaki doğrusal ilişkiyi saptayan regresyona dayalı bir yaklaşım geliştirmiştir. İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar, şirketlerin esas faaliyetlerinden kaynaklanır ve şirket yöneticilerinin kişisel yargılarını kullanarak değiştiremeyeceği, uygulanması zorunlu olan muhasebe standartlarından oluşur. İsteğe bağlı tahakkuklar ise muhasebe standartlarınca zorunlu bırakılmayan uygulamaları kapsar ve burada muhasebe politikaları seçiminde yöneticilere imtiyaz tanınarak finansal raporlama sürecinde kazanç yönetimine fırsat verilir (Gemuhluoğlu, 2019, s. 30-32).

Tahakkuklar, mali tablolarındaki kar rakamları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğundan ve şirket yöneticilerine raporlamalar bakımında gri alanlar tanınması sebebiyle yaygın olarak kullanılmaktadır. Kazanç yönetimi uygulamalarını sayısal olarak tespit etmek güç olsa da tahakkukların ölçümü nispeten kolay olduğu için kazanç yönetimi uygulamalarının tespiti amacıyla bu bağlamda modeller geliştirilmiştir (Dechow, vd., 2010).

Toplam tahakkuklar, nakit akış ve bilanço yaklaşımları kullanılarak tespit edilmektedir. Nakit akış yaklaşımı çerçevesinde toplam tahakkuklar, dönem net karı ve şirket faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının farkından oluşmaktadır. Bu aşamada dönem net karı, kar/zarar tablosundan ve şirket faaliyetlerinden elde edilen nakit akışları ise nakit akış tablosundan alınmaktadır (Akgemci, 2020, s. 80).

Ronen ve Yaari (2008)'e göre toplam tahakkukları oluşturan ihtiyari ve ihtiyari olmayan tahakkukların saptanması önemlidir. İsteğe bağlı yani ihtiyari tahakkuklar, şirket yöneticilerinin kazanç yönetimi uygulamaları kapsamında belirledikleri muhasebe politika ve teknikleri sonucunda oluşmaktadır. İsteğe bağlı olmayan yani ihtiyari olmayan (normal) tahakkuklar ise, cari dönemde şirket faaliyetleri kapsamında ortaya çıkan mali nitelikteki olaylardan kaynaklanmaktadır.

Kazanç yönetimi uygulamalarını tespit edilerek ölçülebilmesi için öncelikle toplam tahakkukların belirlenmesi gerekmektedir. Toplam tahakkuklardan ihtiyari olmayan tahakkukların çıkarılmasıyla kazanç yönetimi uygulamaları kapsamında ihtiyari tahakkuklar ortaya çıkmaktadır (Sayın, 2010, s. 204).

Tahakkuk esaslı modellere göre ihtiyari tahakkuklara ilişkin tahminlerin yapılabilmesi için öncelikle ihtiyari olmayan tahakkukların belirlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamdaki modellerin birtakım zayıf noktaları vardır. Örnek olarak; toplam tahakkukların büyük

kısmını ihtiyari olmayan tahakkuklar meydana getiriyorsa modellerin açıklama gücü fazla düşük olacaktır. Diğer bakış açısıyla tahakkukların büyük bölümü ihtiyari tahakkuklardan oluşuyorsa modellerin kazanç yönetimi manipülasyonlarına dair sunduğu deliller daha güçlü olacaktır (Akgemci, 2020, s. 82).

İhtiyari tahakkukların kesin bir şekilde ölçülemeyeceği düşünüldüğünde bu durum sadece kazanç yönetimi uygulamalarına yönelik tahmin ya da varsayımların güvenilir olmasına fayda sağlayacaktır (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 74).

2.4.2- Özel (Belirli) Tahakkukları Kullanan Modeller

Kazanç yönetiminde birtakım sektörlerde özel tahakkuklar kullanılabilmektedir. Kazanç yönetimi tekniklerinin ölçümü bazı çalışmalarda, ertelenmiş vergi ve şüpheli alacak karşılıkları gibi yalnızca belirli bir tahakkuk yoluyla tespit edilmiştir. Söz konusu bu çalışmalar kazanç yönetimi uygulamasının bir göstergesi olarak belirlenmiş tahakkuku normal seviyede tespit eder ve daha sonraki dönemlerde belirlenen bu tahakkukun değişimini izler. Kazanç yönetimi ölçümünde belirli tahakkukların kullanılmasının incelendiği çalışmalar, genel olarak önemli ve büyük ölçüde yargıya dayalı bir tek tahakkuk üzerine odaklanır. Ayrıca toplam tahakkukları kullanan modellerdeki gibi özel tahakkukların kullanımında da ihtiyari ve ihtiyari olmayan tahakkuklar şeklinde ayırım söz konusudur. Özel bir tahakkuk kullanılarak kazanç yönetimi tekniklerinin tespitindeki en önemli zorluk kullanılan tahakkukun belirlenmesidir. Kazanç yönetiminin tespitinde en uygun tahakkukun seçilebilmesi için söz konusu tahakkukun; sektörde yaygın bir kullanımı olmalı, yönetici yargılarından bağımsız olmamalı ve şirketteki kar tahakkuklarının büyük bir kısmını oluşturmalıdır. Kazanç yönetimi uygulamalarının ölçümünde özel tahakkuk yöntemi etkili olsa da çoğu zaman başarısız sonuçlar vermektedir (Önder, 2012, s. 54-56).

Kazanç yönetimi tespitinde özel tahakkuk modeli kullanımının dezavantajları da bulunmaktadır. Öyle ki kazanç yönetimi için kullanılmış o tek tahakkuku belirlemek zordur. Doğru tahakkuk belirlenmiş olsa dahi istatistiksel anlamlılık için yeterince büyük sayılmayabilir. Kazanç yönetimi için şirket yöneticilerinin birden fazla tahakkuk kullanabilecekleri büyük olasılıklıdır. Bu nedenle çoğu zaman tek bir tahakkuk modeli üzerinden yapılan tespit yetersiz sayılacaktır. Buna ek olarak özel bir tahakkuka dayanan modellerin yapısal geçerliliği de düşük olabilir. Çünkü belirlenmiş o tek tahakkukun diğer değişkenler tarafından etkilenmiş olabileceği söylenmektedir. Örnek olarak; şirketin şüpheli

ticari alacak karşılıklarında görülen değişim karı olduğundan yüksek göstermek amaçlı olabileceği gibi şirketin kredili satış politikasında gerçekleşen değişimden ya da ekonomik değişikliklerden de meydana gelebilir (Ayarlıoğlu, 2007, s. 115).

2.4.3- Sıklık (Frekans) Dağılımı Yaklaşımını Kullanan Modeller

Literatürde kazanç yönetimi tekniklerini saptamak için kullanılan bir diğer yöntem olan sıklık dağılımı yaklaşımında, şirketin faaliyet dönemi sürecince elde ettiği karlar istatistiksel olarak analiz edilmektedir. Burada amaç, kar yönetimini etkilemiş olan fırsatçı motivasyonları belirlemektir. Bu modelde sıfır kar, önceki dönem karı ve cari dönem için analistlerce beklenen kar şeklinde birbirinden farklı üç kar beklentisiyle finansal rapor hazırlanır. Hazırlanan raporda şirket kazancının, şirket yönetiminin beklenti ve çıkarları kapsamında düz bir doğru biçiminde dağılım oluşturup oluşturmadığına ya da kesik kesik aralıklarla devamsızlık görülüp görülmediğine ilişkin inceleme yapılır (Demir F. , 2021, s. 90).

Bazı çalışmalarda belirtildiği üzere çıkar gruplarının şirket performansına önem vermesi sebebiyle yöneticiler kar tutarı için eşik değerlere odaklanmaktadır. Şirket yönetimleri kar manipülasyonunu çıkar grupları için yapabilecekleri gibi kişisel sebeplerden dolayı da yapabilirler. Kazançlar bildirilirken yöneticilerin dikkate alması gereken eşikler; sıfırın üzerinde yani pozitif kar bildirmek, en az geçmiş yıl kadar kar açıklamak ve analistlerin kar beklentilerini karşılamaktır. Sıklık dağılımı yaklaşımına göre bahsedilen eşikler, şirket yöneticilerinin kazanç yönetimi uygulamalarını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu sebeple sıklık dağılımı yaklaşımında ihtiyari tahakkukların kullanılmamasından dolayı kazanç yönetimi tespit etme hususunda daha avantajlı sayılabilir. Ancak bu yaklaşımın, kazanç yönetiminin büyüklüğünü hesaplayamama ve kazanç yönetimi için hangi tekniklerin kullanıldığını belirleyememe gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Akçay, 2017, s. 138-139).

2.5. Kazanç Yönetimi Literatür Taraması

Cengiz, Dilsiz ve Aslanoğlu (2016), çalışmalarında kar dağıtım politikasının kazanç yönetimi uygulamaları üzerindeki etkisini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu kapsamda 2011-2014 yıllarına ait BİST imalat sanayide faaliyet gösteren 70 adet şirket verisinden yararlanılmıştır. Şirketlerin kar dağıtım politikaları, kar dağıtım oranları ile kazanç yönetimi

uygulamaları ise ihtiyarı tahakkuklar dikkate alınarak belirlenmiştir. İhtiyarı tahakkuklar Jones Modeli (1995) kullanılarak hesaplanmıştır. Kar dağıtım politikası bağımlı; kazanç yönetimi uygulamaları bağımsız, aktif karlılık oranı, şirket büyüklüğü ve finansal kaldıraç oranı kontrol değişkenler olarak kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kazanç yönetimi uygulamaları ile kar dağıtım politikası arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunulamamıştır.

Önder (2012), çalışmasında, Türkiye’de, kar yönetimi uygulamalarında kurumsal yönetim faktörlerinin etkili olup olmadığını ve kar yönetimi uygulamalarını kısıtlayan kurumsal yönetim faktörlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda kayıtlı 125 şirketin 2006-2010 yıllarındaki 625 şirket-yıl verisini şirketlerin faaliyet ve kurumsal yönetim ilkeleri uyum raporlarından almıştır. Kar yönetimi uygulamaları ile kurumsal yönetim arasındaki ilişkinin analizinde Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi tekniğini kullanmıştır. Analiz sonucunda şirketlerde kar yönetimi uygulamalarını arttıran kurumsal yönetim faktörleri; blok sahiplik ve yönetsel sahiplik ile denetim komitesi ve yönetim kurulu büyüklüğü olarak tespit etmiş; kar yönetimi uygulamalarını azaltan kurumsal yönetim faktörleri ise yönetim kurulu ve denetim komitesinin bağımsızlığı olarak belirlemiştir. Ayrıca Türkiye’de kar yönetimi uygulamalarının çok az farkla da olsa gelir azaltıcı yönde yapıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Chen, Shen ve Kang (2008), çalışmalarında, 46 ülkedeki 1.653 şirketin Kurumsal Sosyal Sorumluluk ile ilgili özelliklerinin, 1993-2002 döneminde kamuya açık finansal bilgilerinin kalitesi üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkiye sahip olup olmadığını araştırmaktadır. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ilkelerine daha fazla bağlılıkla kazanç yönetiminin kapsamının azaltıldığını, kazanç kayıplarının ve kaçınmayı azaltmanın azaltıldığını, ancak kazanç saldırganlığının kapsamının arttığını ifade etmişlerdir.

Ayarlıoğlu (2007), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’na kayıtlı şirket yöneticilerinin kar yönetimi uygulamalarına başvurarak finansal tablo kullanıcılarını yanıltıp yanıltmadıklarını belirlemek amacıyla kar yönetimi modellerini kullanarak ampirik bir çalışma ele almıştır. Bu çerçevede 101 şirketin 1998-2002 yıllarına ait 5 yıllık isteğe bağlı tahakkuklar değerlerinden oluşan 505 şirket-veri seti üzerinde analiz yapmıştır ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsa’sında sistematik bir biçimde kar yönetimi uygulandığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca kar yönetiminin büyüklüğünün şirketlerin toplam varlıklarının %14’ü civarında olduğunu saptamıştır.

Akdeniz (2021), çalışmasında, türev finansal araçlar ile karın istikrarlı hale getirilmesi özelinde kazanç yönetimi arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç çerçevesinde türev finansal araç kullanım durumuna göre sınıflandırılan şirketlerde kazanç yönetiminin göstergesi niteliğindeki isteğe bağlı tahakkuklar ve kar dalgalanmaları diğer ifadeyle kar istikrarı açısından istatistiki olarak anlamlı bir farkın olup olmadığı hususunu değerlendirmiştir. Bu yönde geliştirilen hipotezlerin test edilmesine yönelik olarak Borsa İstanbul 100 Endeksi'nde işlem gören farklı sektörlerden 80 şirketin 2009-2017 tarihleri arasında yayımladıkları finansal tablolar ve diğer finans kuruluşlarından 720 gözlem sonucu elde edilen veriler çerçevesinde analiz yapmıştır. İsteğe bağlı tahakkukları, panel veri analizi çerçevesinde tahakkuk esaslı model olan Larcker-Richardson Modeli aracılığıyla incelemiş ve kar istikrarının göstergesi olan kar dalgalanması değişkenini hesaplamıştır. Araştırma sonucuna göre; türev finansal araçları kullanan şirket grubunda isteğe bağlı tahakkuklar ve kar dalgalanmalarının azaldığını başka bir ifadeyle kar istikrarının sağlandığını gözlemlemiştir. Ayrıca araştırmaya dahil edilen şirketlerin tamamında kar dalgalanması ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında pozitif yönlü istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit etmiştir.

Erdil (2014), çalışmasında, kazanç yönetimi uygulamalarını ortaya çıkan nedenler, kullanılan yöntem ve teknikler ile elde edilen sonuçları teorik ve ampirik çerçevede incelemiştir. Bu kapsamda İMKB (BIST) İmalat Sanayi endeksinde hisse senetleri işlem gören 146 şirketin kazanç yöntemi uygulayıp uygulamadıklarını Beneish yöntemi ile incelemiş ve Statistical, Package For Social Science (SPSS) programında analiz etmiştir. Model sonuçlarına göre 2010-2011 yılları arasında 80 adet, 2011-2012 yıllarında 79 adet şirketin kazanç yönetimi yaptığına yönelik bilgiler tespit etmiştir.

Sünbül Koçak (2015), çalışmasında Türkiye'de halka açık olup İstanbul Sanayi Odası sırlamasına göre en büyük ilk 500 sanayi kuruluşu listesi içinde yer alan şirketlerde; kazanç yönetimi uygulanıp uygulanmadığının tespit edilmesini, kazanç yönetimi uygulamalarının şirket finansal performansına etkisini ve kazanç yönetimi ve kazanç kalitesi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasını amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda; 2006- 2013 yıllarını kapsayacak şekilde 8 yıllık bir zaman dilimini ele almış olup, İSO 500 listesindeki büyük şirketler içinden Borsa İstanbul'da kayıtlı olan şirketleri seçmiştir. Çoklu regresyon yöntemini kullanarak kazanç yönetimi ve kazanç kalitesi ile şirketin finansal performansı arasındaki ilişki düzeyini açıklamıştır. Çalışmada öncelikle tahakkuk tabanlı kazanç yönetiminin ölçülmesinde toplam tahakkuklardan hareketle kazanç yönetiminin göstergesi

olarak kabul edilen ihtiyari tahakkukları hesaplamıştır. Bu kapsamda yapılan inceleme sonucunda BİST’de kazanç yönetiminin var olduğunu tespit etmiştir. Bulunan sonuçlar doğrultusunda BİST’e kayıtlı şirketlerle ilgili kararlar alırken kazanç yönetimi uygulamalarının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

Dechow ve Skinner (2000) çalışmalarında, akademisyenler ile sektör çalışanları arasındaki kazanç yönetimi algısı üzerinde durmuşlardır. Buna göre sektör çalışanları genellikle kazanç yönetimini yaygın bir sorun olarak görmekte ve bu sorunun düzeltilmesine ihtiyaç duymaktadırlar. Akademisyenler ise kazanç yönetiminin çoğu firma tarafından aktif olarak uygulandığına veya var olan kazanç yönetiminin mutlaka yatırımcıları ilgilendirmesi gerektiğine inanmak istemiyorlar. Ek olarak düzenleyicilerin kazanç yönetimi yapan firmaları tespit etme yollarını da belirtmişlerdir. Büyük tahakkuklara ve dolayısıyla kazançlar ile nakit akışları arasında büyük farklara sahip firmalar ile zayıf yönetim yapılarına sahip firmaların kazanç yönetimi uygulama olasılıklarının yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca yönetimin teşviklerini anlamamanın, kazanç yönetimine katılma isteğini anlamak için anahtar olduğu sonucuna varmışlardır.

Zor ve Korga (2020), çalışmalarında Türkiye Muhasebe ve Raporlama Standartları’nın zorunlu olarak uygulanması ile tahakkuka dayalı kazanç yönetimi uygulamaları arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda BİST’ e kayıtlı imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin 2000-2008 yıllarına ilişkin verilerinden yararlanmışlardır. Çalışmada kazanç yönetimi uygulamaları bağımlı değişken; TMS-TFRS bağımsız değişken; büyüme, şirket büyüklüğü, kaldıraç oranı ve net kardaki değişim kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır. Kazanç yönetimi göstergesi olarak ihtiyari tahakkuklar dikkate alınmıştır. İhtiyari tahakkukların ölçümünde Kothari Modeli kullanılmıştır. TMS-TFRS bağımsız değişkeni kukla değişken olarak modele eklenmiştir. Çalışma neticesinde Türkiye Muhasebe ve Raporlama Standartları’nın zorunlu olarak uygulanması sonucunda kazanç yönetimi uygulamalarının azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, kazanç yönetimi uygulamaları ile kaldıraç oranı ve büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülürken şirket büyüklüğü ile arasında ise negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güleç, Temiz ve Öztürk (2017), çalışmalarında 2010-2014 yılları arasında Borsa İstanbul’da faaliyet gösteren 152 finansal olmayan şirket ve 650 şirket-yıl gözlemi analiz ederek kazanç yönetimi ile denetim kalitesi arasındaki ilişki incelemiştir. Kazanç yönetimi Modifiye Edilmiş Jones Modeli kullanılarak hesaplanmış ve isteğe bağlı tahakkuklar tespit edilmiştir.

Denetim kalitesinin belirlenmesinde dört büyük denetim şirketi kukla değişken olarak kullanılmıştır. Şirketlerin yaklaşık %66'lık bir bölümü dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenmektedir. Analiz sonuçlarına göre, dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenme ile kazanç yönetimi davranışları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Diğer bir deyişle yüksek kalitedeki denetimin kazanç yönetimini azaltmada etkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca şirket büyüklüğü ve şirket borçluluk düzeyi değişkenleri ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında da ilişki olduğuna yönelik kanıtlara ulaşılmıştır.

Cohen (2003), çalışmasında şirketlerin finansal raporlama tercihleriyle ilişkili belirleyicileri ve ekonomik sonuçlarını araştırmıştır. Yatırımcıların şirkete özgü bilgi talepleri ile finansal raporlama kalitesi arasında pozitif bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte yüksek kaliteli finansal raporlama politikalarına sahip şirketlerin bilgi asimetrisinin azaldığını ancak raporlama kalitesi tercihiyle ilişkili içsellik hesaba kattıktan sonra, daha yüksek kalitede finansal bilgi sağlamayı seçen şirketlerin daha düşük öz sermaye maliyetinden yararlandığına dair kesin bir yargıda bulunmamıştır.

Sarıtaş ve Bekçi (2024), çalışmalarında, kazanç yönetimini tespit etmek için kullanılan DeAngelo Modelini (1986) incelenmişlerdir. Türkiye'de imalat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin 2019-2023 yıllarına ait finansal tabloları, modelin uygulanabilirliğini analiz etmek için kullanılmıştır. Sonuç olarak imalat sektöründeki şirketlerin son beş yılın verileri alınarak hesaplanan son üç yılda ortalama %85 oranında kazanç yönetimi uygulamalarına başvurduğu tespit edilmiştir. Bu durum, yöneticilerin finansal performansı kendi hedef ve çıkarlarına göre şekillendirdiğini göstermektedir. Modelin uygulanabilirliği kapsamında, tahakkuklar Düzeltilmiş Jones Modeli ile hesaplanarak DeAngelo Modeli'ne entegre edilmiş ve bu yöntemle test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, modelin manipülasyon tespiti açısından anlamlı çıktılar verdiğini ortaya koymuştur. Özellikle 2023 yılında 145 şirkette manipülasyon olasılığının mevcut olduğu, 12 şirkette ise bulunmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, 2022 yılında 138 şirkette manipülasyon olasılığı bulunurken 19 şirkette bu olasılık saptanmamıştır. 2021 yılı için ise 133 şirkette manipülasyon olasılığı tespit edilmiş, 24 şirkette herhangi bir manipülasyon olasılığına rastlanmamıştır. Bu bulgular, gelir artırıcı veya azaltıcı muhasebe tekniklerinin şirketler tarafından yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca, bazı yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda tahakkuk hesaplarında değişiklik yapma yetkisini kullandığına işaret etmektedir.

Safcioglu ve Gürkân (2021), çalışmasında muhasebe karının kalitesini etkileyen faktörlerin önem derecelerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusuna Çok Kriterli Karar Verme yöntemlerinden biri olan Analitik Hiyerarşi Prosesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada yatırım danışmanları ile yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları, karın sürekliliğinin kar kalitesini etkileyen en önemli faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Duman (2010), çalışmasında İMKB' ye kayıtlı 132 şirketin 2005-2008 yılları itibarı ile muhasebe numaralarına başvurarak toplam tahakkukları, nakit akımını, net karı ve kazançları değiştirip değiştirmediklerini Jones (1997)' un kurduğu tahakkuk modeli ile tespit etmeye çalışmıştır. Sonuç olarak İMKB' ye kayıtlı şirketlerin kazanç yönetim numaralarına başvurmadıklarını ifade etmiştir. Böylece ilgili döneme ilişkin şirket performansının değerlendirilmesi için şirketlerin gerekli mali bilgileri kamuyu aydınlatma kapsamında doğru, eksiksiz ve zamanında sunduğunu belirtmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ VE KAZANÇ YÖNETİMİNE AİT LİTERATÜRÜN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Bibliyometri, yayımlanmış kitap, dergi, makale gibi kaynaklarla ilgili bilgilere ulaşmak amacıyla verilerin matematiksel ve istatistiksel şekilde incelenmesini ifade etmektedir. Bibliyometrik analiz yayınların, çalışmaların, konuların; yıl, yazar sayısı, dergi konusu gibi özelliklerinin nitel ve nicel olarak analizine dayanmaktadır. Bu analiz yöntemiyle araştırmacıların, kuruluşların, dergilerin ve ülkelerin çalışma yapılan alanda meydana gelen etkilerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Ayrıca bibliyometrik analiz araştırmacılara, ele alınan konu ile ilgili en sık kullanılan kelimeler, en fazla çalışma yapılan yılları vs. özetleyerek konu ile ilgili gelişmelerin gözlemlenmesini sağlamaktadır (Serbest, 2024, s. 38).

Borgman ve Furner (2002)'a göre bibliyometri, akademik iletişimin işleyişi ile yapısını ölçmek amacıyla güçlü yöntemler ve ölçümler sunmaktadır. Bibliyometri, bilim sosyolojisinde kabul gören bir yöntem şeklinde tanımlanmaktadır. Borgman ve Furner (2002), bibliyometrinin zamanla daha geniş bir alana yayıldığını, yeni yaklaşımlar geliştirdiğini ve daha ayrıntılı biçimde uygulandığını belirtmektedir. Bilgi teknolojilerinin gelişimi, bibliyometrinin daha etkili ve kapsamlı bir biçimde uygulanmasına olanak sağlamıştır. Dolayısıyla araştırmacılar, daha geniş kapsamda veriye erişmiş, bilimsel iletişim daha etkili bir biçimde kurulmuş ve akademik gelişim daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilmiştir. Bibliyometri yalnızca istatistiksel bir araç değil akademik iletişimin anlaşılması bakımından önemli bir disiplindir. Borgman ve Furner (2002)' ın belirttiği gibi bibliyometri, bilim dünyasındaki gelişmeleri izlemek ve anlamak adına önemli bir tekniktir.

3.1. Çalışma Amacı

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan bibliyometrik analiz tekniği kullanılmıştır. Ulusal ve uluslararası literatürde muhasebe bilgi kalitesi ve kazanç yönetimi anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi ele alınmıştır.

Çalışmanın amacı, muhasebe bilgi kalitesi ile kazanç yönetimi uygulamalarının ulusal ve uluslararası akademik alanda gelişimini ortaya koymaktır.

3.2. Çalışma Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmada Scopus veri tabanında yer alan veriler ve Dergi Park veri tabanında yayımlanmış olan makaleler/bildiriler kullanılmıştır.

Scopus veri tabanında yapılan çalışmalar “earning management” ve “accounting information quality” anahtar kelimeleriyle tüm alanlar işaretlenip 2002-2024 yılları itibariyle taranarak 1393 adet akademik çalışmaya ulaşılmıştır.

Dergi Park veri tabanında yayımlanmış olan makaleler “kazanç yönetimi”, “kar yönetimi”, “kâr yönetimi”, “muhasebe kalitesi” ve “muhasebe bilgi kalitesi” anahtar kelimeleri ile 2002-2024 yılları itibariyle taranarak 90 adet makale çalışmasına ulaşılmıştır.

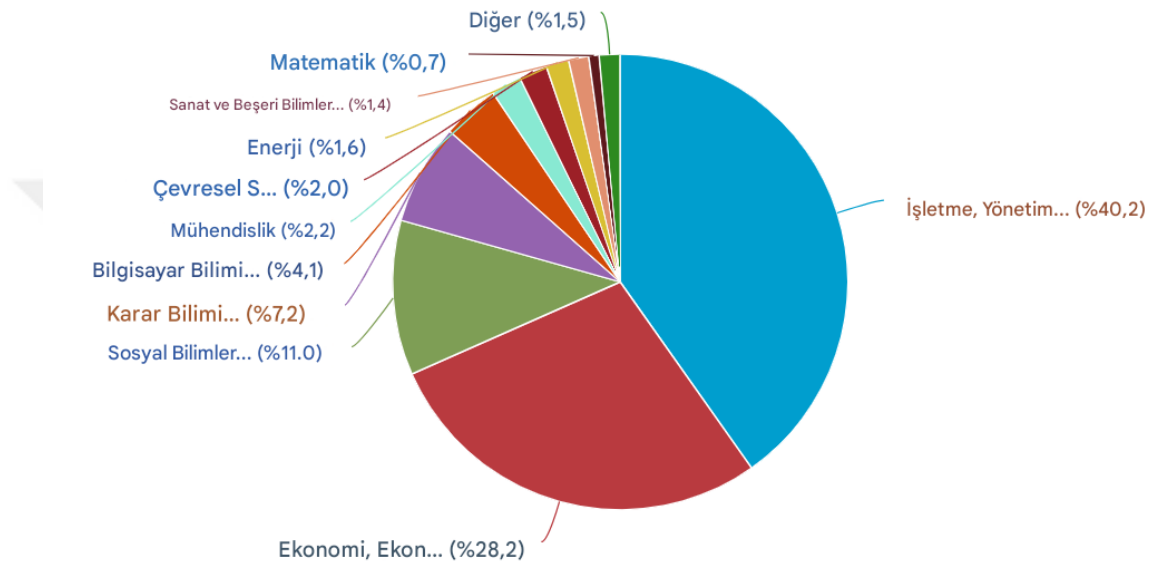
Bibliyometrik analiz için yapılan literatür taramasında İngilizce literatürde iki anahtar kelime ile; Türkçe literatürde ise beş anahtar kelime ile tarama yapılmıştır. Bunun sebebi; Türk çalışmacıların İngilizce literatürü çevirirken meydana gelen çeviri farklılıklarından kaynaklanmaktadır. İngilizce literatüre ait anahtar kelime ağında İngilizce dili yazım farklılıklarından dolayı aynı ifadeler gözlemlendiğinden bazı kavramlar ağ haritasına dahil edilmemiştir. (Örneğin; “earning management” ile “earnings management” anahtar kelimelerinden daha az yoğunlukta olan çıkarılmıştır.)

Çalışmanın kısıtı; yabancı ve yerli literatürün bibliyometrik analizinde, yerli literatür taramasında kıyaslama yapılabilecek yeterli bir veri seti olmadığı için iki literatür taraması birlikte ele alınmıştır.

Çalışma yöntemi; söz konusu bibliyometrik analizde toplam 1483 adet akademik çalışma ele alınmıştır. Elde edilen veriler, çeşitli grafiklerle ve Vosviewer veri analizi yazılım programı kullanılarak görselleştirilerek analiz edilmiştir. Analiz türü olarak; yazarlar arasındaki iş birliği ağlarının analiz edilmesi için kullanılan; ortak yazarlık analizi ile

yayınlarda kullanılan anahtar kelimeleri ve terimleri inceleyerek bir alanda ortaya çıkan trendleri ve konuları ortaya çıkaran; ortak kelime analizi olan bibliyometrik analiz teknikleri kullanılmıştır.

3.3. Muhasebe Bilgi Kalitesi ve Kazanç Yönetimi Üzerine Bibliyometrik Analiz Bulguları

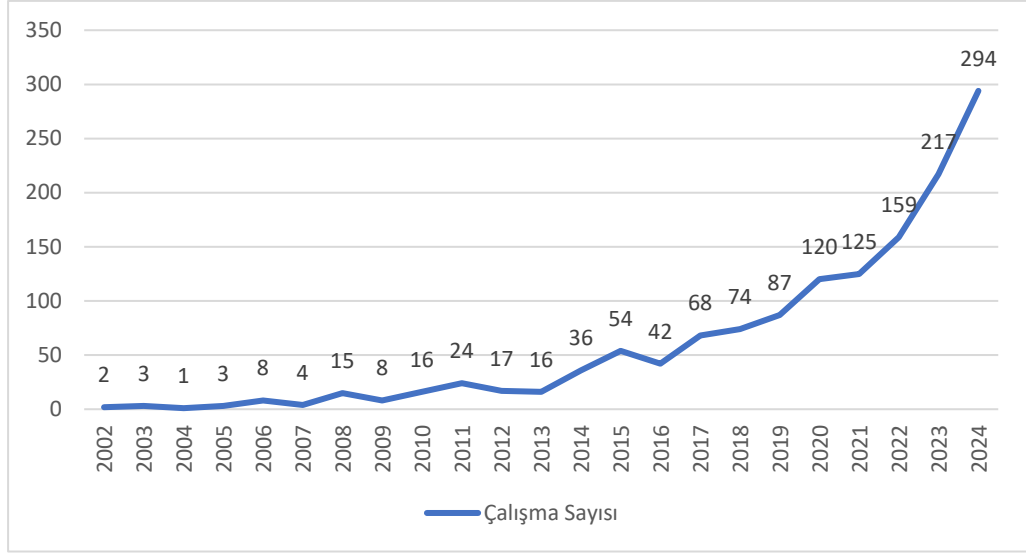

Şekil 1. Konu Alanına Göre Yüzdelik Dağılım

Scopus veri tabanındaki ilgili çalışmaların büyük çoğunluğunu %40,2 ile 1062 adet makale/bildiri içeren İşletme, Yönetim ve Muhasebe alanı oluşturmaktadır. Bu sırayı %28,2 ile Ekonomi, Ekonometri ve Finans alanında yapılan 744 adet çalışma izlemektedir.

Uluslararası alan yazında işletme, ekonomi ve sosyal bilimler dışında mühendislik, matematik gibi alanlarda ilişkili anahtar kelimelerle yayımlanmış akademik çalışmaların bulunduğu görülmektedir.

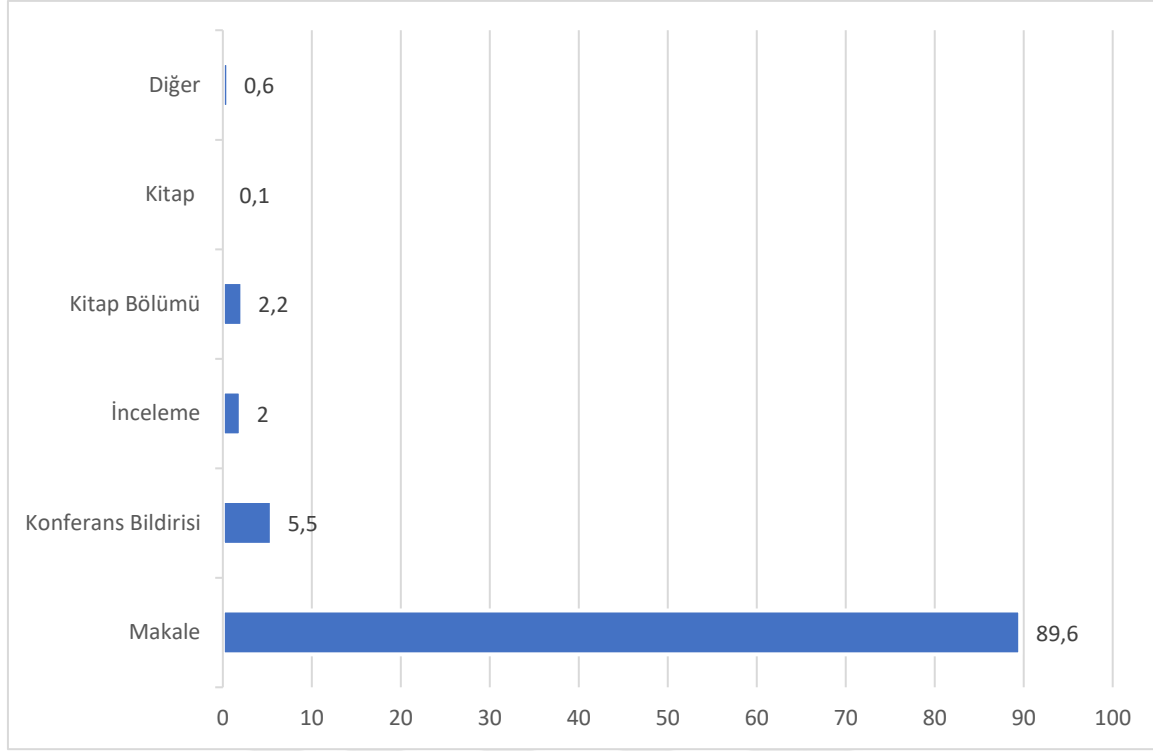
Bu bağlamda kazanç yönetimi veya kar yönetimi, muhasebe boşluk ve/veya hilelerin ele alınması sadece işletme, ekonomi, finans değil teknoloji, mühendislik vb. alanlarla da ilişkili olduğundan tüm sosyal ve temel alanları kapsadığı görülmektedir.

Şekil 2. Yıllara Göre Çalışma Sayısı

Filtrelenen toplam 1393 adet çalışmanın yıllara göre dağılımı Şekil 2’de gösterilmiştir. Buna göre yapılan çalışma sayısının yıllar itibariyle artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Özellikle 2017 yılından itibaren şirketlerin ekonomik olarak büyümesi, ticari faaliyetlerin çeşitlenmesi ve karmaşık hale gelmesi sonucunda literatürde, şirketlerin ve çevresinin karar alabilmek için ihtiyaç duyduğu bilgi ile onun kalitesini etkileyen faktörleri ve uygulamaları tespit edebilmek için akademik çalışmaların arttığı görülmektedir.

Geçmiş yıllarda ortaya çıkan muhasebe skandallarıyla şirketlere kamu adına bağımsız denetim ile şirket hissedarları adına yürütülen iç denetim arasındaki ilişkinin sağlıklı olarak düzenlenmesi ve yürütülmesine ilişkin akademik çalışmaların son yıllarda yoğunlaştığı ve aynı zamanda yasal düzenlemelerin de sürekli olarak güncellendiği görülmektedir.

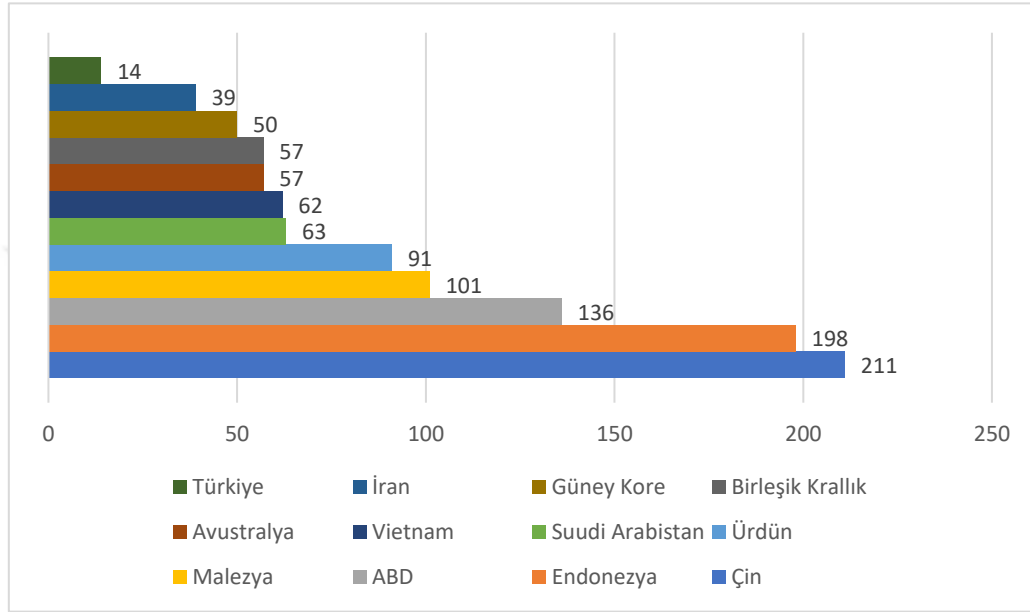
Şekil 3. Türüne Göre Çalışmaların Dağılımı

Yapılan çalışmaların türüne göre yüzdelik dağılımı incelendiğinde %89,6 ile en çok makale yayınının yer aldığı görülmektedir. Makaleden sonra %5,5 ile konferans bildirileri ağırlıktadır. Bu durum sürekli olarak şirketlerin güncel finansal verilerinden hareketle araştırmacıların uygulamalar yaparak kazanç yönetimine ilişkin güncel bilgiler ürettiğine işaret etmektedir.

Tablo 5. Türüne Göre Çalışma Sayıları

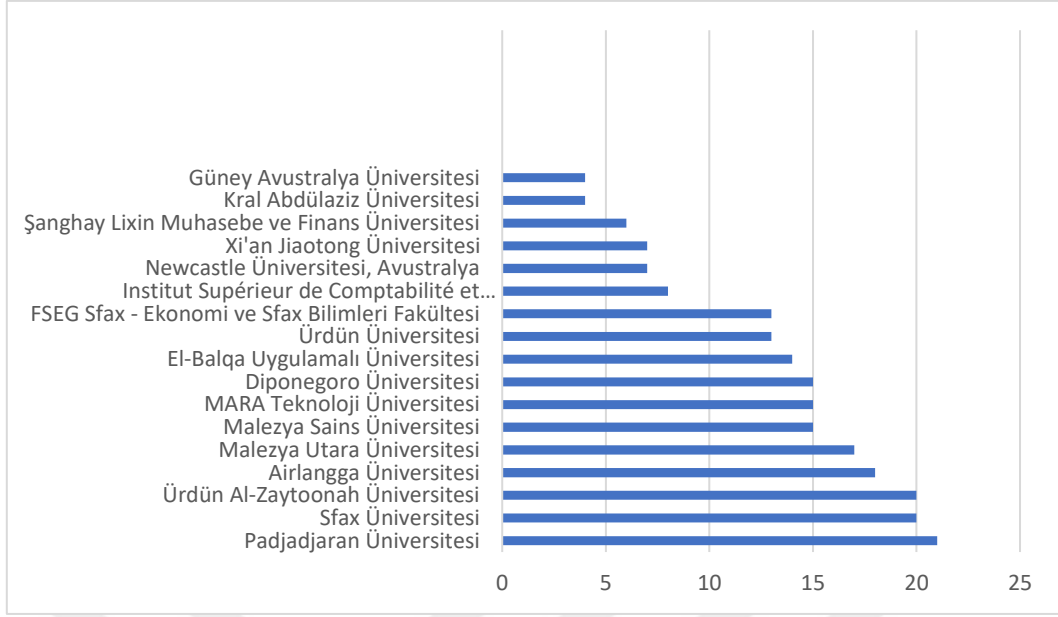
Çalışmanın Türü	Çalışma Sayısı
Makale	1248
Konferans Bildirisi	77
İnceleme	28
Kitap Bölümü	31
Kitap	1

Scopus veri tabanında erişilen 1393 adet çalışmanın tür ve sayı bakımında analizi Tablo 5’de verilmiştir. Buna göre 2002-2024 yılları arasında konu ile alakalı 1248 adet makale, 77 adet konferans bildirisi, 28 adet İnceleme, 31 kitap bölümü ve 1 kitap olduğu gözlemlenmektedir. Muhasebe bilgi kalitesi ve kazanç yönetimi üzerine yapılan akademik çalışmaların genel olarak makalelerden oluştuğu görülmektedir.

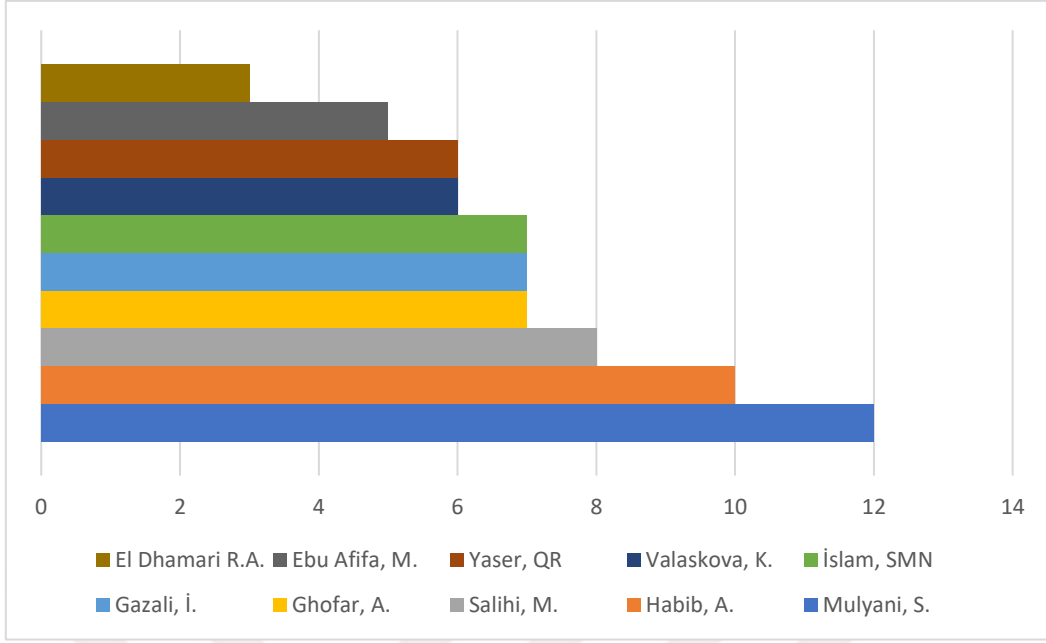
Şekil 4. En Fazla Çalışma Yapan Ülkeler

Şekil 4’te en fazla çalışmanın yapıldığı ilk 10 ülke verilmiştir. Buna göre 211 yayımla Çin ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada 198 yayımla Endonezya, üçüncü sırada ise 136 yayımla ABD görülmektedir. Türkiye 14 yayımla sıralamanın en sonunda yer almaktadır. Bu duruma Çin ve ABD açısından bakıldığında çalışmaların dünya ekonomisi için önem taşıyan ülke ekonomisi ve şirketleri üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Dünyanın iki büyük ekonomisi ABD ve Çin ile gelecek 10 yılda dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasında olması tahmin edilen Endonezya’da akademik yazının gelişmesinde temel faktör olarak; ekonomik büyüme hızı, üniversite ve akademisyen sayısı, İngilizce diline olan uyumları temel etkenler arasında sayılabilir.

Şekil 5. Üniversitelere Göre Yayın Sayıları

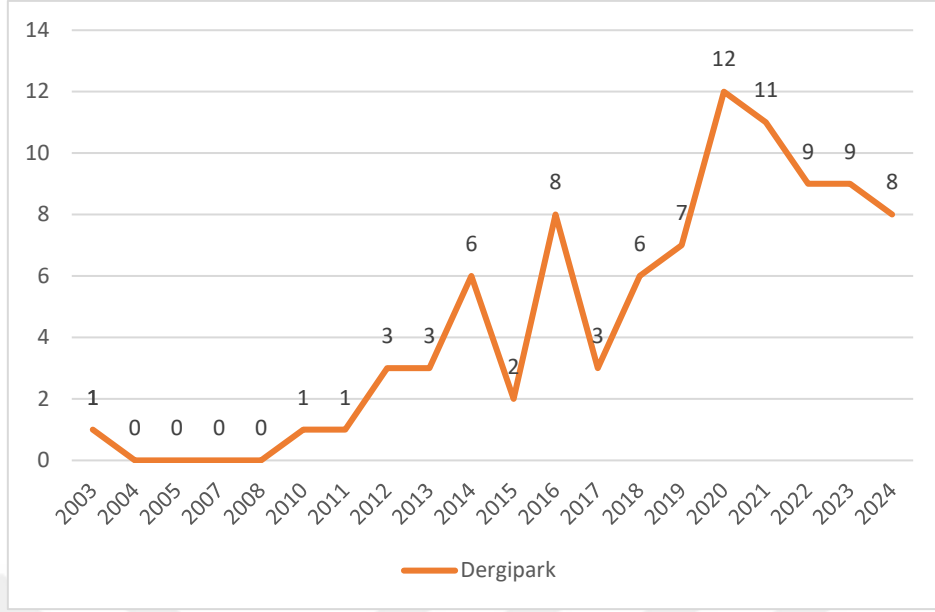
Scopus veri tabanında konu ile ilgili tarama yapıldığında en çok yayın yapılan üniversiteler Şekil 5'de gösterilmiştir. Endonezya/Padjadjaran Üniversitesi 21 yayınla ilk sırayı almaktadır. İkinci sırada Tunus/Sfax Üniversitesi 20 yayınla öne çıkmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin dergilerinde makale yayınlanması o ülke yazarlarının ve ekonomisindeki gelişmelerin bu konuları yeni çalışıyor olabileceği; dahil olduğu indeksler, yasal düzenlemeler vb. etkenlerin bu makalelerin o ülkelerde yayın yoğunluğuna yol açacağı söylenebilir.

Şekil 6. En Çok Yayın Yapan Yazarlar

Scopus veri tabanında ele alınan çalışmalar kapsamında konu ile ilgili en çok yayın yapan 10 yazar Şekil 6’da gösterilmiştir. Bir yazarın, 2002-2024 yılları arasında “earning management” ve “accounting information quality” anahtar kelimeleriyle en çok 12 adet yayın yaptığı gözlenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde yayınlanan dergilerde olduğu gibi yine o ülkelerdeki akademik yazarların bu konularda çalışmalarının yoğunlaştığı görülmektedir.

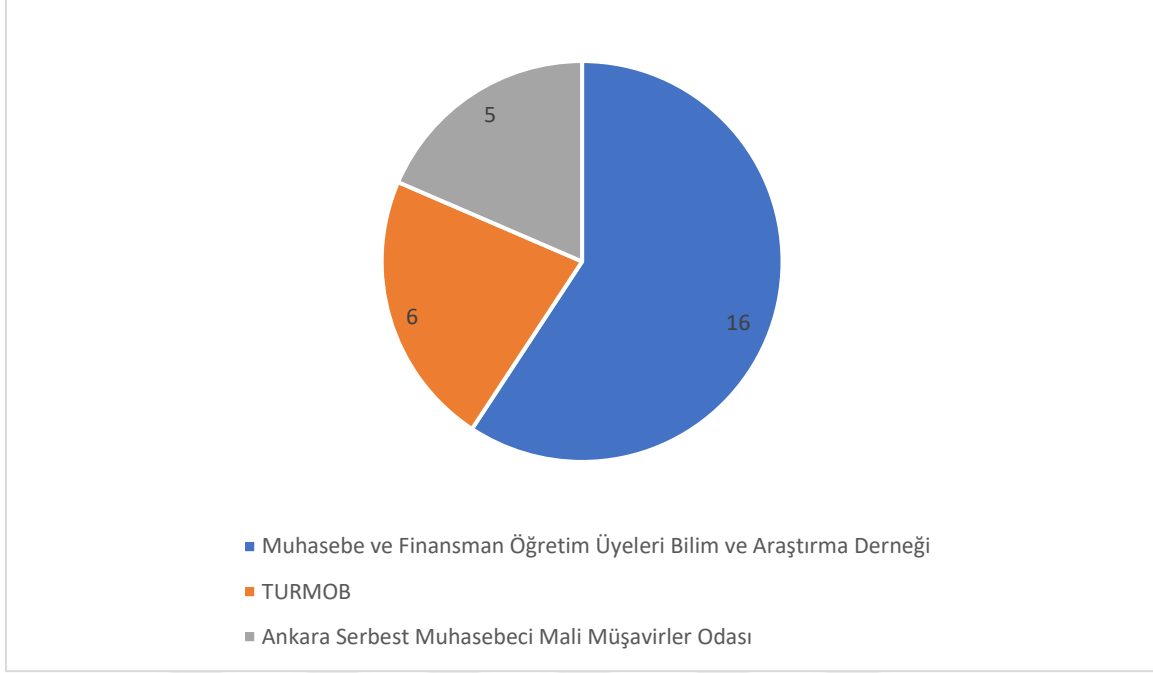

Şekil 7. Makale Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Dergi Park verilerine göre ilgili konu ile alakalı en fazla yayın yapılan yılın 12 adet makale yayımı ile 2020 olduğu gözlemlenmektedir. İlgili veri tabanında 2010 yılına kadar sadece 1 akademik çalışma yayımlanmış olup yıllar itibariyle konu ile alakalı çalışma sayısında istikrarlı bir artış olmadığı söylenebilecektir.

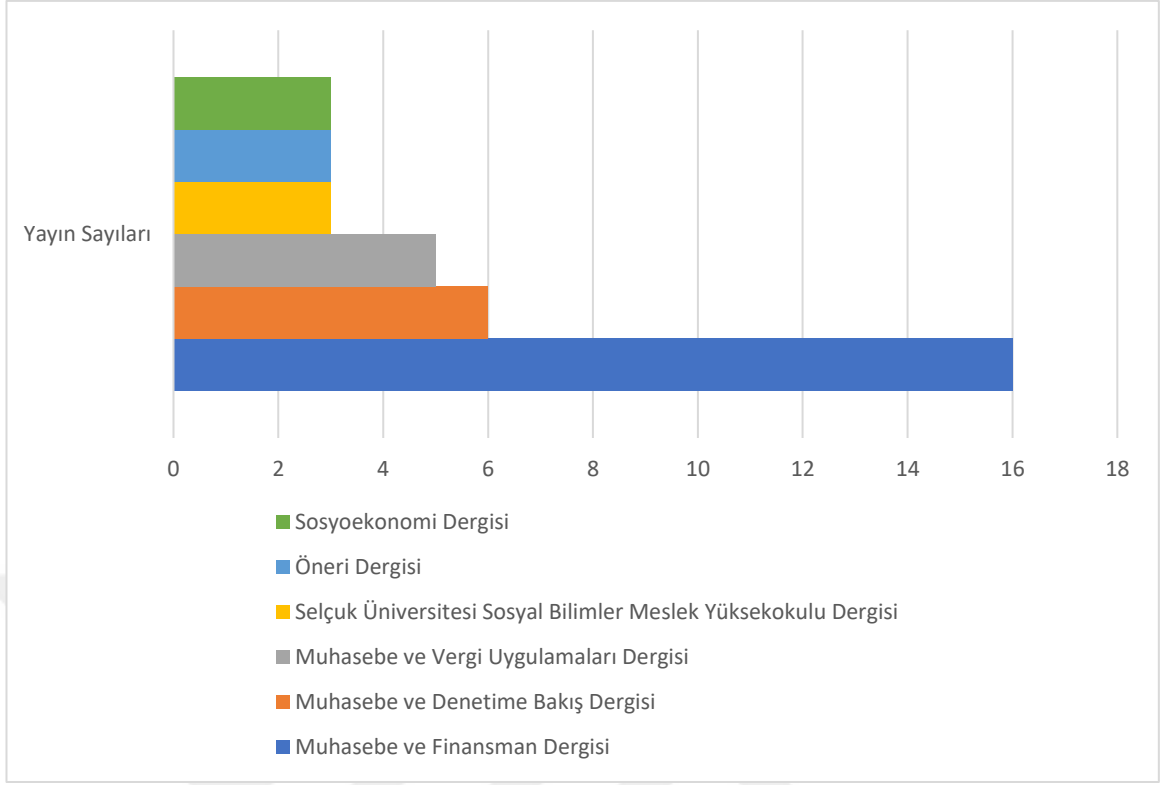
Muhasebe skandallarından ABD’ de Enron olayı (2001), Avrupa’ da Parmalat olayı (2003), ABD’ de bu muhasebe skandallarını önlemek amacıyla Sarbanes Oxley yasası ise 2002 yılında ortaya çıkmıştır. Bu olaylar sonrasında ABD’ de ve Türkiye’ de uluslararası muhasebe standartları kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir.

Bu gelişmekte olan ülkelerde yasal düzenlemelerin yeni yeni yapılması ve şirket skandalları akademisyenlere bu alanda çalışmaları konusunda motivasyon sağladığı görülmektedir.

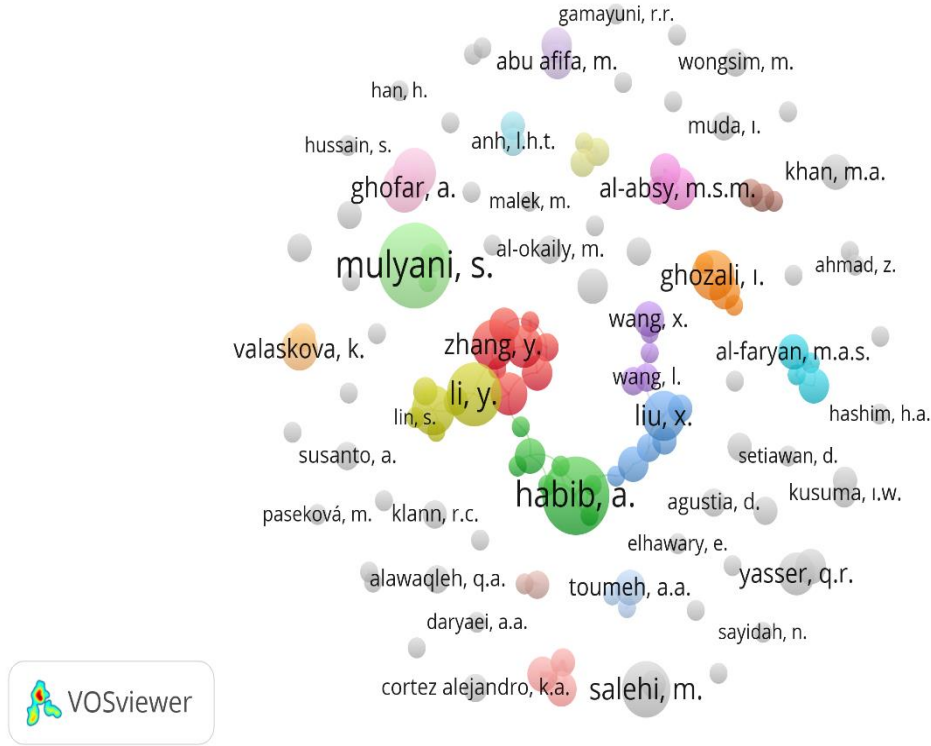
Şekil 8. Yayıncı Kurumlara Göre Dağılım

Şekil 8’ de Dergi Park veri tabanında en çok yayım yapan ilk üç kuruluş gösterilmiştir. Meslek kuruluşlarının yer aldığı grafikte en çok yayım yapan kuruluş 16 yayınlı Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Bilim ve Araştırma Derneği olmakla birlikte bu sırayı muhasebe meslek kuruluşlarının takip ediyor olması önem arz etmektedir. Kazanç yönetimi uygulamalarının ve muhasebe bilgi kalitesinin sektör çalışanları olarak Yeminli Mali Müşavirler ve/veya Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler tarafından ele alındığı dolayısıyla piyasada da etkili bir konu olduğu dikkat çekmektedir.

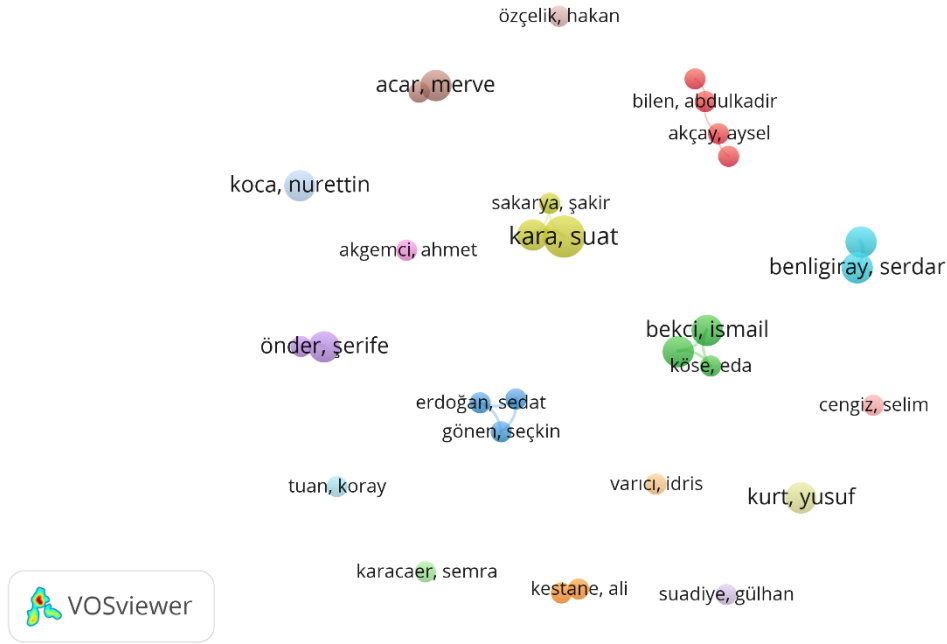
Şekil 9. En Çok Yayın Yapılan Dergiler

Dergi Park veri tabanında konu ile ilgilenen incelenen makalelerin en çok yayımlandığı ilk 7 dergi Şekil 9’da verilmiştir. Buna göre 16 makale ile en çok çalışma yayımlayan dergi “Muhasebe ve Finansman Dergisi” olmuştur. Muhasebe bilgi kalitesi ve kazanç yönetimi üzerine yapılan çalışmaların yayımının muhasebe, denetim, finans vb. alanlarda yayın yapan dergiler üzerine odaklandıkları görülmektedir.

Şekil 10. Uluslararası Ortak Yazarlık Ağı

Scopus veri tabanında ele alınan çalışmalar kapsamında VOSviewer üzerinde yapılan ortak yazarlık analizinde bir yazarın asgari yayın sayısı 3 olmak üzere 3177 yazardan 127'sinin bu barajı karşıladığı görülmektedir. Seçilen 127 yazarın her biri için diğer yazarlarla olan ortak yazarlık bağlantılarının toplam gücü hesaplanmıştır. Ağdaki 127 ögeden birbirine bağlı ögelerin en büyük kümesi 33 ögeden oluşmaktadır. Tüm ögeler Şekil 10'da haritalandırılmıştır. Uluslararası literatürde tek yazarlı akademik çalışmaların sayısı çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Şekil 11. Ulusal Ortak Yazarlık Ağı

Dergi Park veri tabanında ele alınan çalışmalar kapsamında VOSviewer üzerinde analiz edilen toplam 125 yazar arasındaki ortak yazarlık bağlantıları hesaplanmıştır. 125 yazarın sahip olabileceği asgari belge sayısı 2 olacak şekilde 30 yazar bu barajı karşılamaktadır. 30 yazarın her biri için diğer yazarlarla olan ortak yazarlık bağlantılarının toplam gücü hesaplanmıştır. Bağlı öğelerin en büyük kümesi 4 öğeden oluşmaktadır. Tüm öğeler Şekil 11’de görüntülenmiştir. Buna göre en fazla 2 ortak yazarla yapılan çalışmalar olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 6. Uluslararası Anahtar Kelime Bağlantı Gücü Sayısı

Anahtar Kelime	Toplam Bağlantı Gücü Sayısı
Earnings Management	654
Corporate Governance	525
Real Earnings Management	287
Discretionary Accruals	180
Finance	135
Audit Committee	129
Information Management	121
Financial Reporting	115
Accounting Information Quality	100
Audit Quality	99
Earnings Quality	99
Financial Reporting Quality	97
Corporate Social Responsibility	95
Board Of Directors	90
Investments	82
Sustainable Development	81
Governance Approach	54
Agency Theory	46
Creative Accounting	22
Accruals Quality	16

Anahtar kelimelerin; kazanç yönetimi, kurumsal yönetim, finansal raporlama kalitesi, yönetim kurulu, denetim komitesi, bilgi asimetrisi, bilgi kalitesi, isteğe bağlı tahakkuklar gibi anahtar kelimeler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmaların temelde şirketlerdeki kazanç yönetimi uygulamalarının varlığının tespiti ve muhasebe bilgi kalitesi ile finansal tablolar üzerindeki etkilerinin önlemek üzerine odaklandıkları gözlemlenmektedir.

Tablo 7. Ulusal Anahtar Kelime Bağlantı Gücü Sayısı

Anahtar Kelime	Toplam Bağlantı Gücü Sayısı
Kazanç Yönetimi	29
Kar Yönetimi	18
Muhasebe Bilgi Kalitesi	10
Kurumsal Yönetim	8
Muhasebe Manipülasyonu	8
Düzeltilmiş Jones Modeli	7
Muhasebe Kalitesi	7
İsteğe Bağlı Tahakkuklar	6
Bağımsız Denetim/Bağımsız Denetim Kalitesi	5
Hileli Finansal Raporlama	5
Yaratıcı Muhasebe	3
Hile	2
İç Denetim	2
Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları	2

Tablo 7’ de ulusal literatürdeki belli başlı anahtar kelimelerin toplam bağlantı gücü sayıları verilmiştir.

Ulusal ve uluslararası literatürdeki anahtar kelimeler karşılaştırıldığında; kurumsal yönetim, isteğe bağlı tahakkuklar, finansal raporlama kalitesi, denetim, denetim kalitesi, muhasebe bilgi kalitesi, yaratıcı muhasebe anahtar kelimeleri her iki çalışma grubunda da ele alınmıştır.

Kazanç yönetimi tespitine ilişkin kullanılan modellerden Healy, Beneish ve Düzeltilmiş Jones ulusal literatürde anahtar kelime olarak bulunmaktadır. Ancak uluslararası çalışmalardaki anahtar kelime ağ haritasında bu modellerden herhangi birine rastlanmamıştır. Ayrıca kazanç yönetimi çerçevesinde ‘yatırım verimliliği’ konusuna sadece uluslararası literatürde değinilmiştir.

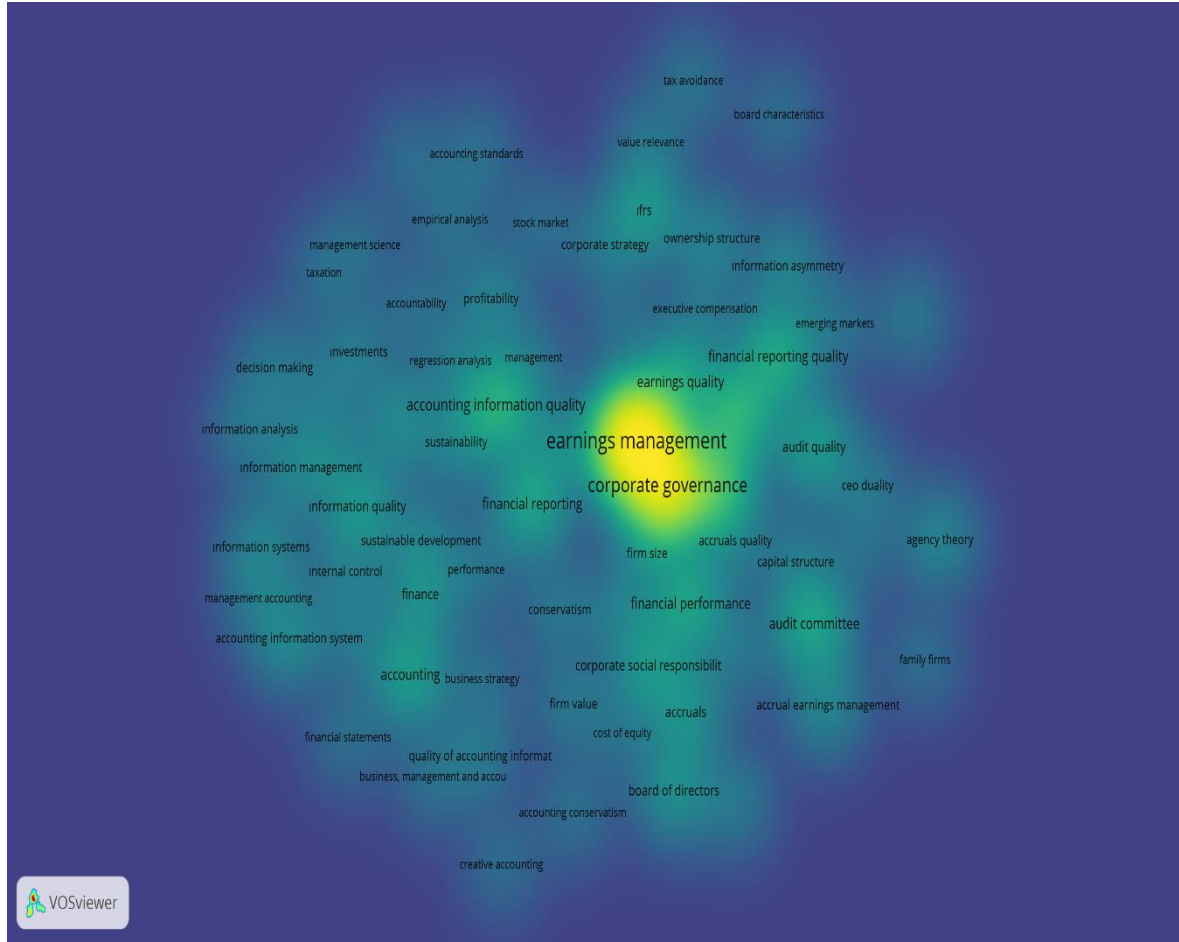
Kazanç yönetimi ile ilgili çalışmalarda ulusal literatürde ‘hile’ ve ‘hileli finansal raporlama’ kavramları ele alınırken; uluslararası literatürde ‘vergiden kaçınma’ ve ‘bilgi asimetrisi’ konularının ele alındığı görülmektedir.

Uluslararası literatürde ‘vekalet teorisi’, ‘CEO ikiliği’ gibi şirket yönetimiyle alakalı kazanç yönetimi uygulamaları çerçevesinde karşılaşılan sorunların ele alındığı gözlemlenirken ulusal literatürdeki anahtar kelime analizinde bu kavramlara rastlanılmamaktadır.

‘Kurumsal sosyal sorumluluk’ ve ‘sürdürülebilir kalkınma’ ifadeleri sadece uluslararası anahtar kelime ağ haritasında karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla yapılan çalışmalarda şirketlerin ekonomik kalkınma hedefleri değerlendirilirken yasal ve etik değerlerin göz ardı edilmediği, kazanç yönetimi uygulamalarının da bu bakış açısıyla incelendiği gözlemlenmektedir.

Bu bağlamda uluslararası literatürdeki çalışmalarda kazanç yönetimine ilişkin konuların daha kapsamlı ve geniş çerçevede ele alındığı ifade edilebilir.

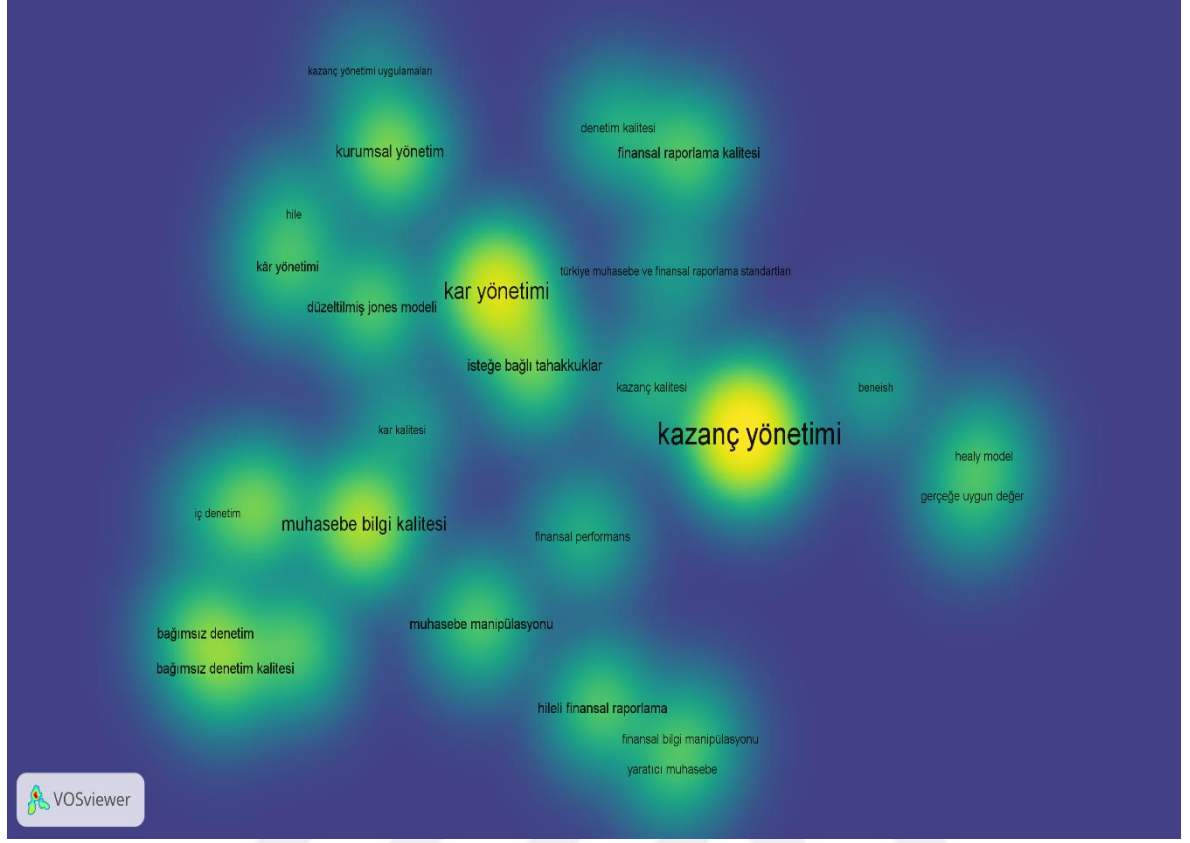
Birinci bölümde yer alan Tablo 1’ de ele alınan Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Faktörler ile anahtar kelime ağ haritaları karşılaştırıldığında şirketlerin sahiplik yapısı faktörü ile kurumsal yönetim, vergi sistemi faktörü ile vergiden kaçınma/hile, muhasebe mesleği faktörü ile denetim, ekonomik faktörler ile mali kriz kavramları bağdaştırılabilir. Bu çerçevede muhasebe bilgi kalitesini etkileyen faktörlerin ulusal ve uluslararası literatürdeki ilgili çalışmalarda kazanç yönetimi bağlamında ele alındığı görülmektedir.

Şekil 14. Uluslararası Anahtar Kelime Yoğunluk Haritası

Uluslararası alandaki çalışmalara ait anahtar kelimelerin yoğunluk haritası Şekil 14’te verilmiştir. Bu haritaya göre çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimelerin ‘earning/earnings management’ ve ‘corporate governance’ olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla konu ile ilgili çalışmalarda ‘kazanç yönetimi’ ve ‘kurumsal yönetim’ anahtar kelimelerinin önem düzeyi çok yüksektir. Buradan hareketle Scopus veri tabanındaki kazanç yönetimi ile ilgili çalışmalar çoğunlukla kurumsal yönetim açısından ele alınmıştır.

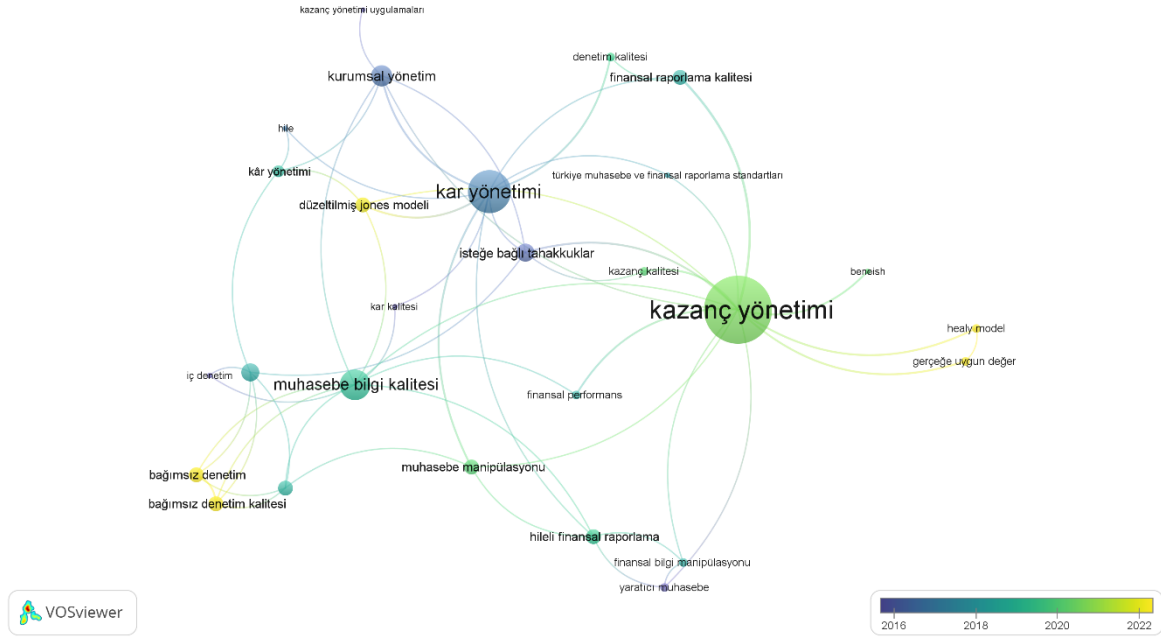
Uluslararası çalışmalarda ‘kurumsal yönetim’den sonra en yoğun kullanılan kelimeler; isteğe bağlı tahakkuklar, denetim kalitesi, denetim komitesi, kurumsal sosyal sorumluluk, finansal raporlama kalitesi, bilgi yönetimi, muhasebe bilgi kalitesi ve vekalet teorisi şeklinde örneklendirilebilir.

Şekil 15. Ulusal Anahtar Kelime Yoğunluk Haritası

Ulusal alandaki çalışmalara ait anahtar kelimelerin yoğunluk haritası Şekil 15’de verilmiştir. Ulusal literatürde kazanç yönetimi ve kar yönetimi anahtar kelimeleri aynı ifadeler olduğundan birbirinden bağımsız ele almamak gerekir. Bununla birlikte ulusal veri tabanından elde edilen anahtar kelimelerin yoğunluğu uluslararası çalışmaların anahtar kelime yoğunluk haritasına göre birbiriyle daha yakındır. Dolayısıyla Şekil 16’da görüldüğü üzere muhasebe bilgi kalitesi, bağımsız denetim, iç denetim, bağımsız denetim kalitesi, kurumsal yönetim, finansal raporlama kalitesi, isteğe bağlı tahakkuklar, muhasebe manipülasyonu, hile gibi anahtar kelimeler aynı önem derecesine sahiptir.

Ulusal literatürdeki anahtar kelimelerin yoğunluk dereceleri birbirine yakınken, uluslararası literatürdeki anahtar kelimelerin daha çeşitli yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Şekil 16. Ulusal Anahtar Kelime Katman Görselleştirme

Şekil 16’de ulusal alandaki anahtar kelimelerin yıllara göre kullanım düzeyi görülmektedir. Ulusal literatürde ‘kar yönetimi’ ifadesi 2016-2018 yıllarında sık kullanılırken, 2020 yılından sonra kazanç yönetimi ifadesi çalışmalarda kullanılmaya başlanmıştır.

Kazanç yönetimi uygulamalarını tespit etmeye yarayan modellerden Healy ve Düzeltilmiş Jones modeli ile gerçeğe uygun değer ve bağımsız denetim konuları 2022 yılından sonra çalışmalarda sıklıkla ele alınmıştır.

Kar yönetimi, kurumsal yönetim, isteğe bağlı tahakkuklar üzerine çalışılan ilk konular olmuş; bu sırayı muhasebe bilgi kalitesi, muhasebe manipülasyonu, hileli finansal raporlama, Beneish ve son olarak gerçeğe uygun değer konuları takip etmiştir.

SONUÇ

Muhasebe bilgi kalitesi kavramı literatürde tartışmalar yaratan bir konudur. Öyle ki şimdiye dek nedenleri ve sonuçları üzerine tek bir kanıya varılamamıştır. Bunun nedeni hem muhasebe bilgilerinin hem de bu bilgileri kullanan çevrelerin ihtiyaçlarının değişkenliğidir. Diğer bir açıdan ise muhasebeleştirme yöntemleri, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Standartları çerçevesinde kırmızı çizgilere sahip olmadığından inisiyatif bazlı muhasebeleştirme tekniklerinin uygulanıyor olması fikir ayrılıkları doğmasında etkilidir. Dolayısıyla bir muhasebe bilgisinin kalitesini ölçmek için öncelikle bilginin kullanım amacı daha sonra bilgiyi kullanan çevreler göz önünde bulundurulmalıdır. Bir muhasebe bilgisi en genel tabiriyle, bilgiden faydalananlara yararlı olduğu ölçüde ve güvenilir, tarafsız, hile ile hatalardan arındırılmış, tam sunulması halinde kaliteli olma ölçütünü karşılayabilecektir.

Bir muhasebe manipülasyonu tekniği olan ve muhasebe bilgilerinin kalitesini negatif yönde etkileyen kazanç yönetimi genellikle finansal raporlama süreçlerinde uygulanmaktadır. Kazanç yönetimi, en genel tabiriyle şirket yöneticileri tarafından muhasebe bilgi kullanıcılarının kararlarını etkilemek amacıyla reel göstergelere yapılan müdahaleler şeklinde ifade edilebilir. Bu müdahaleler çok çeşitli yöntemlerle yapılabilmektedir. Literatürde de pek çok farklı isim ve teknik ile ele alınmaktadır. Bu manipülasyon tekniğini faydacı yaklaşımla ele alan araştırmacılara da rastlanmaktadır. Faydacı yaklaşımdaki bakış açısı; şirketlerin gelecek dönemlere ilişkin nakit akış beklentilerini açıklayan ve finansal raporlamada şeffaflığı gözetilen anlayıştır.

Şirket yöneticileri tarafından finansal raporlama süreçlerinde ortaya çıkan kar rakamı, kişisel çıkarlar, spekülasyon adımları ve/veya kredi ile yatırım kararlarına yönelik faaliyetler için değiştirilebilmektedir. Bu aşamada söz konusu olan kazanç yönetimi teknikleri, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Standartları kapsamındaki esneklikler ile boşluklardan faydalanılarak uygulanmaktadır. Standartlar çerçevesinde uygulanan kazanç yönetimi teknikleri, yöneticilerin takdir yetkisini kullanmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Kazanç yönetimi, farklı amaçlar için çeşitli tekniklerle uygulanabildiğinden ölçümü ve tespiti kompleks hale gelmektedir. Bu ölçüm ve tespitlere ilişkin pek çok model üzerine çalışıldığı literatürde görülmektedir. Söz konusu bu modeller tahakkuklar üzerinde şekillenmiştir. İsteğe bağlı ya da isteğe bağlı olmayan tahakkukların hesaplanması yoluyla, belirli bir tahakkukun ya da belirli bir sektördeki tahakkukun kullanılmasıyla ve kar dağılımına ilişkin düzensizliklerin incelenmesiyle yapılan ölçümler bu modelleri oluşturmaktadır. Kazanç yönetiminin ölçümünde tahakkukların kullanılmasının sebebi, tahakkukların şirket yönetiminin takdir yetkisi çerçevesinde şekillenerek, mali tablolardaki kar rakamları üzerinde etkileyici bir güce sahip olmasıdır. Ayrıca tahakkukların ölçümünün kazanç yönetimi uygulamalarının ölçümüne kıyasla daha kolay olması, kazanç yönetimi ölçüm modellerinde tahakkukların tercih edilmesine neden olmaktadır.

Çalışmanın bibliyometrik analiz kısmında uluslararası bir veri tabanı olan Scopus üzerinden konu ile ilişkili 1393 adet çalışmaya ve ulusal bir veri tabanı olan Dergi Park üzerinden 90 adet çalışmaya erişilmiştir. Elde edilen veriler ışığında özetle;

Uluslararası alanda en çok yayın yapılan yıl 294 adet çalışma ile 2024 olmuştur.

Uluslararası alanda en çok yayın yapan ülkenin Çin olduğu gözlemlenmiştir. Çin'i Endonezya ve ABD izlemektedir.

Uluslararası alandaki yayınların ezici bir çoğunluğunu makaleler oluşturmaktadır. 2002-2024 yılları arasında konu ile ilgili 1248 adet makale çalışması yayımlanmıştır.

Ulusal alanda yayımlanan çalışmalar yayıncı kuruluşlara göre incelendiğinde mesleki kuruluşların öne çıktığı gözlemlenmiştir.

Ulusal alandaki çalışmaların en çok yayımlandığı dergi popüler bir yayın olan Muhasebe ve Finansman Dergisi olmuştur.

Uluslararası çalışmaların anahtar kelime yoğunluk haritasında 'kurumsal yönetim' kavramı öne çıkmaktadır. Adillik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk olmak üzere dört temel ilke üzerine inşa edilen kurumsal yönetim kavramının ele alınması, şirketlerin sadece finansal sonuçları iyileştirmek adına değil bütün paydaşlara ve topluma katma değer yaratacak şekilde hareket etmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Denetim kavramı her iki alanda da öne çıkmaktadır. Kaliteli bir denetim süreci, şirket yöneticilerinin kazanç yönetimi amacıyla uyguladıkları hile, hata ve usulsüzlüklerin önüne

geçebilecek dolayısıyla kaliteli finansal raporlamaya olanak sağlayacaktır. Bu açıdan hem ulusal hem uluslararası literatürde bu etmen göz ardı edilmemiştir.

Bu çalışmada muhasebe bilgilerinin kalitesi, kazanç yönetimi uygulamaları çerçevesinde incelenmiştir. Sonuç olarak kazanç yönetim uygulamaları, muhasebe bilgilerinin kalitesini genellikle takdir yetkisi kapsamında azaltmaktadır. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Standartlarının suistimale açık maddeleri sebebiyle finansal raporların kişisel çıkarlara göre şekillendirilebildiği vurgulanmıştır. Muhasebe bilgilerinin kalitesini azaltan kazanç yönetimi teknikleri tahakkuklar kapsamında ele alınmış ve örneklerle desteklenmiştir.

Bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu muhasebe bilgilerinin kalitesi ile şirketlerdeki kazanç yönetimi uygulamaları finansal tablolar üzerinde etkilidir. Bu noktada kazanç yönetimi uygulamalarının tespiti önem arz etmektedir. Ulusal ve uluslararası literatürde görüldüğü üzere muhasebe bilgilerinin kalitesi ve kazanç yönetimi üzerine yapılan çalışmalarda kurumsal yönetim, bağımsız denetim, bilgi asimetrisi ve finansal raporlama kalitesi gibi konular birbiriyle ilişkilendirilmektedir. Bu durum, muhasebe bilgi kalitesi konusunun ve kazanç yönetimi uygulamalarının çok yönlülüğünü vurgulamaktadır.

Şirketler her ne kadar Uluslararası Finansal Raporlama Standartları kapsamında belirlenmiş ilkelere göre hareket etse de şirket yöneticilerinin takdir yetkisi kapsamında inisiyatif kullanabiliyor olmaları muhasebe bilgi sistemleri ile kazanç yönetimi uygulamalarında çok çeşitliliğe neden olmaktadır. Dolayısıyla konunun tek açıdan ele alınarak tespiti ve analizi mümkün olmamaktadır. Özellikle 2017 yılından itibaren yapılan çalışmaların sayısında artış gözlemlenmiştir. Küreselleşen dünya ekonomisi ve gelişen ticaret, incelenen konunun daha geniş perspektifte ele alınmasına olanak sağlamış, diğer bir yönden karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda literatürde konu ile ilgili daha derinlemesine analizler ve daha kapsamlı araştırmalar yapılabileceği öngörülmektedir. Bununla birlikte global ölçekte ve sektör bazında bir standarda bağlanan muhasebe, vergi ve finans sistemi teorisi çerçevesinde muhasebe bilgilerinin kalitesi ile kazanç yönetimi teknikleri literatürde değerlendirilebilecek bir konu olabilecektir.

Bibliyometrik analiz sonuçlarına göre ulusal literatür taramasında uluslararası literatür ile doğrudan kıyaslama yapılabilecek veri setine ulaşılamadığından her iki alan yazın birlikte ele alınmış; uluslararası literatürde muhasebe bilgi kalitesi ve kazanç yönetiminin daha kapsamlı çalışıldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Adetunji, S. (2016). Cogent Business & Management. *The Value Relevance Of Earnings In The Return–Earnings Relation In The Nigerian Deposit Money Banks*(3), 1-10.
- Akçay, A. (2017). T.C. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Bağımsız Dış Denetim Kalitesinin Kar Yönetimi Üzerine Etkisi: Borsa İstanbul'da İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Araştırma*.
- Akdeniz, F. (2021). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Doktora Tezi. *Türev Finansal Araç Kullanımı ve Kazanç Yönetimi İlişkisi: Borsa İstanbul'da Bir Araştırma*.
- Akgemci, A. (2020). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finans Bilim Dalı Doktora Tezi. *Sorumlu Ortak Başdenetçi Rotasyonunun Kar Yönetimi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi: İmalat Sektöründe Bir Uygulama*.
- Alkan, B. (2018 (a)). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve ve Kavramsal Çerçeve Projesi. *Mali Çözüm Dergisi*, 107-134.
- Alkan, B. (2018 (b)). Muhasebe Teorisi ve Uygulamaları Açısından Muhasebe Bilgisinin Niteliksel Özellikleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 819-837.
- Avcı, A. (2022). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. *İlişkili Taraf İşlemleri ve Kazanç Yönetimi İlişkisi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama*.
- Ayarlıoğlu, M. (2007). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Test Edilmesi*. ANKARA.
- Ayboğa, H. (2021). Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi. *20. Yılında Enron Olayının Değerlendirilmesi, Muhasebe-Hukuk İlişkilerine Etkisi ve Yapılan Düzenlemeler*, 5(2), 180-193.

- Beatty, A., Liao, S., & Weber, J. (2010). The Accounting Review American Accounting Association. *Financial Reporting Quality, Private Information, Monitoring, and the Lease-versus-Buy Decision*, 85(4), 1215-1238. doi:<https://doi.org/10.2308/accr.2010.85.4.1215>
- Bhattacharya, U., Daouk, H., & Welker, M. (2003). Accounting Review. *The World Price of Earnings Opacity*, 78(3), 641-678.
- Borgman, C., & Furner, J. (2002). Annual Review of Information Science and Technology. *Scholarly Communication And Bibliometrics*, 36, 3-72.
- Bulmuş, İ. (2019). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Geçişin Finansal Raporların Kalitesi Üzerine Etkisi: BIST'te Bir Uygulama*.
- Callen, J., Khan, M., & Lu, H. (2013). Wiley Online Library. *Accounting Quality, Stock Price Delay, and Future Stock Returns*, 30(1), 269-295. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.2011.01154.x>
- Cengiz, S., Dilsiz, M., & Aslanoğlu, S. (2016). Muhasebe ve Finansman Dergisi. *Kar Dağıtım Politikasının Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi*(70), 39-54.
- Chen, H., Shen, L., & Kang, F. (2008). Journal Of Business Ethics. *Corporate Social Responsibility Investor Protection, and Earnings Management: Some International Evidence*, 79, 179-198.
- Cohen, D. (2003). Doctoral Dissertation Northwestern University. *Quality of Financial Reporting Choice: Determinants and Economic Consequences*.
- Çalışan, C. (2021). İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü Sermaye Piyasası Anabilim Dalı Sermaye Piyasası Tezli Yüksek Lisans Programı. *Muhasebe Bilgi Kalitesinin Sermaye Piyasasına Etkisi: BIST 50 Üzerine Bir Uygulama*.
- Çelik, Y., & Turan, Z. (2019). Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi. *Yeni Kavramsal Çerçevenin Finansal Raporlama Açısından İncelenmesi*, 1(1), 91-106.
- Çetenak, E. H., Köse, E., & Bekçi, İ. (2021). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. *Yolsuzluk ve Muhasebe Kalitesi İlişkisi*, 8(1), 215-230.
- Dalkılıç, E. (2019). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı Doktora Tezi. *Muhasebe Bilgi Kalitesinin Firma Performansı Ve Firma Değeri Üzerine Etkisinin İncelenmesi*.

- Dauth, T., Pronobis, P., & Schmid, S. (2017). International Business Review. *Exploring the Link Between Internationalization of Top Management and Accounting Quality: The Cfo's International Experience Matters*, 26(1), 71-88.
- Davidson, S., Stickney, C., & Weil, R. (1985). Fourth ed., Dryden Press, Forthworth. *Intermediate Accounting: Concepts, Methods and Use*.
- Dechow, P., & Skinner, D. (2000). Accounting Horizons. *Earnings Management: Reconciling The Views Of Accounting Academics, Practitioners And Regulators*, 14(2), 235-250.
- Dechow, P., Ge, W., & Schrand, C. (2010). Journal of Accounting and Economics. *Understanding Earnings Quality: A review of the Proxies, Their Determinants and Their Consequences*, 50(2), 344-401.
- Dechow, P., Sloan, R., & Sweeney, A. (1996). Contemporary Accounting Research. *Causes And Consequences Of Earnings Manipulations: An Analysis Of Firms' Subject To Enforcement Actions By The SEC*, 13(1), 1-36.
- Demir, F. (2021). T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme(İktisat) Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Varlık Yönetim Şirketlerinin Kar Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Bir Analiz*.
- Demir, M., & Onocak, D. (2021). Journal of Academic Value Studies. *Muhasebe Bilgisinin Çevresi ve Muhasebe Bilgi Kalitesini Artıran ve Azaltan Faktörler*, 7(3), 210-230.
- Demir, V., & Bahadır, O. (2007). İSMMMO Mali Çözüm Dergisi. *Muhasebe Manipülasyonu - Yöntemler ve Teknikler* (84), 103-119.
- Demirel Arıcı, N. (2014). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Sermaye Piyasalarında Muhasebe Bilgilerinin Kalitesi: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama*.
- Demirkan, S. (2020). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Muhasebe Kalitesi İle Sahiplik Yapısı Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul'da İmalat Sektörü Üzerine Bir Araştırma*.
- Doğan, U. (2022). T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Türk Bankacılık Sektöründe Kar Yönetimi Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma*.
- Duman, H. (2010). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı Doktora Tezi. *Kamunun Aydınlatılması İlkesi Kapsamında Kazanç*

Yönetimi Uygulamalarının Finansal Raporlama Kalitesi ve Şirket Performansı Üzerine Etkisi: İMKB'de Bir Uygulama.

Duman, H. (2010). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi. *Kamunun Aydınlatılması Kapsamında Kazanç Yönetiminin Tespiti Ve Şirket Finansal Raporları Ve Performansı Üzerine Etkisi: Imkb Uygulaması*, 13(1-2), 127-151.

Durak, G., & Gürel, E. (2014). Finansal Raporların Kalitesine Etki Eden Ülkeye Özgü Faktörler. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (64), 95-110.

Elitaş, B. (2013). Muhasebe ve Finansman Dergisi. *Muhasebe Manipülasyonu ve Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi*(58), 41-54.

Erdil, Ö. (2014). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Denetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. *Kazanç Yönetimi ve Kazanç Yönetimi Uygulamalarının Muhasebe ve Denetim Açısından İncelenmesi: İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında İmalat Sektöründe Bir Uygulama.*

G.Özdemir, M. (2024). T.C. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Yüksek Lisans Programı. *Muhasebe Bilgi Kalitesi İle Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Güvence Hizmetleri İlişkisi.*

Gaver, J., Gaver, K., & Austin, J. (1995). Journal of Accounting and Economics. *Additional Evidence On Bonus Plans And Income Management*, 19(1), 3-28.

Geçici, E. (2022). Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı Doktora Tezi. *Üst Düzey Yönetici Özelliklerinin Muhasebe Kalitesine Etkisi: BIST İmalat Sektöründe Bir Araştırma (2011-2020).*

Geçici, E., & Can, A. (2022). Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi. *Muhasebe Kalitesi Konusu Kapsamında Türkiye 'De Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi*, 15(2), 213-245.

Gemuhluoğlu, S. (2019). Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. *Kurumsal Yönetim Yapılarının Tahakkuk Esaslı Kazanç Yönetimi Üzerine Etkileri: BIST Üzerine Bir Uygulama.*

Gençoğlu, Ü., & Ertan , Y. (2012). Muhasebe ve Finansman Dergisi. *Muhasebe Kalitesini Etkileyen Faktörler ve Türkiye 'deki Durum*(53), 1-24.

Gray, S. (1988). Abacus. *Towards a Theory of Cultural Influence on the Development of Accouting System Internationally*, 24(1), 1-15.

- Güleç, Ö. F., Temiz, H., & Öztürk, E. (2017). 2. Uluslararası Trakya Muhasebe Finans ve Denetim Sempozyumu. *Denetim Kalitesinin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi: BİST Şirketleri Üzerine Bir Araştırma*.
- Healy, P., & Wahlen, J. (1999). Accounting Horizons. *A Review Of The Earnings Management Literature And Its Implications For Standard Setting*, 13(4), 365-383.
- Holthausen, R., & Leftwich, R. (1983). Journal of Accounting and Economics. *The Economic Consequences Of Accounting Choice Implications Of Costly Contracting And Monitoring*, 5(0), 77-117.
- Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Journal of Financial Economics. *Theory Of The Firm: Managerial Behaviour, Agency Costs And Ownership Structure*, 3(4), 305-360.
- Kağıtçı, A. (2023). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı Doktora Tezi. *Firmaların Halka İlk Arz Sürecinde Kar Yönetimi Uygulamaları: BİST İmalat Sanayi Üzerine Bir Araştırma*.
- Kalmış, H., & Dalgın, B. (2010). Muhasebe ve Finansman Dergisi. *Muhasebe Bilgilerinin Karar Almada Kullanımının Önemi ve Çanakkale’de Faaliyet Gösteren Sanayi İşletmelerinde Bir Uygulama*(46), 112-128.
- Karakaş, E. (2022). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Muhasebe Bilgi Kalitesi Bağlamında Hileli Finansal Raporlama Ve Finansal Başarı ilişkisi: Bist’te Bir Uygulama*.
- Kaya, E. (2019). İzmir İktisat Dergisi. *Muhasebe Bilgi Kalitesinin Çok Boyutlu Ölçümü: Borsa İstanbul Uygulaması*, 34(2), 157-170.
- Keleş, N. (2018). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Tezli Yüksek Lisans Programı. *Karadeniz Bölgesi’nde Muhasebe Bilgi Kalitesi Boyutlarının İncelenmesi*.
- KGK. (2024, 12 30). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve. 12 30, 2024 tarihinde chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/Kav adresinden alındı
- Koban, A., & Karakaya, G. (2022). Denetim Dergisi. *Enron Vakasının Denetim, Risk Yönetimi ve İç Kontrol İlkeleri Çerçevesinde İncelenmesi*(24), 13, 91-106.

- Koca, N., & Güngör Karyağdı, N. (2022). Bağımsız Denetim Kalitesi Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkiler mi? Yapılan Çalışmalar Açısından Bir Değerlendirme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(14), 147-164.
- Köse, E. (2019). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Finansal Raporlama Standartlarının Muhasebe Kalitesi Üzerine Etkisi ve Bir Uygulama*.
- Kurnaz, N. (2018). Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi . *Muhasebe Bilgi Kalitesi Ekseninde İç Denetim Ve Bilgi İfşası (Whistleblowing) İlişkisi*, 20(1), 150-169. doi:10.21180/kuiibf.2018136801
- Kurşunel, F., Büyüksalvarcı, A., & Alkan, A. (2005). İşletmelerde Kazanç Yönetimi Uygulamalarının Arka Planı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(1-2), 171-188.
- La Porta, R., Lopez De Silanez, F., Shleifer, A., & Vishny, R. (1998). Journal of Political Economy. *Capital Markets and Legal Institutions*, 106(6), 1113-1155.
- Lindahl, F., & Schadéwitz, H. (2008). *Accounting Quality and the Law*. 03 15, 2025 tarihinde https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1275971 adresinden alındı
- McKee, T. (2005). An imprint of Thomson / South - Western, A Part Of The Thomson Corporation. *Earnings Management: An Executive Perspective*. United States of America.
- Melik, D. (2024). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Bilim Dalı Doktora Tezi. *Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Uyumun Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi: Uluslararası Bir Karşılaştırma*.
- Memiş, M., & Çetenak, E. (2012). Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi. *Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: İMKB'de İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama*, 21(3), 205-224.
- Monem, R. (2003). Contemporary Accounting Research. *Earnings Management In Response To The Introduction Of The Australian Gold Tax*, 20(4), 747-774.
- Moura, G., Zanchi, M., Mazzioni, S., Macedo, F., & Kruger, S. (2017). Journal of Education and Research in Accounting. *Determinants Of Accounting Information Quality In Large Publicly-Held Companies Listed On Bm&Fbovespa*, 11(3), 322-338.
- Mulford, C., & Comiskey, E. (2002). John Wiley & Sons, Inc. *The Financial Numbers Game, Detecting Creative Accounting Practices*. United States of America.

- Nobes , C., & Parker, R. (2008). Pearson Education. *Comparative International Accounting*.
- Önder, Ş. (2012). T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *İşletmelerin Kar Yönetimi Uygulamalarında Kurumsal Yönetim Yapılarının Etkisi: İMKB Üzerine Bir Uygulama*.
- Özçelik, H. (2018). Kurumsal Yönetim Temelinde Muhasebe Bilgi Kalitesinin Geliştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 532-547.
- Özden, E., & Ataman, B. (2014). Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi. *Kar Yönetimi ve Yöntemleri*, 11(42), 13-25.
- Peltier-Rivest, D. (1999). Journal of Business and Economics. *The Determinants of Accounting Choices in Troubled Companies Quarterly*, 38(4), 28-44.
- Penman, S. (2002). Doctoral Dissertations, Columbia University. *The Quality of Financial Statements: Perspectives from The Recent Stock Market Bubble*.
- Pirveli, E. (2014). International Journal of Business and Social Science. *Accounting Quality In Georgia: Theoretical Overview and Development Of Predictions*, 5(3), 283-293.
- Ronen, J., & Yaari, V. (2008). Springer Science Business Media. *Earnings Management Emerging Insights In Theory Practice And Research*. New York, United States of America.
- Safcioglu, U., & Gürkan, S. (2021). Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi . *Yatırımcılar Açısında Muhasebe Karının Kalitesini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*, 23(4), 733-750.
- Sarıtaş, B., & Bekçi, İ. (2024). Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi. *Kazanç Yönetiminin DeAngelo Modeli İle Test Edilmesi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama*, 6(2), 187-198.
- Sayın, C. (2010). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. *Değer Hisse Senetleri Ve Büyüme Hisse Senetlerinin Yapısal Özellikleri Ve Tahakkuk Uygulamaları Açısından Farklılıkları*.
- Schipper , K., & Vincent , L. (2003). Accounting Horizons. *Earnings Quality*, 17, 97-110.
- Serbest, R. (2024). T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. *Ürün Yerleştirme Üzerine Yapılmış Çalışmaların Bibliyometrik Analiz İle Değerlendirilmesi*.
- Sevin , S., & Schroeder, R. (2005). Managerial Auditing Journal. *Earnings Management: Evidence From SFAS No. 142 Reporting*, 47-54.

- Suadiye, G. (2021). Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi. *Kazanç Yönetiminin Motivasyon Kaynakları ve Kurumsal Yönetim: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketler Üzerine Ampirik Bir İnceleme*(63), 223-248.
- Sünbül Koçak, Z. (2015). T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. *Kazanç Kalitesinin ve Kazanç Yönetiminin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: İSO 500 İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma*.
- Tunç, E. (2023). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. *Ekonomik Kriz Dönemlerinde Firmaların Kazanç Yönetimi Eğilimi*.
- Verdi, R., Beatty, P., Blouin, J., & Bushee, B. (2006). *Financial Reporting Quality and Investment Efficiency*.
- Watts, R., & Zimmerman, J. (1978). The Accounting Review. *Towards A Positive Theory Of The Determination Of Accounting Standards*, 53(1), 112-134.
- Watts, R., & Zimmerman, J. (1986). New Jersey: Prentice Hall. *Positive Accounting Theory*.
- Yaşar, A. (2011). T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Bağımsız Dış Denetim Kalitesinin Kar Yönetimi Üzerine Etkisi: İMKB'de Kayıtlı İşletmeler Üzerine Bir Uygulama*.
- Yayla, H. (2006). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi. *Güç ve Yetki İlişkilerinin Muhasebe Bilgisi Kararları Üzerindeki Etkisi: Türkiye'deki Özel Hastaneler Üzerine Yapısal Bir Model Önerisi*.
- Yazan, Ö. (2015). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Programı Doktora Tezi. *Muhasebe Bilgi Kalitesi Açısından Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kazanç Yönetimi ve Finansal Performans İlişkisi*.
- Yücenurşen, M., & Karakuş, M. (2021). İşletme Araştırmaları Dergisi. *Gray'in Muhasebe Değerleri Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme*, 13(1), 481-492.
- Zhai, J., & Wang, Y. (2016). China Journal of Accounting Research. *Accounting Information Quality, Governance Efficiency And Capital Investment Choice*, 9, 251-266.
- Zor, İ., & Korga, S. (2020). Muhasebe ve Finansman Dergisi. *Türkiye Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartlarının Kazanç Yönetimi Uygulamalarına Etkisi*(86), 1-24.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: KÜBRA ATÇEKEN		EVET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

İmza

Danışman Adı Soyadı

PROF. DR. HALUK DUMAN